

23 911

НИВА

**ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ
ЧАСОПИС**

ЛИПЕНЬ — СЕРПЕНЬ

1938

З М І С Т:

	стор.
<i>о. Всеволод Дурбак:</i>	
Літургічний рух	241—245
<i>о. Др. А. Іщак:</i>	
Розвал Церкви на Радянщині	245—258
<i>о. Андрій Лошній:</i>	
П'ятидесятниця в річному церковному уставі нашої Церкви	258—262
<i>Ю. Я. Бабій:</i>	
Вістки про священників Долинщини та Калу- щини в т. зв. Метриці рукоположених Єпископа Йосифа Шумлянського	263—270
<i>о. Ю. Дзерович:</i>	
Велике подзвінне	270—274
<i>о. Ч. Я.:</i>	
Кат. Акція і суспільно-політичне питання	275—278
<i>о. Др. Г. Костельник:</i>	
Проблема чуда	278—282
<i>Х.:</i>	
З голосів преси	282—292
Нові книжки	292—294
Всячина	295—304

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата виносить 12 зл. річно.
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2:50 долари річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Кonto чекових переказів ч: 79.

о. Всеволод Дурбак

Літургічний рух

(Докінчення)

VI

Так у загальних нарисах представляється літургічний рух на Заході. В попередніх розділах я з розмислом не порушував справи літургічного руху в нашій греко-католицькій Церкві, а то з двох причин: 1) у нас ще немає зорганізованого Літургічного Апостольства, 2) не можна в одній площині ставити Західну Церкву і нашу греко-католицьку, коли мова про упадок літургічного духа, про девоціонізм, про занепад зміслу традиції і т. п. Дух нашої Церкви більше традиційний, тому й у нашій обряді захована релятивна чистота. Церкви у нас завсіди були і є (очевидно, де люди побожні і релігійно виховані) огнищем духового життя, а на участь вірних у наших богослуженнях немає причини нарікати. Під цим оглядом наша Церква о много вище стоїть від Западної і це признають також об'єктивні западні літургісти, як Каброль, Адріянополі, Вісмара, Вандер і т. п. Все таки треба признати, що в нашій Церкві дуже багато річей в області Літургії полишає багато до бажання, багато річей жде реформи. У нас вже є започаткований Літургічний рух, а часті дискусії і полеміки на обрядові теми наглядно свідчать, що літургічне питання у нас дозріває та є незвичайно актуальне. Очевидна річ, я далекий від цього, щоби забирати голос в обрядових спорах; на це є власть церковна, на це є наші літургісти. Я хочу лише звер-

ЛБ АН УРСР

Ж. № 5068

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

нути увагу на кілька основних принципів, що їх наші літургісти не можуть призабути, коли дискутують в обрядових справах, а саме:

- 1) Дух Церкви — це дух традиції;
- 2) Духові Церкви є ворожий дух новаторства.
- 3) Обряд це не зовнішня одіж літургічної духової структури,

яку легко можна змінити, відповідно до моди і т. п., без шкоди для самого церковного організму; обряд, це радше шкіра на живім організмі Церкви, якої задраснення чи порушення викликає терпіння самого організму; шкіра розвивається в міру розвою організму і темпа її розвою не можна прискіпувати.

- 4) Приватний девоціонізм протилежний літургічному рухові.

5) Деякі новітні релігійні практики, вже тим самим, що їх заaproбувала Церква, не є протилежні літургічному духові та духові традиції, що є духом Церкви. Так н. пр. культ Пресв. Серця Христового, що приніс вже тільки величавих овочів в духовім життю вірних, тим самим, що є поширений у цілій Церкві за її одобренням та апробатою, не є ніякою приватною девоцією, але радше офіційною, публічною девоцією цілої Церкви. Очевидна річ, цей культ Пресв. Серця має в нас прибрати форми, згідні з духом нашого обряду. Так н. пр. я не можу дошукатися причини, чому в нас відправляється в деяких церквах молебні до Пресв. Серця при виставлених Найсв. Тайнах. Відправа богослужень при виставлених Найсв. Тайнах раз, що протилежиться духові нашого обряду, а друге, протилежиться духові Церкви та розпорядженням Апостольського Престола, що унормовуючи практику виставлювання Найсв. Тайн, виразно заборонив відправляти якінебудь богослуження при виставлених Найсв. Тайнах і такий спосіб поступовання означив як: „*praxis graviter reprobanda*“. Виімок становить Свято Пресв. Евхаристії та т. зв. „*Supplicatio quadraginta horarum*“; але й тоді, коли в церкві є більше престолів, Найсв. Тайни мають бути виставлені на бічних престолі, щоби не обмежувати свободи рухів священника й асисті при престолі. У нас ввівся від недавнього часу по деяких церквах звичай відправляти в „перші п'ятниці“ Служби Божі при виставлених Найсв. Тайнах. Це абсолютно протилежне розпорядженням Церкви; навіть на Заході, де практика перших п'ятниць є дуже поширена, цього звичаю нема, або радше був, але тепер вже залишений.

Взагалі у нас „шафується“ виставлюванням Найсв. Тайн при якихнебудь нагодах. На Заході свобода в тім напрямі дуже обмежена; публічне виставлювання є дозволене лише (*fieri potest*) „*die corporis Christi et inter octavam... Aliis vero temporibus non nisi ex iusta et gravi causa praesertim publica et de Ordinarii loci licentia, licet Ecclesia ad religionem exemptam pertineat*“ . (С. J. С. с. 1274, § 1). Півнож „суплікації“

не повиннося відправляти при виставлених Найсв. Тайнах, але вже після відспівання суплікації вийняти з кивота Найсв. Тайни і так поблагословити нарід, відспівуючи: „Спаси люди твоя, Господи“ і т. д. При цій нагоді хочу ще піднести один „abusus“, що вдерся до наших деяких церков, а саме звичай дзвоення. На Заході уживається дзвінка тільки в часі т. зв. „missa communitatis“, але не при приватних Сл. Божих, яким не прислухується нарід. У нас, подекуди, як рівночасно відправляється в церкві більше Служб Божих, то слухачі дзвонять як на Великдень. Прямо музика. Тут і там, при кождім престолі дзвонять, а як замало дзвінків, то бігають по церкві від престолу до престолу „позичати“ дзвінка. Я обмежуюся тільки до цих кількох спостережень (хоч в цій матерії можнаб навести більше аналогічних випадків), щоби виказати, що у ввводжуванню новостей до Літургії треба великого критичного змислу, обережності й розуміння змислу Літургії та її духа. Полишаю на боці kwestію обрядової однообразности, що також ще багато полишає до бажання, як також kwestію рубрик, копія й звізди¹⁾. Зрештою ця справа вже теоретично є добре поставлена, хоч практично ще не переведено чистки. Скажу лише те, що чим був Пій X для літургичного життя на Заході — тим в нашій Церкві Митрополит Андрей, Митрополит-літургіст і обрядовець. Діло Пія X, Папи-літургіста і обрядовця і діло Митрополита Андрея, мають одне і те саме зняма: поворот до традиції, та привернення Літургії первісної краси й чару. А в області літургичного життя по наших парохіях — рівнож багато недомагань, хоч, очевидно, справа не представляється зле. У нас більшість церков, це на правду „Божі храми“ так під оглядним стилевим, як і внутрішньої прикраси. Вже після війни, навіть в часах економічної кризи й зубожіння сільського населення у нас не лише відновлюється й прикрашується церкви, але й будується нові, величаві, стилеві святині. Це лише доказує, що наш нарід релігійний та привязаний до Церкви. І на правду наш нарід горнеться до церкви, любить свій обряд, любить церковний спів, заховує пости і т. д. Та — на жаль — і в нас є парохії, де після війни дух релігійности підупав; пустокою стоять там церкви, релігійне почуття „тупіє“, шириться релігійний індуферентизм, чи радше духовий холод. Там і церкви убого і зле прикрашені та убога церковна принадлежність.

Побіч стилевих, зразкових церков, яких у нас багато, можна також побачити нестилеві церкви і розмальовані цілком не по мистецьки. Це знак, що нарід, навіть священики затрачують змисл церковного мистецтва. Нарід, розагітований ріжними комуністичними, радикальними та ліберальними кличами,

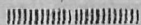
¹⁾ Ще досі в деяких наших церквах (не хочу зраджувати „публичної тайни“, тому й замовчую назви) немає копія й не уживається звізди.

подекуди відчужується від церкви. Навіть там, де люди релігійно і національно досить свідомлені — ці кличі полишають сліди. Подібно як в психології одної людини стверджується, що ніяке вражіння не проминає безслідно, все, що довкруги людини і в ній діється, закарбовується в її свідомості або підсвідомості і впливає на її психічну рівновагу, на психічний стан; подібно і в народі: ніякий клич, кинений в маси, ніяке слово, що йде шляхом масової пропаганди (преса, віче і т. п.) в народ — не залишається без сліду, не минає людей безгомонно, але записується в підсвідомості мас і спричинює це психічне „тиснення“, чи радше наставлення. Наслідки цього такі, що тепер, коли в світі така велика протирелігійна пропаганда, ціла атмосфера землі наче насякла протирелігійними кличами; а цю атмосферу дихають і ті, що ще релігійні, що ще Бога в серці мають, що ще не стали безбожниками. Але — в їх душах обнивилася „релігійна температура“. Вони вже не „гарячі“, але „літеплі“. Доказів на це не треба далеко шукати; у таких селах, де „релігійна температура“ паде, бачимо, що люди вправді не ділі і свята святкують, до церкви ходять, але лише на Службу Божу; на Утренні нікого, а на Вечірні кілька старших господинь і дяк; у таких селах майже ніхто не дає вже на Служби Божі (інтенції); знак, що не розуміють люди ваги примінення овочів Сл. Божої. Цього не можна пояснити часами кризи; в часі війни був голод, була нужда, але люди, чуючи тривогу, зверталися до Бога і давали на Служби Божі. Це можна пояснити тільки упадком релігійного духа. У таких селах частіші випадки „покропління“ та життя „на віру“. А таких сіл у нас вправді небагато, але вже трапляються. Це зрештою нині такий дух у всіх краях; не лише в нас. Очевидна річ, що в тім не можна винувати нашого духовенства. Наше духовенство працює і овочі цієї праці великі. Але одно хочу піднести, а саме: метода праці, не завсіди і не всюди відповідає вимогам хвилі. Те, що було вистарчаюче в передвоєнних часах, коли не було такої сильної релігійної пропаганди, сьогодні, в часах комунізму, радикалізму, націоналістичного неопоганства (говорю тут про нездоровий „гурра-націоналізм“) — не вистарчаюче. Треба шукати інших засобів. Праця самого священика, чи радше духовенства не вистарчаюча. Тут треба втягнути всіх ще „тепліх“ вірних до праці, до ширення Христових ідей, до поглиблювання релігійного духа. Та праця має бути також зорганізована. Цим вимогам відповідає Католицька Акція та Літургійна Акція.

Так священик, як вірні, що їм дорога релігія і Церква, повинні старатися протиділати антирелігійній отруї, піднести „релігійну температуру“ в тім середовищі, де живуть і працюють, притягнути всіх до Христа, до Церкви. Це й на меті має Католицька Акція та Літургійна Акція: поширити Христові ідеї у всіх верствах суспільности: між селянами, між

робітниками, між науковцями, літератами, учителями, студентами і т. п., та всіх згуртувати довкруги Церкви, довкруги Літургії, щоб вони й жили літургічним життям, щоб вони віддихали літургічною та церковною атмосферою. Тимто й так важний літургічний рух для релігійного життя народів. Тимто й у письмах останніх Папів Римських: Пія Х, Венедикта XV, та Пія XI можна вичитати неначе просьбу до духовенства: „приверніть Св. Літургії давний блеск, давний чар, давну красу, згуртуйте людей довкола Церкви, навчіть їх жити життям Христа, життям Літургії — а життя народів звернете на новий шлях, на шлях повороту до Бога“.

Ця стаття дуже далека від того, щоби була вичерпуюча. Я тут старався лише кинути певне світло на літургічний рух на Заході, та на деяких прикладах чи фактах виказати, що і в нас такий літургічний рух є дуже потрібний. А потрібний він у двох напрямках: 1) привернення нашому обрядові повної краси в межах обрядової чистоти через поворот до традиції; 2) зосередження релігійного життя довкруги Святої Літургії. — Правда, „обрядова чистка“ вже в нас є, але лише „in actu rēto“. Богато про це пишеться, богато говорить, а на ділі, здебільша все залишилось по давньому. Немає тут ще розуміння ваги цієї чистки для самого літургічно-релігійного життя. Чи не добре булоб скликати в нас три- чи дводневний літургічний зїзд, чи конгрес духовенства (подібно, як вже відбуваються душпастирські курси і т.п.) і на них обговорити спільно деякі літургічні та обрядові справи? Такий літургічний конгрес, міждієцезальний, чи хоч би дієцезальний міг би принести чимало користи. Можнаб при тій нагоді обговорити справу Літургічної Акції, а саме справу способів і метод притягнення вірних до масової участі в літургічному життю Церкви.

о. Др. А. Ішак

Розвал Церкви на Радянщині

(Докінчення)

Учасники II. всерос. собору опускали його з тим переконням, що будуть могли дальше розвиватися серед більш сприятливих обставин як дотепер, а навіть числили на матеріальну поміч „большевиків“. Але як грубо завелися у своїй надії! Большевики використали зручно собор тільки на те, щоби доконати розбиття Тихонівської Церкви. Попирати живоцерковників їм ані не снилося. Навпаки — вони з тим більшою силою виступають проти тихонівців і живоцерковників

та нібито науковими засобами стараються повалити світоглядний ідеалізм християнства, а на його місце прищипити марксизм. В однім памфлетичнім плякаті намалювали прикупі Тихона, Введенського і селянина-кулака, як представників живої, мертвої і сектанської Церкви, а під тим напис „Тройца нераздельная“. З одної сторони виготчили большевики zdegradovanomu Тихонові, як громадянинові Василеви Беявінові процес, який був би напевно скінчився розстрілом згідно з домаганням „революційного пролетарського сумління“, колиб не інтервенція Англії. З другої сторони зачали большевики наступ на релігійний тобто ідеалістичний світогляд самих обновленців, побоюючи усі їх відломки: відродженський, живоцерковний і Содац. Не обійшлося й без конфліктів. На одній прилюдній дискусії на тему: „Релігія в будущем“, заповіжену на день 29. грудня 1923 р., де виступили з докладами: митр. Антонін, Введенський, Булгаков і Луначарський, порівнав Антонін при тисячнім зібранню комуністів марксієвський світогляд до клаповухої свині, яка має так прикриті вухами очі, що мало що видить. Те, що вона видить перед собою, є власне полем ідеологічного видження чи світогляду большевизму. Тимчасом наступили нові події, які примусили большевиків ударити в іншу струну церковної політики. За інтервенцією Англії випущено на волю патріарха Тихона 16. VI. 1924. Заки звільнено його цілковито з вязниці, постановили большевики умертвити його морально. Вони виготовили покаянну декларацію, яку казали патіярхові власноручно переписати і підписати. Там він признається до вини за свої протирадянські виступи, уважає справедливим своє увязнення, кається і просить найвищий суд звільнення, а рівночасно заявляє, що перестає бути ворогом радянської влади та зриває зі всякою білогвардійською акцією, так за границею, як і внутрі краю. Документ цей, проголошений в московських „Известіях“, викликав деякі сумніви щодо своєї автентичности. Тоді преса помістила з гріємфом автограф документу та підчеркнула, що патріарх Тихон сам до вини признався, коли по тяжкім досвіді переконався, що його політика збанкрутувала та довела тільки до церковного розвалу. Тимчасом радянська влада виявила свою великодушність та дала доказ, що не руководилась мотивами пімсти або замірами переслідування Церкви чи інших представників культу, як таких.

З випущенням Тихона на волю „жива церква“ починає тратити вплив. Щоби запобігти скріпленню тихонівців, большевики попирають більш активну групу Введенського, який зриває остаточно з живоцерковниками і творить нову „синодальну“ Церкву, де начальну власть має виконувати „Найвищий Синод православної російської Церкви“. Ця церква дістає на недовгий час привілей отворити Богословський Інститут та видавати часопис, а також навязує зносини з царгородським

патріярхатом, не без натиску заприятного з більшовиками Кемаля Паші. Нова Синодальна Церква скликає в жовтні 1925 р. III. всеросійській собор, на яким являються представники патріярхату царгородського й олександрійського. Численністю єпископів і духовних дорівнює нова Синодальна Церква в 1925 р. тихонівській, бо числить 200 єпископів і 17.000 духовенства, має 4 Академії і більшу скількість семинарів та 5 періодиків. III. Собор надає православної Церкві нову конституцію. Касує остаточно патріярхат та переводить радикальні зміни в літургії і церковній дисципліні. Також стверджує собор як доконаний факт зірвання всякої лучности з групами Антоніна і Красницького. Однак всі ті здобутки перечеркнули більшовики 1927 р. по декларації Сергія, про що буде мова.

Але і в Тихонівській Церкві наступає розлад, який викликають більшовики по смерті Тихона, що помер 7. квітня 1925 р., переказуючи владу своєму намісникові Петрові (Полянському) митрополитові Крутицькому до часу скликання собору і вибору нового патріярха. По ледви однорічній урядованню більшовики заарештували Петра з поч. 1926 р. і вивезли в невідоме місце на Сибір, а собор не дається скликати й до нині. В права намісника Петра вступало кількох заступників, яких чергу означив Петро перед своїм арештуванням, розпорядком з 5. грудня 1925 р. Були це Кирил, Агатангел, Арсеній, Сергій. Агатангел і Арсеній померли скоро, а Кирила усунув Сергій 1930 р. за те, що не хотів його признати заступником митр. намісника. Отже в заступстві вивезеного Петра Крутицького управляє по різних перипетіях патріярхатом Сергій Старгородський, архиеп. нижненогородський. Він зачав рядити дуже самовільно і не числився цілковито з „сборним началом“, через що викликав негодування серед значної групи тихонівських єпископів. які з митроп. Григорієм Свердловським на чолі відлучилися від Сергія і утворили тзв. „малий собор“ або відломок „староцерковників“, що зробив собі осідок в донській монастирі в Москві. Новий розкол серед тихонівців піддержали дуже радо більшовики, а Сергій, скомпромітований не тільки своїми, але й синодальниками Введенського, попав в наласку більшовиків і дістався до в'язниці. Однак в липні 1927 удалося Сергієви вийти з в'язниці за неабияку ціну. Він видав пастирський лист, в яким заявив, що радянська власть походить від Бога та що більшовицькі засади дадуться погодити з християнством. Там дякував радянській владі за опіку над православною Церквою, голосив на цілий світ, що в большевії існує цілковита релігійна свобода та запевняв, що успіхи совітів уважає за успіхи Церкви, а неуспіхи совітів за неуспіхи Церкви. За ціну заперечення правди і власного упіднення, відзискав владу, але викликав новий спротив. Часть єпископів виповіла йому послух і кинули клич автономічного заряду дієцезіями, аж доки не на-

стануть нормальні часи. Від тої заяви минуло вже 10 літ. Сергій удержується даліше при владі. За той час згнобив він своїх противників духовним оружжам (суспензіями й екскомуніками), якому дає підтримку радянська влада, засилаючи на вигнання сотки непокірних. Нині не чути вже ні про живодцерковників ні про синодальників ні про стародерковників. Сергій утримувався аж до кінця 1937 р. на поверхні лицемірством і облудою, бо узгіднив свою діяльність з програмою Г.П.У. Коли хвиля протестів цілого цивілізованого світа піднялася в р. 1929 проти переслідування віри в большевії, повторив Сергій свою облуду в заяві, уділеній представникам заграничної преси в днях 15 і 18 лютого 1930, що в большевії існує повна релігійна свобода. В 10 точках, якими замикалася відповідь на поставлені запити, заперечив Сергій переслідування віри, замикання церков, хіба тільки на жадання населення, та гноблення духовенства, заявив, що існує свобода богослужень і навчання релігії для повнолітних, заявив, що правильно функціонують всі церковні органи, від патріярхату і синоду почавши, аж на парохіяльних радах скінчивши та осудив протест римського папи як відступство від християнства на користь англо-французько-італійської політики. Але третього дня по тім інтерв'ю доручив той самий Сергій радянському урядови „Меморіал про потреби патріяршої Церкви“, де в 21 точках стверджує, посередно чи безпосередно те, що перед заграницею заперечив. Іменно говорить там про неймовірні податки, накладані на духовенство і просить їх знизити, про позбавлення духовенства всіх громадянських прав, про право замикання святинь, яке належало б відняти безбожникам, про надужиття при реєстрації церковних громад, про замкнення богословських курсів, які належало б отворити та про свободу релігійних видавництв і релігійної пропаганди, яка є заборонена.

Останні вісти, які подав варшавський „Орієнс“ в числі за май-червень (1937) говорять про скріплення позиції Сергія. Іменно в лютім того року розіслав Сергій обіжник до підчинених собі єпископів, навіть заграницею, в якім подається до відома ухвала його прибічного Синоду, щоби дотеперішнього „містоблюстителя“ патріяршого престола уважати „блюстителем“. Цей обіжник викликав зараз питання, чи не помер вивезений в 1926 р. на Сибір Петро Полянський, властивий „блюститель“ т. є. намісник патріярхату, про якого ходили в останніх роках чутки, подавані навіть у пресі, що він вже на волі, що незадовго стане на чолі Церкви та скличе за радянською згодою Собор. Патріяршу канцелярію в Москві заітерпелював православний публіцист з Риги Ішевський з просьбою о виясненні цілої справи. На те дістав відпис ухвали синоду з 27. січня 1937 р., де наводиться розпорядок Петра, даний перед його арештованням дня 5. грудня 1925 р., щоби по його смерті обовязки намісника патріярхату справували

по черзі митрополити — Кирило, Агатангел, Арсеній, вкінці Сергій. А що Арсеній та Агатангел померли, а Кирило попав у схизму і його усунено в 1930 р. з казанської катедри, — отже належить прийняти до відома постанову синоду про намісництво Сергія. Так отже в цій відповіді смерть Петра поминена мовчанкою. Може бути, що він живе, а редянський уряд уважав за потрібне скріпити позицію відданого собі Сергія новим тріком. Останні відомості говорять про розстріл Кирила та про арештування Сергія.

III. Українське самосвятство.

На Покрови 1921. року відбувся в Києві всецерковний з'їзд, який закінчився вибором о. Василя Липківського на київського митрополита. Після вибору слідувало свячення Василя Липківського, яке він прийняв, згідно з засадами соборництва і народоправства, з рук приявних священників і цілого народу, мужчин і жінок. Звідси й назва самосвятства, бо власть і єпископський чин прийняв Липківський від тих, що самі цеї власти не мали. Самосвятство Липківського, хоч і мало своїх теоретиків в особах Чеховського і Юхимовича, які старалися науково умотивувати цей крок практикою первісної Церкви, було — як свідчить соборна заява — розпучливим актом самоборони українізації й усамостійнення, зачатого в київській Церкві вже в 1917. р. Це був революційний, отже не канонічний засіб проти московської неуступливості патріарха Тихона. Від тої хвили приймає українська автокефальна ідея свої видимі єрархічні форми, переходить зі стадії шукання доріг на битий шлях організованої церковної дійсности. Тому й цілу недовгу історію українського автокефалізму можна поділити на два періоди: перший, від 1917—21 р., це період шукання доріг, другий від 1921—30 р., це період існування української автокефалії за Липківського (1921—27) і Миколи Борєцького (1927—30).

1. Мимо двохсотлітнього винищування петербурзьким синодом усіх проявів української церковної окремішности, жила на Україні пам'ять давних традицій. Бажання їх обнови виявилось зараз після революції. Майже по всіх 9 епархіях України почали відбуватися впродовж 1917. р. з'їзди духовенства і мирян, на яких виголошувано реферати та ухвалювано резолюції за українізацію богослуження і повернення самостійних прав українській Церкві. Навіть на всеросійським з'їзді духовенства і мирян, який відбувся перед першим всеросійським собором в червні 1917. р., внесли українські делегати всіх епархій декларацію з домаганням автокефалії й українізації. Рівночасно комісія, вибрана на київському епархіальнім соборі весною 1917. р., підготовлює всеукраїнський церковний з'їзд духовенства і мирян у Києві, на що однак Керенський не дає дозволу. Комісія перетворюється в листопаді

1917. р. на Всеукраїнську Церковну Раду з архієп. Олексієм Дородніцином на чолі, поширюючи число своїх членів до 60 людей. В її склад входили свідомі Українці з духовних й світських кол. З духовних належать туди Василь Липківський, Нестор Шараївський, Марко Грушевський, Юрій Шевченко, пізніше Бутнієнко, Соколовський і інші. Зі світських Глушенко, Мороз, Пивововарів, Стороженко, Микола Левицький. В. Ц. Рада поставила собі за цілє скликати всеукраїнський церковний собор, на яким мала уконститутатися українська автокефальна Церква на що й дістала дозвіл від патріярха Тихона. Рада розіслала своїх комісарів до всіх епархіяльних і вікарних консисторій та перевела вибори членів на майбутній собор. Сам собор визначено на 9. січня 1918. р., однак перша його сесія тривала ледви 10 днів. Собор розійшовся 19. січня 1918. р. з остраху перед наступом большевиків, а також по причині негативного становища до собору митрополита Плятона, що був сторонником патріярха Тихона та не хотів допустити до децентралізації московського патріярхату. В лютім прийшли большевики. Коли Центральна Рада при німецькій помочі виперла їх, роблено знов заходи в цілі продовжування собору, але зайшли нові події, гетьманат, за якого у травні 1918. р. скликано київський епархіяльний собор та вибрано україножерного митрополита Антонія Храповицького, по смерті Володимира, вбитого большевиками в часі їх першого наступу на Київ. На день 7. червня 1918 скликано В. Ц. Собор на друге засідання. Однак партія, ворожа автокефалії, взяла за гетьманату верх. Вона встигла перевести вибори своїх представників на цей собор, так що 172 голосами проти 155 усунено на соборі всіх членів В. Ц. Ради. Під позором, що автокефалія доведе до унії з Римом, ухвалив собор тільки автономію української Церкви в залежности від московського патріярха. На тім соборі, якого не признавали автокефалісти, потверджено вибір митрополита Антонія. Частина Українців погодилася на церковну автономію. Створено осібне міністерство віроісповідань з проф. Зінківським на чолі — бо за Центральної Ради справи віри належали до міністерства внутрішних справ — та роблено заходи коло відновлення богословських катедр і опрацьовано проєкт церковної автономії. Однак делегація, яка явилася у патріярха Тихона з проханням затвердити цей проєкт, не дістала виразної відповіді.

Викинені з Всеукраїнської Церковної Ради члени зорганізувалися в Кирилومتодіївським братстві і працювали дальше над українізацією Церкви, а тихонівці скликали в жовтні III. сесію В. Ц. Собору. Однак у жовтні 1918. р. приходить до влади Директорія, яка ліквідує тихонівців, висилаючи на заслання до Бучача їх головних представників: Антонія Храповицького, його вікарного єпископа Нікодіма та архієпископа Евлогія.

З рамени Директорії бере церковні справи у свої руки міністр освіти й культу Олександр Лотоцький, який вже за гетьманату був наділений цим ресортом. Він видає декрет з дня 1. січня 1919. р., яким проголошує незалежність української Церкви від московської та надає цій Церкві перші організаційні рямці.

Організація української автокефальної Церкви спиралася на ось яких точках декрету міністерства освіти і культу з дня 1. січня 1919 р.:

1. Вища церковно-законодатна, судова та адміністраційна влада на Україні належить Всеукраїнському Церковному Соборові, постанови якого, коли мають церковно-державне значіння або вимагають видатку грошей з державних скарбів, підлягають розглядові і затвердженню законодатних державних органів. 2. Для керування Української Автокефальної Православної Церкви утворюється Український Церковний Синод в складі 2 єпископів, 1 протоєрея, 1 священника, 1 диякона і 3 мирян і 1 священника від військового відомства. До скликання Собору, який обирає в члени Синоду і подає до затвердження уряду, члени церковного Синоду призначаються вищим республіканським українським Урядом. Відомству Синоду належать церковні справи: релігійні, адміністраційні, господарські, освітні, контрольні та ревізійні (Директорія додала опісля ще й судові). 4. В засіданнях українського Синоду має присутність призначений для того міністром представник республіканського Уряду, який іменується державним представником і на обов'язках якого лежить: подавати інформації, розяснити закони, стежити за виконанням законів та постанов Синоду, які не порушують інтересів Республіки. Держаний представник має право опротестування перед Радою Міністрів. 5. Церковна влада Автокефальної Української Церкви з її всім урядовим складом оплачується коштами з державної скарбниці відповідно штатам, установленим до цього додатково. 6. Українська Автокефальна Церква з її Синодом і духовною єрархією в ніякій залежності од всеросійського патріярха не стоїть. 7. Український церковний Синод для керування своєю діяльністю а також для складання Церковного Собору виробляє накази, які вступають в силу по затвердженню їх українським республіканським Урядом.

Як видно, декрет, крім проголошення української автокефалії віддає українську Церкву в руки трьох чинників: республіканського уряду, синоду і народу. В склад тимчасового Синоду, який згідно з другою точкою декрету був іменований Директорією, увійшли: Агапит Вишнівський, архієпископ катеринославський, Діонісій Валединський, єпископ кремянецький, протоєрей Василь Липківський і деякі члени кирило-методіївського братства та мирян. Однак цей синод ледви чи відбув яке засідання, бо 26. січня 1919. р. заняли большевики вдруге

Київ. Синод розлетівся. Декрет Лотоцького став тільки історичним документом. Большевики проголосили розділ Церкви від держави та почали передавати церкви совдепам.

Але кирило-методіївці вміли приноровитися до обставин. Вони утворили в квітні 1919. р. II. Всеукраїнську Церковну Раду під головством Михайла Мороза, яка перетривала до упадку Липківського 1927. р. Нова Рада почала організувати релігійні громади та дістала у свої руки насамперед церкву св. Миколая на Печерському, а потім св. Андріївську церкву, де почали відбуватися українські богослуження. З початку заборонює українську відправу заступник митрополита, єпископ Назар Бінов. Під знаком такої заборони пройшов Страсний Четвер і Великдень 1919. р. з українською відправою в трапезній церкві біля св. Софії. Коли однак на празник т. зв. „теплого Миколи“ відбувся празник з українською місією у св. Миколаївській церкві, який викликав велике одушевлення Києва і околиці, а небаром і св. Андріївська церква перейшла в українські руки, еп. Назар побоявся закиду контрреволюції і дав дозвіл на українські богослуження. На передодні свята св. Петра і Павла перейшла св. Софія до Українців. Тоді еп. Назар заборонив українську відправу під позором, що то його катедра. Однак мимо того відправа відбулася.

Тимчасом політичні події змінюються, як у калейдоскопі. В серпні 1919. р. займає Київ Денікін, а з ним являється митрополит Антоній Храповицький, що з Бучача перейшов за польської влади на Беляни під Краковом, а звідтам вниднув собі переїзд до Румунії і до Денікіна. Він відбирає від Українців усі їхні церкви, крім малої Софії, суспендує 13 священників (в тім Липківського і Шараївського) за українську відправу богослужень, а предсідника тимчасового Синоду митр. Агапита Вишнівського ставить перед синодальний суд та деградує. До населення видає Антоній спеціальну відозву, де заборонює „сообщатись съ крытими врагами православія, сѣчевиками та всіми петлюровцями“. Але з початком грудня приходять большевики до Києва втретє. Антоній утікає з денікінцями, полишаючи в заступстві випробуваного еп. Назара Бінова. Утікають також всі єпископи Москалі з українських епархій, крім одного Пімена на Поділлі, що опісля 1925 р. став головою харківської обновленої Церкви. Українці дістають у свої руки ще дві церкви, Петро-Павлівську і св. Ілії, але коли напередодні Благовіщення 1920. р. св. Софія знов дісталася Українцям, еп. Назар виступає з заборonoю і суспендує 6 священників. Це був визов до рішучого виступу українських автокефалістів.

Друга В. Ц. Рада зриває раз на все з еп. Назаром та видає на засіданню дня 5. травня лист до українського громадянства, де відновлює давні права української автокефалії та уважаючи, що українська Церква не має єпископів, пере-

бирає на себе тимчасову її управу. Ось перший революційний крок українських автокефалістів, який рік пізніше закінчився неканонічним свяченням Липківського.

Друга В. Ц. Рада береться до праці на низах. Вона об'єднує організацією українські парохії та на зїзді парохіяльних представників у Зелені Свята 1920. р. підготовляє вибір єпископів Українців. До скликання Всеукраїнського Церковного Собору перенимає, на просьбу Ради, церковний нагляд над об'єднаними українськими парохіями український архієп. Партеній Левицький. Він старається помирити єп. Назара з Українцями і пише до нього 8. VIII. 1920. р. листа з проською, щоби не ставив перешкод українізації та святитих, котрих Рада буде просити. Коли ж спроби замирення показалися безуспішними, сам святить понад 30 священників на українські парохії. Однак незабаром приходить Партенієві заборона від патріарха Тихона мішатися в справі чужої єпархії. Він уступає з церковного заряду, а В. Ц. Рада знов урядує сама та підготовляє повітові зїзди, після яких скликує на 22. травня св. Миколаївський зїзд київської єпархії. На тій зїзді при участі 400 делегатів вибрано першу українську єрархію в особі Партенія як київського митрополита та Антоніна Грановського, що перебував ще від 1905. р. на покуті в московськїм монастирі, як митрополичого заступника. Також вибрав зїзд українських кандидатів на єпископські престоли, бо вважав, що московські єпископи позбавлені цієї гідности ізза браку виборности. Нововибраних єпископів мали святити, згідно з 1. кан. апостольським, два єпископи Партеній і Антонін, або єпископи сусідніх автокефалій, грузинської чи болгарської. Свячення мало відбутися на Покрови в часі Всеукраїнського Церковного Собору. Крім цього єпархіяльний київський зїзд прийняв ще інші постанови реформаторського характеру. А саме ухвалив, що єпископів маєтсья вибирати з жонатого духовенства, що вдівці священники можуть другий раз женитися, що духовні можуть після вподоби голити бороди і носити цивільний одяг. Також уневажнив собор ана temu, кинену тихонівцями на автокефалістів та зніс канцелярії (єпископські) і деканати московського зразку.

Нововибрані єпископи мали бути висвячені на Покрови. Однак до того часу зайшли події, які основно змінили положення в київській Церкві. Партеній, застрашений погрозами київської тихонівської делегації, зрезигнував з гідности київського митрополита, вимовляючися хоробою. Він незадовго опісля помер (у січні 1922). Антонін по причині воєнних обставин не міг приїхати з Москви до Києва. Вислані в серпні до Грузії кандидати Орлик і Погорілко ледви добилися до Харкова та вернулися звітдам на сам день Покрови з нічим. Патріарх Тихон прислав у серпні з Москви спеціально для боротьби з українським автокефальним рухом ексарха

Михайла Єрмакова, який поставився до Всеукраїнського Собору негативно. Вправді він прибув, по довгих просьбах, на перше засідання цього Собору, але в цілі застрашення присутніх погрозами. Щоби він святив українських кандидатів на єпископські катедри, про те не могло бути мови. На просьби „артільного батька“ Миколи Левицького: „Ми просимо у вас хліба, не дайте нам каменя, просимо риби, не дайте нам гадюки“ — відповідь: „Я гадюк не висвячую!“ Зібрані на Всеукраїнським Церковним Соборі представники в числі 400 знайшлися в безвихідному положенню. Розійтися з нічим — великий скандал, погром автокефальної ідеї, тріумф тихонівців. Отже виринула думка висвятити українського митрополита не архієрейським, канонічним свяченням, а пресвітерським, неканонічним. Заки Собор відважився на цей неканонічний крок, постановив його вирішити поіменним голосуванням. На 360 голосуючих, 5 членів собору заявилося проти самосвятства, 7 здержалося від голосування, решта голосувала „за“. Дня 21. жовтня dokonano вибору кандидатів, а дня 23. жовтня висвячено першого з них, Василя Липківського, пресвітерським і всенароднім свяченням. Акту посвячення dokonalo 30 священників, 12 діаконів, при активній участі всіх членів собору, які перед тим висповідалися і запричащалися, — ось як: на голову вибраного митрополитом Василя Липківського положено Євангелію, на яку поклали свої руки священники. На їх рамена клали руки діакони, а на рамена діаконів найближчі вірні, а на рамена найближчих усі дальші. На другий день висвячено таким же способом на архієпископа Нестора Шараївського. Собор видав у справі їх висвячення своє оречення, яке звучить: „Здійснюючи волю Основателя і Голови Церкви, Ісуса Христа, Сина Божого, Всеукраїнський православний церковний Собор священособорно во Імя Отця і Сина і Св. Духа висвячує церковним рукоположенням двох обраних на єпископів осіб із священників. Священний чин хиротонії єпископів для відбудови єпископату виконується згідно з основами чину, прийнятого у Вселенській Церкві. Надалі священничий чин хиротонії єпископів в українській церкві Христовій виконується з участю двох і більше єпископів, по чину вселенської східної Церкви“.

Це останнє застереження соборового оречення хоче виправдати неканонічне свячення Липківського і Шараївського виїмковими обставинами, серед яких зайшов цей надзвичайний випадок. На будуче мається dokonувати свячення в участю двох і більше єпископів, отже по приписам 1. кан. Апостольського, згл. 4. кан. Нікейського Собору. Самі українські автокефалісти признають, що свячення Липківського було надзвичайним, революційним актом, відступленням від церковної традиції архієрейського свячення. Виправдують його тільки примусовим положенням української Церкви та боронять його

догматичної важности на основі нібито старохристиянської практики перших віків. На жаль, така практика дається ствердити у деяких сект, а щодо існування пресвітерського свячення в апостольській і поапостольській Церкві можна замітити, що це протестантська теза, оперта на невластивим викладі одного місця св. Письма (1. Тим. 4, 14), де говориться про положення рук пресвітерії (собору пресвітерів) на Тимотея. Однак це місце належить узгіднити з паралельним текстом 2. Тим. 1, 6, де ап. Павло каже виразно, що він своїми руками посвятив Тимотея. Додати належить, що свячення Липківського було dokonane не тільки священиками, але й цілим народом. Практика всенароднього свячення ніде невідома й тому її стараються теоретики самосвятства умотивувати протестантським самовільним викладом св. Письма, наче б ціла Церква носила благодатний характер (Пет. 2, 9) і мала право святити (Діян. 6, 5; 13, 1—3). Такий виклад, очевидно, перечить церковну ерархію і усуває поділ Церкви на ерархію і вірних, що є догмою самої православної Церкви (пор. Віроісп. Петра Могили пит. 109; Доситея пит. 10). Коли ж наука про три ерархічні вищі степені є в православної Церкві догмою віри, то ясно, що нижчий пресвітерський ступень не може дати вищому єпископському ступеневі влади, якої сам не має.

2. Переходимо до другого періоду київської автокефалії, від висвячення Липківського до 1930 р.

Період цей виявляє розвиток київської автокефалії за часів Липківського, який оборонив свою Церкву перед наступом московських живоцерковників в 1923 р. і синодальників 1925 р., доки большевики не усунули його в 1927 р. на другім Всеукр. Церковнім Соборі. Там вибрано на його місце податливішого митрополита Миколу Борецького і двох його заступників Йосифа Оксіюка і Константина Малюшкевича. За їхньої управи українська автокефалія „самоупразнилась“ т. є під напором большевиків сама ухвалила розв'язати на Всеукр. Церковнім Соборі дня 28. І. 1930 р. Так довели большевики київську автокефалію до самовбивства в зв'язку з процесом проти „Спілки Визволення України“.

За часів Липківського українська автокефалія дійшла в 1925 р. до того, що всі єпископські катедри обсаджено своїми кандидатами, а навіть причаили до неї два єпископи московського свячення, а саме Теодосій Сергійєв і Юрій Прокіпович. Вона числила 30 єпископів, 2.3000 духовників, 1.200 парохій і 10,000.000 вірних. Влучности з наступом московських живоцерковників був Липківський ув'язнений большевиками 7. II. 1923 р. Опісля звільнено його, але заборонено йому відбувати подорожі. Це був удар, звернений проти поширення автокефальної Церкви, бо Липківський був добрим бесідником, їздив від села до села і приєднював щораз більше церков до свого союзу. По тім наступі пішов другий. Харківські при-

клонники синодальної Церкви обновленця Введенського параліжували акцію Липківського. Осінню 1925 р. відібрали в Києві св. Андріївську церкву і посадили тут свого єпископа Іннокентія, який робив щораз нові спроби поєднання з Липківцями. Вправді наступ обновленців був відбитий, хоч вони тішилися прихильністю уряду, але становище Липківського захитав внутрішній фронт, який більшовики зуміли витворити в лоні самої Автокефальної Церкви. З початку Липківський не давався, виступав рішучо проти ширення атеїзму і деморалізації, так що викликував у деяких подив. Однак стрінувся з тим різкішим виступом уряду. Голова українського уряду Петровський заявив, що У. А. Церква розпускає гнилу інтелігенцію по Україні, яка розкладає їхню роботу та що Церква є по суті політичною організацією. Кінець 1925 року приніс несподіванку. Група невдоволених під проводом Тарновського, Бжозовського і Гриневича скликає в грудні з'їзд, який конститує т. зв. ДХЦ (Діяльна Христова Церква) та вибирає свою Церковну Раду, яка видала декларацію, що релігійне виховання має причинятися до закріплення більшовизму та що елементи нецерковні, прикриті іменем Христа, будуть як знаряд експлуатації праці безпощадно поборювані. Декларація виступає також проти петлюрівців, яких 70 % знайшлося між духовенством Липківського. Вони пропагують ідею національних прав у Церкві. Вони з одної сторони заявляють лояльність більшовицькому урядові, а з другої попирають протибільшовицьку пропаганду в Європі й Америці через своїх вислаників Е. Бачинського та єп. Теодоровича.

Крім цієї несподіванки в лоні своєї власної Церкви, яка була спритно підготована самим урядом, потерпів Липківський ще іншу невдачу на зовнішнім фронті. Це т. зв. лубенський собор і харківська автокефалія. Вже в 1923 р. відпав від живоцерковників український єпископ Павло Погорілко, вслід за ним пішов катеринославський єпископ Йоаннікій Соколовський та три єпископи тихонівці: Теофіль Лубенський, Сергій Іваницький і Сергій Золотоношівський. Погорілко встиг був zorganizувати на взір Липківського свою окрему церкву БОУППАЦ (Братське Обєднання Українських Православних Парафій Автокефальної Церкви) з осідком у Винниці. Дня 4 червня 1923 всі згадані єпископи обєднались в „лубенський собор“. Слідами лубенського собору пішов пів року опісля архієпископ полтавський Григорій Лісовський, який покинув Тихонівську Церкву і разом з двома єпископами Василем Зеленцовим і Миколою Пирським утворили окремий Собор Автономної Української Церкви в Полтаві. В цей спосіб звели ідею автокефалії самі українські єрархи індивідуалісти до абсурду.

Опозиція, що повстала під боком Липківського у формі ДХЦ, організувала невдоволених і виступила на покровських зборах 1926 р. проти Всеукр. Церковної Ради, в якій склад

входили: єпископи Липківський і Ярещенко, диякон Потієнко, протоєрей Хомичевський і Ходзівський, благовісник Чеховський і миряни Гордовський, Аптикарчук, Терещенко.

Коли незадогдо опісля Липківський добився зареєстрування „Статуту УАПЦеркви“, розуміється за ціну лояльності супроти уряду, здавалося, що опозиція притихне і настане час мирного розвитку української автокефалії. Уряд дозволив навіть видавати церковний місячник „Церква і Життя“, який появлявся через цілий 1927 рік і через перший квартал 1928 р. Однак це був спокій перед бурею.

Зараз весною 1927 р. на миколаївським єпархіяльним соборі підставили большевики проти митр. Липківського партію невдоволених, які критикували його націоналістичні ухили, закидували нелояльність супроти уряду, петлюрівщини і тим подібні „злочини“. Ця партія довела до того, що на другім Всеукр. Церковнім Соборі в осени 1927 р. Липківський підписав акт резигнації, де признав свою помилку. Вправді говорилося на тім соборі про внутрішнє скріплення Церкви, про перегляд освітнього й морального рівня священників, про унормування правного становища Церкви, але все те був зручний маневр, щоби усунути невігідних собі людей. Нововибраний церковний провід в особах Миколи Борецького, Константина Малюшкевича та Йосифа Оксіюка пішов по визначеній большевиками лінії. На святомиколаївських зборах 1928 р. вони виготовили реферати з гострою критикою, зверненою проти національних ухилів, браку дисципліни невігідних собі духовників, соборницького розперезання і петлюрівщини та ухвалили відповідні резолюції. Усунено з Всеукр. Церковної Ради дотеперішнього провідника Мороза і всіх, що були душею організації.

З другої сторони обновленці почали пробувати згоди з новими провідниками української автокефалії, щоби опанувати їх Церкву¹⁾. Та на це не пішов новий митрополит Борецький. Він розумів дуже добре, що таке зближення до обновленців грозить обмосковццям та упадком української ав-

¹⁾ Зі справоздання архієп. Малюшкевича виходить, що в 1928 р. було в українських єпархіях кївської митрополії замість колишніх 26 аж 95 єпископів. Кожна українська єпархія мала крім єпископів липківців, яких число змаліло в 1927 р. до 16, також єпископів тихонівців, обновленців і тих, що відкололися від Липківського. Українськими єпископами-липківцями були обсажені з кінцем 1927 р. слідуєчі єпархії: 1. бердичівська (Теодосій Сергїєв), 2. шепетівська (тимч. Т. Сергїєв), 3. винницька (архієп. Констанція Кротевич), 4. кївська (арх. Константин Малюшкевич), 5. лубенська (арх. Йосиф Оксіюк), 6. полтавська (єп. Жевченко Юрій), 7. катеринославська (єп. Бжосновський Володимир), 8. роменська (єп. Микола Ширій), 9. прилуцька (єп. Конон Бей), 10. харківська (арх. Іван Павловський), 11. кам'янецька (арх. Микола Пивоварів), 12. ніжинська і чернігівська (єп. Олександр Червинський), 13. глухівська (єп. Володимир Самборський), 14. балтська (єп. Антін Гриневич), 15. прокурівська (єп. Максим Задвірняк), 16. шевченківська (єп. Юхим Калішевський).

Минея завершила свою акцію найвищим виявленням її у своїх Празниках Різдва Ісуса Христа і Богоявлення, годі провід богослужбової, річної акції від Минеї переходить на Тріодь. Як Минея у своїх празниках Різдва і Богоявлення, так Тріодь, по допроводженню своєї богослужбової акції до кульмінаційної точки у двох, безпосередно по собі слідує тижнях — Страснім і Світлім, підготовляє собі в часі П'ятьдесятниці такого наслідника, який попроведе дальшу, річну, богослужбову акцію вже до кінця церковного року. А таким наслідником Тріоди буде Октоїхова служба. В дальшій тягу церковного року, по П'ятьдесятниці, себто в кінцевім річнім церковнім уставі, Октоїхова служба буде немов твердим, битим шляхом, який своїми усталеними головами, наче орієнтаційними стовпами попроведе нас вже нехибно до цілі. Таку тверду, певну, але й рівночасно монотонну дорогу Октоїхової служби буде урізноманітнювати знов Минея різнородними службами Святих, а передовсім своїми празничними кругами. В П'ятьдесятницю нема ще більших Минеїних празників. Найвищого ступня служба приходить тут тільки поліелейна, яка приписується святим: св. Георгієви (23. IV), який в часі П'ятьдесятниці має те саме значіння, що 40-мучеників в часі В. посту, св. Єв. Маркови (25. IV), св. ап. Яковови (30. IV), св. ап. Іванови Богословови (8. V), Перенесенню Мощів св. О. Николая (9. V), св. ап. Симонови Зилоті (10. V) і св. Константинови й Олені (21. V), яким устав приписує інший Апостол, коли їх пам'ять припаде в П'ятьдесятницю, а інший, коли поза тим часом. Найновіший розпорядок нашого Львівського Собору (1891 р.) приписує вправді вищу богослужбову службу святим Георгієви й Іванови Богословови, а саме бдінну службу, яку каже переносити на неділі. Та всі ці минеїні служби поліелейні, чи й бдінні, які з року на рік пересуваються у сфері ріжних неділь П'ятьдесятниці, підпорядковуються неділям. Всі ті Святі містять у собі таку науку, яка дотикає й предметів тих неділь, з якими вони можуть сходитись. Бо в П'ятьдесятницю тільки Тріодні неділі є головними празниками¹⁾ і тими етапами, після яких розвивається провідна гадка цього річного періоду.

А що наука тих неділь тісно вяжеться з Октоїховою Службою, то злучимо одно з другим і наперед розберемо питання: Яка є зв'яз між П'ятьдесятницею й Октоїховою службою, а потім подрібно розберемо науку поодиноких неділь П'ятьдесятниці.

¹⁾ В рубриках Типікону Цвітної Тріоди під словами: „Тропар, стихира, канон і т. д. празника“ не розуміються пасхальні, ані воскресні (Октоїха) пісні, а празничні пісні Цвітної Тріоди, якими є празник Ап. Томи, Мирносиць, Розслабленого, Преполовлення і т. п. (Никольскій „Пособіє къ изученію Устава Богослуженія Православной Церкви“ ст. 640).

3. Зв'язь П'ятьдесятниці з Октоїховою службою.

Октоїхова служба виступає в богослуженнях нашої Церкви, після порядку своїх 8 гласів, на протягу цілого року. Та служба, хоча й нормально починається по неділі Всіх Святих, то все таки воскресна Октоїхова Служба починається Великоднем, а властиво Світлим тижнем, який є немов одним днем Великодня. Та, як одна хвиля життя не є подібна до другої, так і кожний день Світлого тижня, один від другого тим виріжнюється, що кожний день цього тижня з іншої сторони підходить до факту Хвистового воскресення. А цей факт після науки нашої Церкви не є сам для себе ціллю, але, як ми це бачили у розгляді Великодня¹⁾, є він основою до виявлення нашої надприродної лучности з Богом через найвищу християнську чесноту любови. Так отже, під оживляючим впливом любови, через цілий Світлий тиждень увидають наша Церква всі ті моральні чесноти, на яких у сімох тижнях В. посту зросла любов. Тепер ті чесноти зв'язує Церква з Октоїховою, воскресною службою. Тому від Світлого понеділка до Світлої суботи приписує устав брати воскресну службу після Октоїхових голосів по порядку від другого до восьмого, поминаючи тільки голос семей. А тому, що таким самим порядком октоїхових голосів виповнені й поодинокі тижні П'ятьдесятниці, то Світлий тиждень своєю безпереривною, воскресною службою є не тільки немов одним днем Великодня, але й ріжним підходом до факту Христового воскресення після октоїхових голосів, кожний день цього тижня є рівночасно диспозицією, в першій мірі цілої П'ятьдесятниці, а в дальшій тягу і всіх рядових неділь в році.

Октоїхова служба без перерви повторюється 4—5 разів в крузі церковного року. Скількисть тих повторювань залежить від часу, в яким припав Великдень минулого року з часом Великодня слідуючого, найближчого року. Щойно з XXVI рядовою неділею, то є, по скінченні третім ряді, а з розпочаттям четвертого ряду свого повторювання, Октоїхова служба може вже мінятися і ріжно лучитися з дальшими кінцевими рядовими неділями Зимних мясниць, щоби в тім часі після уставу знову віддати провід Тріоди. Тут щойно в четвертім, чи п'ятім ряді повторювання Октоїхової служби, ця Октоїхова служба в часі Зимних мясниць, а ще більше в В. пості сходить наче на другий плян²⁾ на

¹⁾ Пор. „Нива” з 1937 р. Ч. 4 і 5.

²⁾ Пор. припис уставу в тім, взгляді, от хочби така рубрика в Тріоди постній ст. 78: „Въдомо буди, яко осмогласникъ не поется во всю стую М-цу, кромѣ недѣль Поется же точію Минея и Трипѣснецъ“ і т. д. Крім того в В. пості не висуваються на чоло тижня, як це є у всіх тижнях року, а йдуть за будними днями.

те, щоби з найближчим Великоднем знову зайняти чоловіче місце в річній уставі нашої Церкви.

Як Жиди обновлення своєї пасхи обходили вже тоді, коли станули на обіцяній землі і те обновлення повторяли вже кожного року, так і наша Церква обновляє пам'ять Христового воскресення, і то не тільки кожного року, удні Великодня, але по кождім восьмим дні, в кожду неділю через цілий рік обходимо цю пам'ятку і то за кождим разом з іншої, вищої точки погляду, що залежить не тільки від даного річного періоду, але ще більше від припадаючого Октоїхового голосу. А кождий голос провадить всю свою недільну і злучену з нею тижневу службу не тільки особливим собі, відмінним від других голосів напівом, але й звязаним з даним голосом змістом.

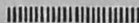
Як факт здійснення Божої любові міг наступити аж тоді, коли людство вже суб'єктивно підготовило моральний ґрунт під реалізацію цієї ідеї, так що саме Виплочення Божого Сина без відповідної моральної атмосфери, витвореної історією довгих віків, а передовсім Пречистою Дівою Марією, було би неможливе, так теж і наше індивідуально суб'єктивне, моральне піготовлення у В. пості сталося основою до об'єктивного Божого ділання в П'ятьдесятниці. Там у В. пості наша індивідуально суб'єктивна правість ішла через дочасну дійсність і тому виходила ще з життєвої і практичної конечности; та правість опиралася на видних, зовнішних, покаянних наших ділах; завершенням цієї правости був Великдень, у яким ми допровадили ту правість до найвищої засади морального нашого припису тим, що індивідуальну нашу дійсність ми любовою звязали з загальною дійсністю. У тій, тепер новій нам, загальній нашій дійсности, ми виходимо немов поза нашу дочасну дійсність і тому у тій, загальній дійсности ми своїм людським розумом не всилі пізнати навіть такого загального нашого дічного упадку, яким є первородний гріх, і тим самим спекулятивно ми не можемо угрунтувати цієї найвищої, практичною дорогою осягненої, нашої моральної засади любови. Тому, щоби не тільки з практичної сторони, як ми це зробили у В. пості, але й з теоретичної, як загальнішої і тим самим всестороннішої й певнішої, доказати чистість цієї засади любови, то за проводом Церкви підемо в часі П'ятьдесятниці на обосновання цієї засади дорогою релігійних догм, як тих найзагальніших, ап'ористичних правд, які вже в своїм заложенні є ще більше певні від тамтих, моральних правд, опертих тільки на практичних засадах. Тим самим в часі П'ятьдесятниці наша моральна правість піднесеться багато вище, коли ми, звязані любовою у вищий, суспільний організм Церкви, опремо цю правість вже на збірнім, громаднім об'єктивізмі. Середником, що має нас визволити

з індивідуального суб'єктивного нашого хотіння, й індивідуальні наші права, одиницю згармонізувати з інтересами загалу, це ті самі моральні чесноти: мудрости, справедливости, мужности, поздержности, покори, лагідности й любови, які Церква тепер лучить з Октоїховою службою. Тому тепер в П'ятьдесятницю ці чесноти будуть виходити з сімох, а зглядно вісьмох Октоїхових голосів.

На такій тільки основі можемо пояснити собі те, що в другу, а зглядно в першу неділю П'ятьдесятниці, як перше оновлення Великодня висуває устав воскресну службу першого голосу, що відповідає першій моральній чесноті — мудрости; в другу неділю Мироносиць таку саму службу другого голосу і тим лучиться з Світлим понеділком, де факт Христового воскресення розважається з точки погляду другої моральної чесноти — справедливости. А в дальші неділі П'ятьдесятниці за порядком домінують дальші воскресні голоси, що відповідають дальшим дням Світлого тижня, що розбирають дальші моральні чесноти. І так: неділі про Розслабленого відповідає світлий второк і мають вони спільний третій голос, що говорить про мужність; неділі про Самарянку і Світлій середі відповідає четвертий голос, що розважає чесноту здержаности; неділі про Сліпородженого і Світлому четвергови є спільний п'ятий голос, що відповідає чесноті покори; в неділю св. Отців і в Світлу п'ятницю є той самий голос — шестий, що говорить про лагідність. В дальшій тягу, в саму неділю П'ятьдесятниці, Зіслання св. Духа, особливша цьому пражникови служба перериває цей ряд Октоїхової воскресної служби, так як у Світлім Тижні не було місця для семого голосу, а зате в найближчу неділю по П'ятьдесятниці, неділю — Всіх Святих, що відповідає Світлій суботі, виступає тут і там воскресна служба восьмого голосу, який завершує Октоїхову службу, а нею і моральні чесноти найвищою чеснотою любови.

Заки розберемо це подрібно, то вже можемо зазначити, що така застанова над змістом поодиноких неділь П'ятьдесятниці з припадаючими їм Октоїховими голосами, дасть нам змогу знайти ключ до зрозуміння змісту, так самих октоїхових голосів, як також злучених з ними в дальшій тягу церковного року, механічних на перший погляд, рядових неділь.

(Продовження буде).

Юліян Я. Бабій

Вістки про священників Долинщини та Калущини в т. зв. Метриці рукоположених Єпископа Йосифа Шумлянського.

З часів львівського Єпископа, Йосифа Шумлянського (1667—1708) заховалася „Метрика ілі писаніє рукоположених“¹⁾ У ній почавши від 2. II. 1668 р. до 1. IV. 1708 списано в хронологічному порядку: де, коли, кого, звідкіля та для якої церкви висвятив цей ординарій на священника чи діякона. З цього джерела виписую дані для двох тодішніх деканатів т. зв. намісництв, долинського та калуського, сподіючись, що це пригодиться для доповнень парохіяльних хронік. Для багатьох місцевостей ці записки будуть чи не першими певними вістками про давніших їхніх священників. Систематичне зіставлення сіл дає також деякий погляд на церковно-адміністративний поділ парохій цих околиць у ті часи. Не був він ще усталений і деякі місцевости належали то до одного то до другого намісництва (наприкл.: Берлоги, 1678 р. — долин. — 1685 р. калуське нам. Рожнітів, 1669 — долин. 1669 калус.)

Долинське намісництво 1668—1708

(В дужках подано, до якого деканату дане село тепер належить а на кінці сторінку оригіналу).

- Баличі (Зарічні, журав.) Покрова Пр. Богор., о. Григорій, Львів, 25. III. 1700 — ст. 104.
- Белеїв (долин.), св. Василія Вел., о. Теодор, Львів, 4. IV. 1680. ст. 38.
- Белеїв (долин.) „ о. Василь, Львів, 24. III. 1692— ст. 81.
- Белеїв (долин.) Собор Пр. Богор., о. Василь, Перегінсько 24. VI. 1692 — ст. 82.
- Берлоги (рожніт.) Різдва Христ., о. Петро, Львів, 28. III. 1678 — ст. 30.
- Болехів (болех.) св. Праведного Йосифа, о. Степан, Львів, 14. II. — 1692 — ст. 81.
- Бряза (болех.) св. Івана Хрест., о. Тимотей, Львів, 24. III. — 1687, ст. 66.
- Бубнище (болех.) (не подано), о. Симеон, Львів, 25. XI. 1701 — ст. 110.
- Волоське (Село, болех.) св. Вмч. Параскеви, о. Іван, Львів 4. III. 1694 — ст. 86.

¹⁾ У Національним Музею, рукопис: Ч. 89.

- Воля (Задеревська, болех.) св. Михаїла, о. Гавриїл, Крилос, 15. VIII. 1690 — 77.
- Гошів (болех.) св. Николая, о. Павло, Гошів, манаст. 23. VI. 1668 — ст. 5.
- Гошів (болех.) св. Николая о. Степан, Львів, 1. IV 1708 — 128.
- Дідушичі (Вел., болех.) Стрітєння Госп., о. Василь 23. IV. 1677 ст. 27.
- Дідушичі Великі, Стрітєння Госп., о. Василь ¹⁾, Львів, 20. IV. 1691 — ст. 89.
- Дідушичі (Малі, долин.), Праведн. Йоакима й Анни., о. Теодор, Львів, 26. IV. 1689 ст. — 73.
- Дідушичі Малі, (долин.) Праведн. Йоакима й Анни, о. Михайло, Крилос, 15. VIII. 1707 ст. — 123.
- Должка (прилуч. Болехова) св. Василия Вел., о. Роман, Галич, 15. VIII, 1694 ст. — 87.
- Долина ²⁾ (долин.) св. Николая, о. Степан, Львів, 26. IV. 1689 ст. 73.
- Долина місто ³⁾, св. Михаїла, о. Юрій, Крилос, 15. VIII. 1706. ст. 193.
- Задеревач (болех.) ⁴⁾ св. Івана Предт., о. Теодор, Гошів, манаст. 23. VI. 1668 — ст. 5.
- Кальна (болех.) св. Михаїла Арх., о. Антін, Гошів, ц. св. Спаса 29. VIII. 1669 — ст. 10.
- Кальна (болех.) св. Михаїла, Арх. о. Данило, Рогатин, 21. XI. 1674 — ст. 21.
- Креховичі (рожн.) „за вікарого“ о. Іван, Галич, 1. IX. 1701 ст. 109.
- Лисовичі (болех.) Богоявл. Госп., о. Іван, Галицька катедра, 15. VIII. 1673 — ст. 19.
- Лисовичі (болех.) Богоявл. Госп., о. Михайло, Львів, 30. XI. 1682 ст. 48.
- Лисовичі (болех.) Богоявл. Госп., о. Симеон, Львів, 13. IV. 1690 — ст. 76.
- Лисовичі (болех.) Богоявл. Госп., о. Степан, Галич, 31. VII. 1703 ст. 114.
- Липовиця (перегін.) Собор св. Михаїла, о. Василь, Перегінсько, 24. XI. 1705 — ст. 120.
- Лолин (долин.) св. Николая, о. Михайло, Перегінсько. 29. VI. 1691 — ст. 79.
- Лопянка (рожн.) Віханіє Господне, о. Василь, Львів, 28. III. 1678 — ст. 30.
- Лужки (прилуч. Слободи Болех.) св. Михаїла, о. Іван, Крилос, 20. VIII. 1707 — ст. 127.

¹⁾ 3. IV. того ж року, тамже висвячено його на дякона, — стр. 79.

²⁾ Тепер — Долина-Гусаків (?)

³⁾ Тепер — Долина-Загірє (?).

⁴⁾ Тепер прилучене Волі Задеревської. — В оригіналі: Задереве (1668 р.) і в Задеревача (1701 р.)

- Мізунь (долин.) Воздвиж. Чесн. Хр., о. Василь, Львів, 25. IV. 1676 — ст. 25.
- Мізунь (долин.) на діякона, о. Степан, Крилос, 15. VIII. 1695 ст. 94.
- Надіїв (долин.) св. Николая, о. Степан, Львів, 24. VIII. 1687 ст. 69.
- Надіїв (долин.) за вікарого о. Онуфрій Львів. 8. XI. 1695 ст. 91.
- ” ” св. Николая, о. Іван, ц. Успенія, 13. IV. 1701 ст. 108.
- Новоселиця (долин.) св. Николая, о. Іван, Львів, 25. XII. 1689 ст. 75.
- Новошин (долин.) св. Василя Вел., о. Іван (Новошинській) Пациків, 8. XI. 1670 ст. 40.
- Новошин (долин.) св. Василя Вел., о. Никола, Львів, 12. IV. 1688 — ст. 70.
- Новошин (долин.) о. Никола, ¹⁾ Львів, 22. VII. 1689 ст. 74.
- Підбереж (болех.) св. Духа о. Василь, Крилос, 15. VIII. 1688 ст. 61.
- Підбереж (болех.) Воздвиж. Чесн. Хр., о. Василь, Львів, 21. XI. 1696 — ст. 94.
- Поляниця (прилуч. Бубнища, болех.) св. Димитрія, о. Теодор, Львів, 24. VIII. 1687 — ст. 69.
- Поляниця, св. Димитрія, о. Степан, Львів тоді само, ст. 69.
- Раків (долин.) Собор Пресв. Богор., о. Теодор, Львів, 22. VII. 1689 — ст. 74.
- Раків (долин.) Собор. Пресв. Богор., о. Юрій, Перегінсько, 24. VI. 1692 — ст. 82.
- Рахиня (долин.) Собор Пресв. Богор., о. Роман, Калуш, 14. X. 1674 — ст. 21.
- Рожнітів (рожн.) св. Арх. Михаїла, о. Дмитро, Крилос, 11. III. 1669 — ст. 9.
- Ростічки (болех.) св. Василя Вел., о. Іван, Крилос, також тоді, ст. 9.
- Ростічки (болех.) св. Василя Вел., о. Ілія, Львів, ц. Успенія, 6. I. 1702 — ст. 110.
- Слобода (яка?) св. Параскеви, о. Григорій, Львів, 24. II. 1697 ст. 95.
- Спас (рожн.) св. Николая, о. Іван, Львів, 25. IV.— 1682 ст. 48.
- ” ” о. Степан, ” 23. IV.— 1695 ст. 89.
- ” св. Михаїла, о. Іван ” 25. IV.— 1700 ст. 105.
- ” Преображ., о. Леонтій, ” 24. VIII. 1687 — ст. 69.
- Струтин (який?) Рожд. Христ., о. Андрій, Львів, 25. IV. 1701 ст. 108.
- Струтин Виж., Успення Прсв. Богор., о. Іван, Перегінсько, 24. XI. 1705 — ст. 120.
- Струтин Нижн. (рожн.) св. Николая, о. Теодор, (Струтинській) Львів, 26. IV. 1678 — ст. 32.
- Тисів (болех.) Введення у Храм Пр. Діви Марії, о. Ілія, Львів, 22. VII. 1689. — ст. 73.

¹⁾ В оригіналі: з Иновошин.

- Тисів (болех.) св. Николая о. Андрій, Львів, 24. II. 1697. ст. 95.
 Тростянець (долин.) св. Николая, о. Григорій, Перегінсько, 29. VI. 1691 — ст. 79.
 Туря (Велика, долин.) св. Параскеви, о. Тимотей, (Турянській) Львів, 25. IV. 1680. — ст. 39.
 Туря Велика (долин.) св. Параскеви, о. Павло, Львів, 14. III. 1698 — т. 98.
 Типче (болех.) св. Николая, о. Теодор, Гошів, ц. Св. Спаса, 29. VIII. 1669 ст. 10.
 Типче (болех.) св. Николая, о. Василь, Львів, 27. IV. 1685. ст. 58.
 Угольна (болех.) св. Василя Вел., о. Степан, Станиславів, 10. II. 1684 — ст. 52.
 Церківна (болех.) св-их Пятниць, о. Григорій, Львів, 24. III. 1687 — ст. 66.
 Чолгани (болех.) св. Михаїла, о. Яків, Львів, ц. Воскресення, 5. IV. 1668, ст. 4.
 Чолгани (болех.) св. Михаїла, о. Іван, Львів, 14. II. 1692, ст. 81.
 Яворів (долин.) Богоявлен. Господ., о. Лука, Львів, 30. I. 1677 ст. 26.
 Яворів (долин.) Богоявл. Господ., о. Андрій, Львів, 25. IV. 1690 ст. 75.
 Яворів (долин.) Собор Прсв. Богор., о. Андрій, Львів, 22. VII. 1689, ст. 74.
 Якубів (долин.) св. Василя Вел., о. Юрій, Перегінсько, 24. VI. 1692, ст. 82.

Крім цього 23. VI. 1668 у Гошівському монастирі висвятив еп. Шумлянський о. Марка з Добринь (5 ст.) (цер. Архангела Михаїла), але годі певно рішити, про яке тут село мова, та 2. XII. 1677 у Львові о. Івана в долинське намісництво без ближчого означення місцевости (цер. св. Николая, 28 ст.).

Калуське намісництво, 1668—1708.

- Бережниця (Шляхот., кал.) св. Николая, о. Теодор, Львів, 27. IV. 1689, ст. 73.
 Берлоги (рож.) Рожд. Христ. о. Іван, Львів 10. V. 1685, ст. 59.
 ” ” о. Петро, Галич, 15. III. 1694, ст. 87.
 Брошнів (прилуч. Голиня, рож.) св. Параскеви, о. Григорій, Гошів ман. 25. III. 1651, ст. 16.
 Брошнів, св. Параскеви о. Михайло Львів, 12. IV, 1677 ст. 27.
 Голинь (кал.) Покрова Пр. Богор. о. Яків, Крилос, 15. VIII. 1693 ст. 85.
 Грабівка (кал.) Рожд. Христ. о. Андрій, Львів, 21. II. 1686 ст. 61.
 Грабівка (кал.) Рожд. Христ., о. Теодор, Галич, 27. VIII. 1697 ст. 97.

- Дуба ¹⁾ (перег.) св. Николая, о. Іван, Перегінсько, 24. VI. 1692 ст. 82.
- Добрівляни ²⁾ (кал.) Богоявл. Госп., о. Тимотей, Львів, 20. VIII. 1707, ст. 128.
- Дубшара (перег.) Введення Преч. Діви Марії, о. Іван, Крилос, 15. VIII 1687, ст. 68.
- Дубшара, Введення Преч. Д. М., о. Симеон, Галич. 1. IX. 1701 ст. 109.
- Завій (кал.) св. Михаїла Арх., о. Іван, Львів, 28. III. 1686 ст. 63.
- Завій " о. Петро, Перегінсько, 24. VI. 1692, ст. 82.
- Завій (кал.) (друга інша церква ³⁾) о. Василь, Перегінсько- 24. VI 1692, ст. 82.
- Загіре (кал.) ⁴⁾ Воскр. Христ., о. Андрій, Крилос, 15. VIII. 1693 ст. 85.
- Кадобна (кал.) ⁵⁾ св. Василя Вел., о. Григорій, Крилос 30. V. 1680, ст. 40.
- Кадобна св. Вас. Вел., о. Іван, Львів, 26. IV. 1694, ст. 87.
- Калуш (кал.) Воскр. Христ., о. Степан, Крилос, 21. VIII. 1703 ст. 114.
- Калуш Воскр. Христ. о. Іван, Львів, 20. VIII. 1707, ст. 128.
- " Преображ. Гос., о. Тимотей, Галич, 15. VIII. 1689, ст. 74.
- " Рождест. Христ., о. Іван, Крилос, 15. VIII. 1693, ст. 85.
- " за вікарного ⁶⁾, о. Евстафій, Львів, 25. IV. 1696, ст. 93.
- Княжівське (перег.) св. Николая, о. Прокопій, Перегінсько, 24. VI. 1692, ст. 82.
- Красне (перег.) св. Николая, о. Іван, Львів 7. XII. 1678 ст. 32.
- Креховичі (рожн.) Благовіщ. Преч. Д. М., о. Григорій, Крилос, 13. VIII. 1705 ст. 119.
- Кропивник (кал.) св. Николая, о. Олексій, Львів, 25. IV. 1676 ст. 25.
- Кропивник св. Николая, о. Григорій, Львів, 6. XII. 1685, ст. 60.
- " " о. Степан, Крилос, 25. VIII 1706, ст. 123.
- Лузіне (рожн.) Собора Пресв. Богор. о. Василь Калуш 14. II. 1669 ст. 8.
- Лузіне Собор Пресв. Богор., о. Григорій, Крилос, 15. VIII. 1693 ст. 85.
- Мислів (кал.) св. Николая, о. Григорій, Галич, 15. VIII. 1689 ст. 74.
- Мостище (кал.) ⁷⁾ св. Николая, о. Теодор, Львів, 7. XII. 1678 ст. 32.

¹⁾ В оригін.: з Дуаки.

²⁾ В оригін. з Дубровлян.

³⁾ Не можна відчитати.

⁴⁾ В оригін.: з Загорья.

⁵⁾ В оригін.: з Кадублень (1680 р.) і з Кадобного (1694).

⁶⁾ Не відомо до котрої церкви.

⁷⁾ В оригін.: В Мостицах (1678 р.) і з Мостиськ (1686 р.).

- Мостище св. Николая, о. Іван, Львів, 28. III. 1686, ст. 63.
 Небилів (перег.) св. Мих., о. Петро ¹⁾, Львів, 25. XII. 1679 ст. 36.
 Новиця (кал.) Преображ. Господ., о. Олексій, Львів, 30. IV. 1693, ст. 84.
 Новиця, Родження Христ., о. Петро, Крилос, 13. VIII. 1705, ст. 120.
 Перегінсько ²⁾ (перег.) Родження Преч. Д. М., о. Матей, Гошів 29. VII. 1669, ст. 10.
 Перегінсько, Родження Преч. Д. М., о. Степан, Перегінсько 29. VI. 1694, ст. 79.
 Перегінсько, Родження Прч. Д. М., о. Теодор, Львів, 6. IV. 1699 со. 101.
 Перегінсько Родження Преч. Д. М., о. Іван, Галсч, 1. IX. 1801 ст. 109.
 Перегінсько, Родження Христ., о. Теодор, Львів, 25. 1681 ст. 44.
 Перегінсько, св. Тройці, о. Степан ³⁾, Львів, 25. XII. 1679 ст. 36.
 Петранка (рожн.) св. Великомуч. Юрія, о. Іван, Галич, 1. IX. 1701, ст. 109.
 Петранка, св. Николая, о. Яків, Крилос, 25. III. 1674 ст. 20.
 ” ” о. Прокопій, Львів, 20. IV. 1687 ст. 66.
 ” ” о. Григорій, Перегінсько, 24. XI. 1706 ст. 124.
 Підгірки (кал.) Богоявлення Господ., о. Теодор, Крилос, 15. VIII. 1700, ст. 106.
 Підмихайле (кал.) (цер. не подано), о. Василь, Львів, 25. XII. 1675 ст. 24.
 Підмихайле, св. Михаїла, о. Іван, Львів, 10. V. 1685, ст. 58.
 Пійло (кал.) Введення у Храм Преч. Д. М., о. Павло, Крилос, 16. XII. 1706, ст. 121.
 Пійло, св. Великомуч. Димитрія, о. Гавриїл, Львів, 7. XII. 1678 ст. 32.
 Пійло, св. Великомуч. Димитрія о. Константин, Крилос, 15. VIII. 1695, ст. 90.
 Прислоп (перег.) на діякона (цер.?) д. Михайло, Львів, ⁵⁾ 9. V. 1690, ст. 77.
 Прислоп ⁶⁾ Введення у Храм Прч. Діви Марії, о. Іван, Крилос, 15. VIII. 1690, ст. 77.
 Раків (долин.) св. Николая, о. Іван, Гошів манаст. 25. III. 1671 ст. 16.
 Рипянка (кал.) ⁷⁾ св. Николая, о. Василь, Львів, 9. XII. 1679 ст. 36.

¹⁾ Свячень довершив грецький митропол. Панкратій (замітка на маргінесі в оригіналі).

²⁾ В оригін.: Перегін (1669 р.).

³⁾ Висвячений на діякона 9. XII. того ж року, хоч нема певності, чи ці два Степани це та сама особа (36 ст.).

⁴⁾ В оригін.: В Пюклю (1678 р.), з Пукла (1695 р.) і з Пуйла (1706 р.).

⁵⁾ У церкві св. Николая на передмістю.

⁶⁾ В оригін.: з Прильпа.

⁷⁾ В оригін.: З Рипянь (1679 р.) і з Ръпянь (1700 р.).

- Рипянка (кал.) за вікарого, о. Теодор, Крилос, 15. VIII. 1700 ст. 106.
- Рівня (рожн.) Успення Пресв. Богор., о. Петро, Львів, 26. IV. 1689 ст. 79.
- Рівня, Успення Пр. Богор., о. Олексій, Львів, 1. II. 1708, ст. 129.
- Рожнітів (рожн.) св. Мих., о. Андрій, Львів, 23. IV. 1699, ст. 101.
- „ Собор Прес. Бог. о. Олексій, Галич, 1. IX. 1701, ст. 109.
- Сваричів (рожн.) Воскресення Христ. о. Теодор, (Сваричовській) Львів, 25. IV. 1680, ст. 39.
- Сваричів, Воскресен. Христ., о. Іван, Львів, 21. XI. 1697, ст. 97.
- „ „ о. Іван, Крилос, 15. VIII 1702 ст. 112
- Сівка (Калуська, кал.) св. Михаїла, о. Павло, Галич, 27. VIII. 1697, ст. 96.
- Сливки ¹⁾ (перег.) св. Николая, о. Григорій, Львів, 21. III. 1695 ст. 89.
- Тужилів (кал.) св. Ігнатія Богонос., о, Яків, Львів, 23. IV. 1674 ст. 20.
- Угринів (котрий?, кал.) св. Николая, о. Матей, Калуш 14. II. 1669, ст. 8.
- Угринів (котрий?) на діякона, о. Ігнатій, Львів ²⁾, 9. V. 1690, ст. 76.
- Угринів (Середний?) св. Михаїла, о. Іван, Крилос, 15. VIII. 1693, ст. 85.
- Угринів Старий, Візду, Господ. в Єрусалим, о. Василь, Львів, 10. V. 1685, ст. 58.
- Хотинь (кал.) св. Николая, о. Іван, Крилос, 8. III. 1674, ст. 20.
- „ св. Михаїла, о. Василь, „ 15. VIII. 1700, ст. 106.
- Цінева (рожн.) ³⁾ „ о. Гавриїл, Львів, 24. XI. 1687 ст. 69.
- Яворівка (кал.) ⁴⁾ св. Арх. Михаїла, о. Іван, Рогатин, 8. X. 1677 ст. 28.
- Яворівка св. Арх. Михаїла, о. Іван, Галич, 1. IX. 1701 ст. 109.
- „ „ о. Василь, Львів, 25. XII. 1707 ст. 128.
- Янівка (перег.) „ о. Юрій, Тисьмениця 17. I. 1669, ст. 8.
- „ „ о. Андрій, Львів, 10. V. 1685, ст. 59
- „ „ о. Петро, „ 25. IV. 1696, ст. 94.
- Ясеновець ⁵⁾ (перег.) св. Николая, о. Симеон, Львів, 26. IV. 1679, ст. 34.
- Ясень (Горішний?, перег.) св. Михаїла, о. Іван ⁶⁾, Крилос, 15. VIII. 1668 ст. 71.

В калуському намісництві за той час були три випадки, що ординарій висвячував когось на священника, одначе не на

¹⁾ В оригін.: з Ливокъ.

²⁾ В церкві св. Николая на передмістю.

³⁾ В оригін.: з Цінева.

⁴⁾ В оригін.: До Яворовой, — пізніше з Яворівки (1701) і з Яворувки (1707 р.).

⁵⁾ В оригін.: з Ясенова.

⁶⁾ Мабуть через переочення дописано його два рази під числами 1394 і 1405 на тій самій сторінні.

Не казка це, а правда.

Кожне слово правдиве, і невибагливе, таке, як колись було.

Було, прогуло й не вернеться ніколи.

Тому воно й казка. Тільки тому.

Інші тепер часи — інші люди.

Може й кращі, мудріші, не беруся казати.

Та мені за тими давніми жаль.

Жаль за старими хатами, що мов під землю западаються, а на їх місці виростають нові.

Більші й розкішніші, та неживі якісь і замкнуті в собі. Без цвітів перед вікнами і без дітей у світлицях. Цвіти не пахнуть і діти не щебечуть.

І жаль мені за людьки, що колись у тих старих хатах жили, за душами невибагливими, що без хитрощів лукавих крізь життя проходили. Трудилися, терпіли й любили. Трудилися без гамору, терпіли без стогону, любили без облуди“.

Чи можна було краще схарактеризувати наше передвоєнне духовенство, нашу патріархальну попівську стріху з її radoщами й злиднями, з її буденним і святочним життям, як це зробив наш поет?...

Але Лепкий відчуває інтуїційно, що будуть і такі, які про ті часи, про тих людей слухати схочуть і Лепкий розповідає „для тих, що втомлені суєтнею нинішньої днини і тривоною про „завтра“, линуть у своє минуле і бачать свою рідну хату і найближчих своїх і себе самих малими, так, як я.

Казку розказую для них“...

Слухаємо тієї казки, перевертаємо, прочитуємо картку за карткою і бачимо немов на дуже добрій фотографічній знімці чудові побутові картини, веселі й сумні події зпід попівської стріхи.

Сумних хвиль менше, бо лагідна й погідна вдача Лепкого не любить кривавих красок, не зносить пекучих сліз.

А коли їх описує, то щадить нерви, описує події ляпідарно. Возьмім н. пр. страшну трагедію на крегулецькому попівстві — смерть сестри Богдана. Були то часи, де медицина ще не знала застриків проти різних епідемічних недуг та новішої профіляктики; приходила недуга в село, дифтерія, ангіна, красуха, червінка, дусила людські діти на селі та не минала попівської хати. Ось така смерть заглянула в дім о. Сильвестра, і... Лепкий отсю страшну трагедію описує отсими короткими словами: „Було нас четверо... Я лишився сам!“...

Аж дивно, що смерть Богданка пощадила, бо він був з роду кволий, часто діставав горячку, „фебру“, вмлівав часто і доктори не виїздили з хати, то Гладій з Коросткова, то Мессіта з Копичинець. А навіть газдиня хати, Яніцька, потайки скидала „малому“ вроки. „Ви уроки, урочища, кости

мої не ломить, білого тіленька не сушать, отцеви й матері жури важкої, турботи лихої не чинить". І малий Богданко повторював за Яніцькою, як за мамою молитву, не розуміючи їхньої ваги і значіння".

Також і Хромцьо, звичайний собі селянин, який був звичний на цілому Поділлі, що вмів добре складати руки й ноги, рятував Богданка, коли йому зять о. Филипа з Коцюбинчик так нещасливо стиснув руку, що „...руки тільки — хрусть!... я крикнув несвоїм голосом і зімлів“.

Дім о. Лепкого славився гостинністю, а в особливій приязни жили родичі Лепкого з домом о. Филипа Голінатого з Коцюбинець і дядьком, веселим о. Миколою Темницьким з Хлопівки. Перший читав староруське „Слово“ і любив політикувати, маючи в о. Сильвестрі лагідного опонента, а другий був веселий смішак, люблений задля своїх дотепів в товаристві.

Які панували цікаві й ширі міжсусідські відносини, показує нам нарис „Вінок“ (Крегулець, ст. 41), який позволю собі в скороченні дослівно навести:

— Прошу їмості! Прошу їмості! Вінок з поля несуть!
— Крикнула дівчина і, як опарена, вибігла з хати.

— Вінок несуть! — повторила мама, відчиняючи двері до великого покою, де при вікні сидів батько і читав якусь книжку.

— Вінок? Так скоро дожали ниву? — Здивувався. Нерадо відложив книжку й пішов переодягнутися. За той час мати також трохи причепурилася і обоє попрямували до фіртки. Стоїмо, чекаємо:

„Наша їмость не пи-ишна...
Наш їмость не пишна,
За ворітонька ви-ийшла
За ворітонька вийшла.

— дались чути і одна і друга й третя стрічка пісні.
А втім нараз: Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! А бодайже вас Бог милував! А то нас піддурили!“

„Були це сини й доньки і нарічені доньок нашого найближчого сусіда, отця Филипа. Приїхали на вакації до Коцюбинець і так собі з нас зажартували. Тішилися, що їм так жарт вдався. А як гарно в тих вишиваних сорочках виглядали!“

Та не лиш між сусідами — священиками панували такі ідеальні, ширі, сусідські відносини. Священик і його дружина були для села правдивими батьками. За зразок цих прегарних відносин най послужить нарис: „Дідо“; оповідання про те, як дідо Богдана рятує селянам коні сам один своєю відвагою і гераклевою силою від конокрадів, або нарис: „Обірвалася глина“, як то о. Сильвестер, довідавшись про

те, що глина присипала його парохіян-копачів, гнав — „шпаками, як вірлами, на місце нещастя. Казав би ти, не доторкалися землі. Тільки піна кляптями відривалася від хвостів і білими плахтами летіла геть. На возі клячали парібки, а на переді стояв поміж нами мій батько й поганяв кіньми. Капельох вітер йому здер, розвіяв чорне волосся, роздував поли порохівника, як крила. Батько навіть не глянув на нас, не чув, як мати крикнула: „О Боже!“ і, мов нежива, повалилася біля фіртки. Ніколи я не бачив свого батька таким молодим і гарним і ніколи він не був для мене таким великим і добрим, як тоді...“ (Крегулець, ст. 31).

Або та стара нянька Гандзуня, що серед страшного морозу їде до церкви помолитись і з їмостою побачитись. А добра їмость, як побачила ще свою няньку, „садила Гандзуню на кріслі під печею, роздягали її і питалися, пощо вона їхала в таку студінь?“

— До церкви їмостунечко, і до вас. Помолитися до Бога і подивитися на вас — сказала ледви чутно. Мама побігли до кухні по каву. Мама з кавою прибігли. Зробили кілька кроків і нараз перед самою Гандзунею крикнула:

— Ах! — і тарілка зі склянкою з дзеленькотом полетіла на землю...

Гандзуня не жила...“

Прийшла заснути вічним сном у доброї їмості...

Та не лиш одна Гандзуня втішалася пошаною на крегулецькому приходстві. І стара добра кухарка Яницька, і мудрий дяк Ілля, і піддячий Юрко, і візник Василь Пачкар, і пасічник Голубович це типова попівська служба, що то власність своїх господарів вважали немов своєю власністю, про яку треба дбати, як про своє.

На приходстві варилися повила з сливок, сукалися ловіві свічки, гнався мід з плястрів, маляр Швугер розроблював собі олійні фарби до підмальовання церкви. Все те описано Лепким і я сам немовби своїми очима бачив отсі всі господарські заходи на приходстві в Товмачі.

Та може та священича родина не сповнювала як слід священичих обовязків? Може занадто заабсорбовані родинними справами, плеканням і виховуванням дітей не могла з ревністю віддаватися справам церковним і національним і через те терпіла справа Христа і Його Церкви?

Тут міг би я покликатися на ту гарну пам'ять, яку лишив по собі о. Сильвестер Лепкий, як парох Жукова коло Бережан. Мимо того, що тридцять літ минуло від його смерті, його вдячні парохіяни поставили тому три роки своїм коштом намогильний пам'ятник і влаштували академію на його честь і пам'ять. Але я підшукаю і в обох творах сина Богдана місця, що вкажуть, як відносилися наші давні священики і до релігійних святощів і до національних обовязків.

Перечитайте з „Крогульця“ нарис: „Моя перша зустріч з мельпоменою“, а з „До Зарваниці“ нарис: „Кобзар“, і „Правда“, а побачите, як гарно вивязувалось наше духовенство зі своїх обов'язків зглядом свого народу.

А зглядом Церкви? Даймо слово самому авторові. Він так характеризує свого батька. „Тато я найбільше любив у неділю, як приходив з церкви. Такий був тоді високий у реверенді, таке мав блискуче, чорне волосся, аж синє і таке біле чоло, а рум'яні лиця: виголені, гладенькі, без тих колючок, що щіпають, коли притулитися до обличчя. Гарний був тоді мій тато. Найкращий, Наш... І гарно грав на скрипці, хоч не часто. Тоді ми переставали пустувати, бо тато грав у великім покою і не любив, щоби там тоді ходити... Мама знов на гітарі грали, а властиво тільки пригравали собі до співу. А співали мама таким тоненьким голосом, як шовкова нитка, як павутина. (Крогулець: „Нас було четверо“).

А та проща Богданової мами до Зарваниці! Яка там чудова характеристика нашої їмості, що по втраті дітей їде до Пречистої шукати пільги.

— „Дзеленькнув дзвінок, почувся якийсь дивний туркіт, завіса піднялася і появилася чудотворна ікона Зарваницької Матері Божої.

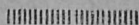
— Темна, наче замрачена літами й зітханнями тих тисячів душ, що шукали в Неї помочі і потіхи. Лиця не було видно добре, тільки очі дивилися, так якось спочутливо і добряче, що хлопець свої спустив до долу.

— О, Пречиста! — почув нараз і побачив, як мама, мов підкошена, впала перед престолом.

— Упав біля неї. Хотів молитися, та молитви мішалися в голові, а слова втікали з уст. Щось його то душило за горло, то знов так легко робилося на серці, як ніколи. Молвився без слів. Як довго, не знає. Поки реєнт не поміг мамі встати і поки не відпровадив її до брички“.

Треба ще й те знати, що бідна мати, подарувала багато цінних предметів Зарваницькій Матері Божій — і „як гарно! — погадав собі хлопець, — будуть собі тут висіти безпечно і в лошані, а мама вже не буде плакати над ними, скільки разів відчинить середню шуфляду своєї комоди...“

І як ті памяточки по дітях витискали сльози з очей доброї мами, так — признаюся вселюдно — отсі „Казки мого життя“, нагадали мені й мою попівську стріху і я також плакав... Може скажете, дорогі Отці Співбраття: романтика, перечулення, а може скажете: стареча неміч!... Ні! Є такі цінности, які щойно тоді уміється оцінити, коли їх тратиться. Тоді жаль розбирає на добре, бо закінчу словами автора (Передмова до „До Зарваниці ст. 5) — це така „рана, що й час не загоїть“...

О. Ч. Я.

Католицька Акція і суспільно - політичне питання.

Суттєвою ціллю К. А. є вироблення тривких католицьких переконань й оформлення католицького світогляду, іншими словами — практична школа поступовання по католицьким засадам в приватнім і публичнім житті.

Відродження одиниць і суспільства в душі католицьких засад, це пекуче завдання нинішніх часів, а разом завдання дуже складне й важке. Найкраще бачимо це при розгляданню т. зв. суспільного питання і політичного життя. На кожному кроці стрічаємося тут з легковаженням або незнанням католицьких правд. Важке це завдання саме тому, що тут іде річ про явища спільного життя, життя зложеного і складного, про основу, на якій повстання і розвиток складаються довгі, довгі віки, про питання, які не замикаються тільки в крузі теоретизування, і про труднощі, що нуртують в незбагнаних інстинктах мас.

У названих ділянках життя бачимо нераз у католиків жахливий брак розуміння або й знання основних християнських правд і елементарних правил християнської етики. Що крок-зустрічаємося з великими масами таких людей, назв'їм їх людей „малої віри,“ що не вм'ють пояснити деяких фактів і питань сучасного життя і які нераз через те попадають у зневіру, бо їм видається, що католицизм захитався та йде вже назад. Таке наставлення й дефетистичні погляди стрічаємо і серед католицької верхівки, ба навіть серед духовенства, головно тих одиниць, що завелися на свому стаці матеріально. Як вислід за цим іде інерція і бездільність та якась дивна отупіла апатія. Найкраще це явище дається заобсервувати в орбітах фашистівських і гітлерівських впливів з одного, а комуністичних з другого боку. Лінія зудару тих світів веде через душу нашого народу і боляче нас зачіпає. На жаль, як много з нас цього не добачує, на це не звертає найменшої уваги, а ще менше береться до рішучого протиділання. Кому як кому, але нам не вільно тратити віри в побіду і забувати на те, що св. Церква, це інституція Божа і що вона є могутня, а її ідеї вічні. Якщо отже ускладнюється для нас ситуація і ми програємо — нема сумніву в тому, що причина скривається в нас самих т. є не вм'ємо і через це не можемо виграти. І біда є саме в тому, що в таких обставинах люди радше здаються на несвідоме вичуття, а не на твердо й основно уняте розумовання. Через те немає в нас виробленої католицької опінії і немає рішального впливу на біжуче життя.

Тому справа оформлення католицького світогляду, це

справа дуже важна. Від неї залежить відродження нашого єдиного, суспільного й політичного життя.

Без сумніву, ясно треба нам здати собі справу з цього, що ціле наше суспільне і політичне життя не залежить виключно тільки від католиків. Знаємо також, що много католиків на цих ділянках життя не кермується і не буде кермуватися католицькими засадами. Всеж таки буде це чималий успіх, якщо бодай частина католиків доброї волі практично в житті захоче і зачне ставити основи католицького погляду на ці справи та переводити їх в життя.

Перш за все треба нам памятати на те, що суспільні й політичні справи є тісно зв'язані з заповідями Божими. Це не є справи виключно світські і світського характеру, в яких вільно булоб поступати кожному власновільно без огляду на релігію й етику. Якщо отже Церква в цих справах забирає голос, це не значить, що вона мішається у не свої справи, або надуживає релігії. Навпаки, це значить, що Церква своєю журою старається охопити всі ділянки нашого життя. Противний погляд голосить лібералізм, що намагається насильно всюди переціпити лясцизм, систему, яку рішуче нап'ятувала й осудила св. Церква.

Так отже в суспільно політичних справах мусимо виробити собі ясне й суттєве розріжнювання в тому, що є наукою католицької Церкви, а що ні.

Христос і непомильна св. Церква хай вчать нас цієї правди, як жити і вести життя.

Серед католиків, нераз і невчених людей, бувають одиниці, що незвичайно певно і рішуче вичувають ці границі, які кладе св. Церква поміж тим, що до неї належить, а що ні. В них вичувається живе діяння св. віри. Ці вірні нераз дуже реагують на всякі недотягнення і перетягнення в таких справах.

Останні Папи в своїх енцикліках розглядають суспільно-економічні й державні справи. В тих справах розріжняють вони виразно релігійно-моральну ділянку від технічно-устроєвої і рішуче застерігають суд св. Церкви до ділянки релігійно-моральної. Хай отже авторитативне навчання св. Церкви буде нам дороговказом у житті. Св. Церква в заматних і важних справах суспільно-політичних питань вповняє обітницю Спасителя і дає своїм вірним ясну науку, щоби не поблудили і не спроневірилися Божому законі. Тому ці енцикліки мусять бути безустанно предметом наших студій.

В енцикліці *Quadragesimo Anno* маємо ясно виложений предмет суспільного питання.

Ось її короткий зміст, В ділянці розподілу матеріальних дібр люди потоптали право Боже. Тому Святіший Отець домагається його привернення в імя Бога. Те саме сталося

й у суспільній ділянці: замість мира, згоди, співпраці панує поміж народами безупинна боротьба. Святіший Отець допомагається реформи суспільного устрою так, щоби наступило гармонійне співділання всего суспільства. Як шлях до цієї реформи започає державницьку акцію, основу на провідних думках Енцикліки і на моральному відродженні і саме тут вилонюється місія К. А. Її завданням є відповідно розроблювати суспільне питання та підкреслювати його моральний характер відповідним навчанням і пропагандою. Немає сумніву в тому, що без загального визнання цього, що право Боже обов'язує також в суспільному й політичному житті, марні є всі зусилля направи сучасних відносин. Тільки щире перестерігання справедливості й любови може дати трівку основу під будову нового суспільного ладу. Відси випливає доказ, що суспільне питання можна тільки розв'язати через обнову людських душ, а ніколи якиминесбудь зовнішніми, технічними влаштуваннями. Чим більше отже буде людей, що так думатимуть, тим скоріше заясніє і наблизиться хвилина розв'язки суспільного питання.

Тому виховання душ в засадах любови, й справедливості це праця над розв'язкою суспільного питання. Великий і широкий є обліг тієї праці. Ломання справедливості, гріхи несумлінності це хліб насущний сучасних католиків, навіть таких, які уважають це за свого рода техніку боротьби за життя. Тому реформа поглядів на суспільне життя, першзавсе мусить бути реформою совісти по Божим законам.

Залишається ще заторкнуті політичні справи. Є це справи дуже субтельні. Труднощі, які висуваються при розгляданню цього питання, скриваються у ядрі самої справи. Крутіж сучасної політики це найневдячніше психольогічне тло для К. А. Всеж таки від цієї справи не вільно умивати рук.

Завдання К. А. є виховати й виробити еліту таких католиків, які ясно і в цілому визнавали б католицькі засади і переводили їх практично в життя, суспільне і політичне, в своїому оточенні.

Це переходить рамці наміченої статті заподати цілість науки св. Церкви про державу і державне життя. Заторкуємо тут лиш те, що для нашої справи найважніше і що безумовно кожному треба знати. Такою основною правдою є правило, яке говорить, що справ політики не вільно відділювати від релігії ні моральности. Заповіді Божі обов'язують і політичне життя. Політику роблять люди, а їх людські вчинки всі підпадають під закон моральности. Те саме відноситься до цілей і засобів, як також і до того, що ціль дочасна мусить бути в тому ряді справ підпорядкована вічній цілі.

така доля стрінула з розвитком наук і нашу квестію. Ще в першій половині ХІХ в. можна було свobodно заступати думку, що всі чуда (тут абстрагуємо від природних див) і чари є надприродні — чуда від Бога, а чари від демона. А нині та проблема вже не дається таким шабльоновим поділом вирішити.

Чимало явищ, що їх давніше уважали за надприродні чуда, нині вважаємо за природні дива й до якоїсь міри вміємо їх пояснити.

Ясновидючість, розуміння чужої мови без усякої науки (себто безпосереднє читання чужих думок), ділання на віддаль, ходження духом по світі (екстеріоризація душі) і т. ін. давніше вважали за надприродні чуда. Але відколи відкрито дивні сили сугестії, гіпнотизму, медіюризму, особливо постійне випромінювання душі, відтоді наведені явища вміємо природно пояснити. І стало ясно, що чари, оскільки в них щось дійсне і незвичайне, головно діялися й діються тими незвичайними силами, що їх давніше зачисляли до „окультних“ (скритих, таємних) сил. В останніх часах для тих незвичайних сил і їх явищ придумано нову відповіднішу назву: парапсихічні, чи метапсихічні сили і явища.

Саме того відкриття чіпляються нинішні поступові атеїсти та раціоналісти, і твердять, що дальший розвиток науки колись ген усі т. зв. надприродні чуда зведе на природні явища. Оскільки ми нині ще не вміємо природно пояснити всіх чудес, то атеїсти й раціоналісти тут дають відповідь, що ще не знаємо всіх сил природи.

*

Ми мусимо основніше приглянутися цьому модерному станові нашої проблеми — саме тому, що він модерний.

Перші грецькі філософи, гільзоїсти, ще думали так само, як тодішнє поганське простолюття: *πάντα πλήρη θεῶν* — ціла природа повна богів.

Грецькі атомісти придумали протилежний образ світа: що ніби взагалі в бутті нема справжнього божества, але ген усе діється механічним способом.

Якжеж з поступом науки змінявся образ світа у відношенні до тих двох найстарших протилежних, шабльово простеньких філософічних образів світа? Ані одного з них наука не потвердила, але кожний мусів щораз модифікуватися, та неоднаковим способом. Світогляд гільзоїстів не виключав механічного чинника й діяння у світі, тільки забагато того, що в природі діється, приписував безпосередньому божому діланню. Із щораз глибшим пізнаванням природи природа щораз „росла“ — поширювалася й поглиб-

лювалася. Пізніші старинні філософи безпосереднє боже ділання обмежували на такі природні явища, яких не вмiли собі природно пояснити, а ті явища (як громи, землетрясення, зараза) легко можна було пояснювати як божу кару; саме ті явища деякі старинні філософи (Клеант, Цицерон) наводили як докази на існування Бога.

Світогляд атомістів був логічно завузький, бо виключав не тільки психічний, доцільно діючий чинник, але також усякі закони а ргіогi в природі. Тому він з розвитком науки щораз більше душився, розсаджувався з середини — аж у наших часах логічно цілком збанкрутував. Його основа виявилася як цілком фалшива.

А основа світоглядугільозоїстів встоялася ціла аж до наших часів. Коли мову старинних гільозоїстів відчистимо від наївно-плястичного кольориту, то нам вийде, що гільозоїсти вчили, що ціла природа це божий твір та що божество завсiди знаходиться в діяльному звязку зі світом.

Новочасна наука природно пояснила громи, землетрясення, заразу і т. ін. — але невжеж змаліла логічна потреба відклику на Бога? Саме навпаки: зі зростом науки зросла також логічна потреба відклику на Бога. Справді наука опрокинула деякі докази старинних філософів на існування Бога, та зате видвигнула нові докази, логічно ще куди сильніші, як нпр. наведений доказ із початків життя на землі.

Буквально те саме треба сказати й про надприродні чуда, бо це, коли ставимося на найширше метафізичне становище, одна й та сама проблема. Якщо поступ науки не може звести всіх природних див на такі природні процеси, які вже були би вільні від логічної потреби відклику на Бога — то яка надія, що наука колись зведе на такі природні процеси всі надприродні чуда? Авжеж при надприродних чудах далеко більші логічні труднощі, ніж при природних дивах.

Отже наша проблема загально стоїть ось так: Хто при всіх наших природничих науках не може пояснити собі природи без відклику на Бога, той, з тих самих логічних мотивів, буде переконаний, що наука ніколи не зможе природно пояснити всіх надприродних чудес. А хто вмовляє в себе, що може пояснити природу без відклику на Бога і при всяких логічних труднощах покликуюється на наше незнання (що не знаємо всіх сил і законів природи), той таке саме становище займе і до надприродних чудес.

З незнання логічно слідує тільки незнання. Атеїсти тим своїм покликом на наше „незнання“ в дійсности не доказують своєї віри, тільки рятуються в опресії, а свій по-

гляд на надприродні чуда, як це вже знаємо, основується на тому, що науці вдалося природно пояснити деякі такі явища, які давніше загально вважали за надприродні чуда.

Та ми бачили, що це не є ніякий доказ на те, начеб поступ науки зміряв у тому напрямі, що колись усі надприродні чуда буде можна пояснити природно. Можуть ще прийти різні несподівані пересунення й модуляції, але глибша наука дійсно завсіди доводить до Бога, як це вже завважив Francis Bacon.

* * *

Що вкінці також і проблема надприродних чудес стала розкладатися на природні явища та на таємну „божу рештку“, це зовсім аналогічне до того, як ціла природа з поступом науки розкладалася. Природний чинник також при надприродних чудах виявився ширшим та глибшим, ніж спершу люди уявляли собі, але враз показався й недостаточним для пояснення всіх надприродних чудес.

Зрештою психічні вартости й процеси, на основі яких природно пояснюємо ясновидючість, ділання на віддаль, ходження духом по світі й т. ін., не промовляють на користь атеїзму та раціоналізму, але саме на їх некористь.

Найкраще буде виказати це на основі конкретних прикладів. У мене є скамяніла груба морська мушля (служить за попельничку), що походить зі славонських гір недалеко містечка Пожега. Очевидно, колись там мусіло бути море і та мушля походить з того часу. Я дав ту мушлю ясновидцеві М., пояснив йому, що це, і попросив його, щоб він сказав, скільки років має та мушля. Ясновидець М. скінчив тільки нормальну школу, не мав поняття про довжезний вік землі та про мезозойську фавну. Став думати і дуже здивувався, що та мушля має так багато років: „Ой, та то виходять сотки тисяч років!“

Я: А може ще більше! Подумайте ліпше! Він: „Міліони, міліони літ!... Я ніколи про таке не думав! Я думав, що світ має 5000 років!“ Я: Прошу вас, не зворушуйтесь, а скажіть докладно, скільки міліонів літ має та мушля? Він (по призадумі): „83,220.000 років!“

Далі я питав його, чи він не бачить, які тоді звірята жили в окруженні тої мушлі? Він: „А, я не можу, я не хочу (аж здригався) — то якісь гидкі потвори, великі наче хата, таке гаддя. Одні жили в воді, інші на землі — гидкі, потвори! Я не можу, я не хочу!“

Я: А в воздуху що бачите? Чи тоді ще не було ніяких птахів? Він: „Були, були, такі великі, дуже великі, в дзьобі мали зуби, піря на собі не мали, руди були, крила мали як лилики — гидкі, дуже гидкі, сграшні, я того не хочу!“

а також Związek Rezerwistów; помагали в тій праці деякі представники місцевої адміністрації і самовряду (нпр. війти); а накінець приходили католицькі священники, яких звичайно взивано вже на готове жниво. Про якусь зорганізовану в тій цілі чисто церковну місію не було чути“.

А „Діло“ в ч. 145, з 5. липня 1938, відкриває ще дальші куліси ревіндикаційної акції, при чому воно обговорює головну акцію, яка ведеться на Холмщині й Підляшші. Нею кермує організація, що обіймає ціле люблинське й волинське воевідство.

„Всією ревіндикаційною акцією — пише „Діло“ — кермує т. зв. Координаційний Комітет. Його керманічі виробили собі докладний плян праці і рішили вести її так, щоб: 1) назверх залишати ревіндикаційній акції „спонтанний характер“, щоб ясно всім було, що українське населення приймає католицизм і визнає польську національність уповні добровільно, з вищих духових мотивів..., 2) щоб утруднити оборону українській стороні. Цей останній мотив і є одною з причин, чому люди з Координаційного Комітету не виступали досі прилюдно ні в пресі, ні перед ширшим громадянським форумом.

Та не тільки це. Бо й усі зібрання Комітету мають, як досі, характер довірочний. Члени зобов'язані до дискреції. Та деякі відгомони все таки вже були. Останніми часами щораз частіше появляються вістки в польській пресі, що офіційні чинники мають повне зрозуміння для потреб зорганізованого польського громадянства на східних кресах, ідуть йому на руку і т. п. Свербить журналістів язик... Дійсно, відповідальні офіційні чинники дуже добре поінформовані про акцію Координаційного Комітету. Очевидно — акція ця має характер майже конспірації, але конспірації легальної.

Творцем Координаційного Комітету є командант Д.О.К. в Люблині, генерал Сморовінський. В Люблині є теж центральний Комітет. По всіх повітових містах існують місцеві комітети, залежні від централі. З правила осідком комітетів є місцеві військові гарнізони, а кермують ними старшини в чинній службі. До Комітету входять представники всіх польських організацій, що стоять на становищі ревіндикації. Знайдемо тут організацію, що дбають про „розвуй зем сходніх“, римокатолицький клер, Звйонзек Стшелєдкі, Маџєж Школьну, Звйонзек Науциџельства Польского, різні професійні організації і т. д. Головна роля, як зачуваємо, призначена тим організаціям, що стикаються з селом, у першу чергу учительству, яку воно, треба признати, сповняє дуже совісно... „До учительства належить „переконати“, „защипити нові погляди“, „навернути“, словом — підготувати

все до формального акту. Як би не те, що учительство веде свою акцію в тіні авторитету військового однострою, не легко булоб вивязатися йому з цього завдання“.

Люблинський Координаційний Комітет, це, як бачимо, відповідник львівського Секретаріату Порозуміння під б. провідом ген. Токаржевського.

Якіж успіхи акції?

Ревіндикатори мають намір ревіндукувати для римокатолицизму і польськості яких 350 тисяч душ православних. Досі, опираючись на даних, що їх подає навіть польська преса, „навернено“ чи радше ревіндуковано кілька тисяч душ, хоч, як з другого боку доносить православна преса, багато з тих, що вже були приймили римокатолицизм під першим вражінням „аргументацій“ ревіндикаторів, вернулось — коли прийшла застанова — знов до православія.

Ревіндикаційна акція на Волині ведеться головно по селах, положених у прикордонній смузі, де діють спеціальні закони про охорону держави і т. п. „Навертання“ відбуваються в прискоренім темпі, без спеціальних переконувань, без якоїсь, скажім, ідеологічної підготовки, а навертаному ставиться звичайно дилему: або-або, і справа готова.

Якщо і є яка ідеологічна підготовка, то її аргументи марні, непереконаливі — ось такі менше більше, як їх подає цитований нами „Oriens“ на ст. 70:

„Ваші предки були католиками (з тими голословними аргументами підходять до кожного — *наша завв.*), а якщо католиками, то й Поляками, або навпаки: були Поляками, а тимсамим і католиками. Свідчать про це ваші прізвища, що звучать по польськи, або зраджують польське походження. Деякі з вас належать до шляхотського стану, а шляхта цеж прецінь Поляки (аргумент, якого ревіндикатори уживають у нас, в Галичній, перетягаючи нашу українську греко-католицьку шляхту; так, будьто би шляхтичем не міг бути Українець, Білорусин чи й Росіянин, а тільки Поляк!? — *наша завв.*). Вас колись мусіли примусово зрусифікувати, мусіли вашим батькам накинати чужу віру. Чиж нині в католицькій Польщі не булоб аномалією перебувати дальше в тім, що колись було накинене силою, що було трагедією ваших батьків? Чиж не булоб воно доказом, що залишаючись надалі в православію, в російськості (згл. українськості), душею вашою стоїте по стороні ваших гнобителів? Чи не кидалоб це підозріння на вартість вашої польської державної лояльності“.

„Так менше більше виглядають переконування, стосовані в ревіндикаційній акції на Волині“ — кінчить „Oriens“. Та є ще „кращі“ і більш переконаливі аргументи, але ми їх із зрозумілих причин, не наводимо.

Коли зважити, що це прикордонна смуга, де діють спеціальні закони, то частина аргументації, яка торкається державної лояльності і зв'язаних з нею дальших конвенцій, мусить бути справді дуже переконлива й успішна. Заскочений нею простолудин приймає нову римо-католицьку віру і тимсамим декларує себе Поляком (бо в Польщі під цим оглядом інакше, як в цілому світі: римокатолик чомусь мусить бути Поляком — засада зовсім фалшива; тому й не дивота, що полький католицизм такий ексклюзивний і такий... не католицький — *наша завв.*).

Розуміється, що підчас акту прийняття нової віри не все панує „радість і захоплення“, — хоч гучні прийняття стараються цю радісну атмосферу створити, — а ті, що її приймають, нерідко заливаються слізьми (як то було нпр. в Гриньках і в Ланівцях), або в Буші, де одна жінка перед моментом присяги „на католицизм“ так лементувала: „Де це взялось на нашу голову... Боже, сохрани нашу Віру Православну“ („Слово“ ч. 25—26 з 1938 р.).

Зновже ж багато по прийнятті нової віри, мучені совістю, що зрадили батьківську віру, вертаються назад до неї. Цитоване варшавське „Слово“ в тому самому числі подає один такий багатомовний випадок в вамітці п. з. „Битовья картинки“.

„В м. Острозі живе старець Костюк, що має понад 80 років. Йому вяснили, що його призвище „Косцюшко“, а тільки московські царі його перекурили і якщо він перейде на католицизм, матиме особливі почести, як потомок великого генерала. Не будемо твердити, з яких мотивів прийняв він католицизм. Важне те, що потім від переживань і гризоти він тяжко занедужав. Коли йому полекшало, він зажадав православного священика і свідків, дав письмнену заяву про поворот до православ'я та висповідався у того священика“.

Таких випадків певно далеко більше, тільки преса про них не пише, а свідчать вони про невелику внутрішню силу аргументів та про не дуже чисті методи, яких хапаються ревіндикатори при „навертанні“ українського православного населення.

Ревіндикаційна акція — як сказано — ведеться на українських етнографічних областях польської держави, на сході й заході, себто на Волині й Холмщині, але й тут і там зовсім іншими методами. На Волині предметом наступу ревіндикаторів є передусім вірні православної Церкви, а на Холмщині йде наступ в першу чергу на священиків і храми Божі.

Внаслідок тієї акції на Холмщині замкнули в останніх кількох місяцях всі нові доми молитви, що перебороли вже були всі труднощі, зв'язані з будовою, замкнули наново деякі

церкви, що їх були перед тим відчинили та звернули православному. Наново відкрилася — як каже один український часопис — рана віроісповідного конфлікту, що вже помалу зачала була засклеплюватись. В бурхливі роки 1918—19 Холмщина втратила зі своїх 370 передвоєнних святинь відразу 320. Більшу частину з них висвятили тоді на латинські костели, хоч вони ніколи в своїй історії костелами не були, а решту церков позамикали. Деякі з замкнених святинь пішли на поталу руйнуючої сили часу, що загигали, валилися, а іноді прискорювали той процес добрі люди, як нпр. недавно в Юрові, томашівського повіту, де люди приловили місцевого солтиса на тому, як він підпалював церкву, та зробили карне донесення до суду. Тільки деякі з замкнених церков віддали місцевому населенню на його вперті прохання для богослужбових цілей. Там жеж, де не вдалося добитися відчинення замкнених церков, зубожіле населення, поборовши великі труднощі, побудувало в деяких селах провізоричні каплиці, де досі відправлялися богослуження. Відправляли в них т. зв. неетатові священники, бо ті села були неетатованими парохіями. Неетатова парохія це щось таке, що тільки на православних областях, а спеціально на Холмщині, можливе. Це села чи кілька сіл, де церква замкнена, або збурена, а люди моляться в каплицях чи навіть приватних домах, пристосованих до богослужбових цілей. В таких парохіях все церковне поле відібране, помешкання для пароха нема, дотації уряд не дає ніякої, а населення удержує священника своїм коштом.

Але назагал міжвіроісповідні відносини якомсь там уклалися. Нарід держався своєї віри, горнувся міцно до своїх святинь, дарма, що вони були нераз дуже скромні й бідні, та до своїх душпастирів, тих „nielegalnych parów“, як їх ославлений Kuryer-ок називає, комуністичні впливи наглядно падали.

Аж тут майже несподівано грянула нова хвиля ревіндикації. І понеслись з страдальної Холмщини щораз то свіжі Йювові вісти, що їх преса подавала коротко, сухо, без коментарів.

„27. квітня 1938 р. місцеві адміністраційні власти замкнули церкви в с. Могильниці, Серебрищах Холмського п., що їх були відчинили на основі міністерського розпорядку, після впертих заходів місцевого православного населення.

26. IV. замкнула місцева поліція, на основі розпорядку Люблинського воевідства, церкву в с. Гусиннім Холмського п.

Того самого місяця замкнено церкви в отсих селах Холмського п.: Сверхе, Депултичі, Ліщани, Ростокі, Березно, Черніїв.

20. IV. поліція опечатала церкву в с. Верещицях, Томашівського п., при чому ключі забрано на поліційну станицю. Церква в Верещицях існує більш, чим 200 літ.

15. IV. запечатано і замкнено молитовний дім в с. Шевно і каплицю в с. Юрові, Томашівського п.

21. IV. замкнули адміністраційні власти церкву в с. Радкові, де богослуження перед тим відбувалися за дозволом тих властей, і церкву в с. Новосілках, що її відчинено в 1935 році на основі дозволу місцевого Староства, в подяку за що місцевий причет, на просьбу парохіяня, установив тоді сорокднівне заупокійне бо служення за душу бл. п. Маршала Пілсудського.

Крім цього в Томашівським повіті замкнено й запечатано: церкву в Виткові, церкву в Жабчі і каплицю в Хориваничах.

В Білгорайським повіті замкнено молитовні доми в селах: Біща, Липини, Княжпіль, Хмілюк, Замха, Обша.

З причини замкнення храмів православне населення всіх цих сіл змушене молитися, як на Великодні Свята, так і тепер, під голим небом“. („Слово“, ч. 22, з дня 29. травня 1938).

Або інша вістка:

„Заборону богослужень в неетатових парохіях Люблинського воевідства, видану в місяці квітні ц. р. для його західних повітів, поширено і на східні повіти воевідства.

В Більським повіті заборонено богослуження, а священникам приказано покинути парохії в таких селах: Київцевь, Межилісся, Костомолоти, Загорів, Кодень, Бубель.

В Володавським повіті такі розпорядки видано для сіл: Королева, Головно, Любень, Голя, Угнин, Цитично.

В Грубешівськия повіті опечатано молитовні доми і церкви в цілій низці парохій, а передусім в Бродлі, Неледві, Буську.

В Томашівським деканаті, крім вичислених вже в попереднім числі „Слова“, заборонено богослуження в м. Замості, с. Тарноватці, Переорську, Репліні й Вакієві.

Всі священники неетатових парохій одержали на письмі заборони хрестити, вінчати й хоронити померших.

В с. Ощові Грубешівського повіту цивільні власти розібрали церкву. Те саме поручено зробити місцевому населенню сіл Копилова, Коснова і Ласкова.

Всіх священників неетатових парохій Білгорайського деканату, за те, що вони після замкнення церков відправляли богослуження під голим небом, покарали по 50 зол. кожного, за „нелегальне зібрання“. Крім цього у всіх них переведено труси, деколи в неприязності священника, і позабирали всі книги церковно-парохіяльного книговодства.

Труси і відібрання метрикальних книг і загалом

кинг парохіяльного письмоводства зробили також в парохіях других повітів Люблинського воєвідства („Слово“ ч. 25—26 з 19—26. VI. 1938).

Над православною Церквою в Польщі нависли справді чорні хмари. До Варшави їдуть з усіх усюдів Холмщини, Підляшша й Волині делегації, щоби найвищим компетентним чинникам представити все, що на місцях діється. Митр. Діонісій був навіть в цій справі прийнятий п. президентом Мосціцьким на окремій авдієнції і голова держави обіцяв справу розглянути та її як найприхильніше полагодити. В Варшаві відбулася конференція православних єрархів та делегатів православного населення Холмщини й Підляшша при кінці червня і в перших днях липня ц. р., яка уложила меморіал про положення православної Церкви на Холмщині й Підляшші та висунула свої домагання. Меморіал мають вручити прем'єрови міністрів, міністро́ви віроісповідань, цивільній канцелярії президента держави та крім цього Укр. Парл. Репрезентації, українським послам з Волині та головному командантови поліції, ген. Кордіянови Заморському.

Тимчасом у пресі зарілося від справ, звязаних з ревідикацією. Польська в бундючнім тоні подає успіхи ревідикаційної акції, а українська й російська православна нотує факти та старається зелектризувати публичну опінію і спонукати її до оборони загроженої Церкви.

Великий несмак викликав ославлений „Il. Kurjer Sodzienny“, поміщуючи на своїх сторінках (ч. 129, 130 і 136 з ц. р.) репортаж з Холмщини якогось дра Петерса. Те, що автор репортажу понаписував, таке брехливе, таке цинічне і таке обидливе для всіх не Поляків, що мусіло серед них викликати хіба тільки обурення. „I. K. S.“ це спеціальний орган польської прилюдної думки, орган, який вічно проти всіх, дійсних і уроєних, противників юдить, а його статті такі не раз далекі від найпримітивніших вимог справедливости й етики, що дивуватись треба, як може польське громадянство, яке чейже виховане в орбіті католицької етики, такий неетичний орган між собою терпіти і його читати.

Цинічно-брехливим твердженням п. Петерса відповіли українські й російські часописи.

„Слово“ орган православної митрополії дає йому в ч. 22 з ц. р. в статті п. з. „Завьса поднята“ таку відповідь:

„Статтями „Трагедія Холмської Землі“ (чч. 129, 130 і 136) I. K. S. підніс завісу над многострадальним життям Православної Холмщини. Він писав з метою понизити і знищити тут Православ'я: та із його стрічок сам собою твориться гимн на честь твердого у своїй вірі православного народу Холмщини.

Читач I. K. S. побачив: фотографії замкнених

і запечатаних наших храмів, що стоять як німий докір щось уже 15—20 літ...

а одночасно фотографії скромних молитовних домів, збудованих народом, замість них, для заспокоєння своїх релігійних потреб, в останніх часах, в добу кризи, на свій кошт... і також замкнених.

Читач довідався: про те, що започаткована розбірка православного храму в Щебрешині, побудованого в 12-ім віці, представляє собою цінний пам'ятник старовини;

про безправне положення неетатового духовенства, позбавленого всякої державної піддержки, що не має ніякого забезпечення: ні землі, ні дотації, ні платні за навчання релігії, ні парохіяльного помешкання...;

про вперті прохання, поїздки, петиції, в справі відчинення церков;

про те, як т. зв. комуністи чи бувші комуністи приходять до церкви, сповідаються і причащаються, що чому-сьто викликає явну досаду автора статті;

про тайну — за одну ніч — будову храмів...;

про осквернення замкнених православних святинь;

про підпали православних церков (знані вже три підпали впродовж одного місяця);

про жертвенний подвиг духовенства, без вимог, що стоїть близько народу і мовчки переносить лиху годину, убожество й обиди...

І не одна ще характеристична рисочка, що говорить про тяжку долю Православія у Холмській землі, тут представлена“.

Автор статті, навівши головні точки репортажу п. Петерса, виказує суперечність, яка в них заходить, та ставить до автора кілька запитів. Найголовніші ті, що відносяться до замкнених храмів Божих.

„Як би не було — пише він — факт став широко відомим: більш сотні церков і молитовних домів замкнено. Чому вони замкнені?

Причин доволі.

Одні тому, що були колись костелами або уніятськими церквами: число таких — невелике.

Другі тому, що збудовані в часи царського режиму і будьто би „na cześć sąrów“.

Треті тому, що збудовані в останніх часах без належного дозволу властей.

Четверті тому, що не є безпечні перед пожежою...

Причин доволі. А деж будуть православні молитися?

І чому сектанти можуть збиратися на богослу-

ження і будувати молитовні дома, а православні ні?“ — питається автор, та на свій запит ледви чи дістане коли від компетентних чинників просту і щирю відповідь.

* * *

Православні, як бачимо, зорганізували, як могли і вміли, оборону, щоби рятувати свою Церкву перед загибеллю. Це їх обов'язок і кожда релігійна людина, до якої віри вона не належалаб, не повинна мати до цього ніякого застереження.

А ми всетаки видвигнемо до проводу православної Церкви деякі застереження під цим оглядом.

Православна преса, перш за все варшавське митрополитальне „Слово“ повела цю оборону своєї Церкви дещо хибним шляхом. Замість зясувати собі й читачам всю суть ревіндикації, розглянути її причини й цілі, замість глянути справі сміливо в очі, „Слово“ та інші часописи (навіть подекуди „Церква і Нарід“) зв'язують — на превелике наше здивування — цілу ревіндикацію з унійною акцією, яка від літ ведеться на православних областях польської держави.

Коли ми обурюємось на тих польських публіцистів, що представляють церковні відносини на православній Холмщині чи Підляшші невірно, брехливо і злобно, і зовсім слушно вимагаємо від них більше об'єктивності, справедливості і — як каже „Слово“ — „благожелательности“, то маємо тимбільше право домагатися того самого і від православних та їхньої преси у відношенні до унійної акції й унії загалом.

Бо годі ж припустити, щоби редактори православних часописів, органів митрополії чи епархій, були аж такі тупоумні, щоби не могли відрізнити ревіндикаційної акції, з її чисто національно-політичними цілями, від акції унійної, яка веде свою діяльність на площині чисто релігійній, й ідеалом якої є — усунути нещасний церковний роздор (шкідливий так католицькій Церкві, як ще більше православній) та зреалізувати Христовий заповіт: Да всі єдино будуть!

Редакторам православних часописів хіба доволі добре відомо, що унійна акція тішиться ще меншою прихильністю урядових кругів, ніж православна Церква, навіть у часі ревіндикаційної акції.

Як жеж супроти цього можуть вони на сторінках своєї преси кидати такі калюмнії на унійну акцію?! Тут діє вже злоба й засліплення та те ненависне упередження до Унії, яке заєдно несеться з сторінок православної преси.

Що наше твердження не голословне, наведемо деякі уступи зі статті: „Для недоум'явающих“, яка появилася в „Слові“ в 14 числі з ц. р.:

„Багато православних — пишеться там — навіть читачів „Слова“, не розуміють: в чому властиво суть нової акції перетягання в Католицизм, яка ведеться на Східних Кресах, почавши від січня цього року, і яке її відношення до загальної „унійної“ акції?

Унійну акцію започатковано в початках відродження Польщі, але організований і пляновий характер прийняла вона десять літ тому назад. Отці Єзуїти створили два основні центри новоунії: Альбертин на північному сході і Дубно на Волині з семінарією східного обряду. Для облегчення праці серед православних, діячі неоунії зачали користуватись московською та іншими меншинними мовами і загалом стали підкреслювати своє незалежне від загальної кресової політики становище. (Правда, яка велика подібність між сучасним ревіндикаційним наступом і унійною акцією?! — *наша завв.*)

Далі переповідає автор статті історію інструкції „Pro incenso studio“, що її минулого року в травні видала Орієнтальна Конгрегація, про незадоволення, яке вона викликала серед польської прилюдної opinii (як жеж тут погодити ревіндикацію з унійною акцією, коли за одною стоїть польська громадська opinia, а другою вона незадоволена?! — *наша завв.* — та не перший раз стверджує, що

„не зважаючи на такі жертви й зусилля, результати акції зовсім мізерні, бо впродовж двадцяти літ на унію перейшло менше осіб, ніж на протязі двох — трьох літ в Галичині вернулось на Православ'я унійтів“.

Шан. авторови пригадаємо секрет того великого успіху православ'я в Галичині. Майже всі ті методи, яких тепер уживають ревіндикатори на Холмщині чи на інших православних областях, і на які редактори православних часописів та ціла православна opinia зовсім слушно обурюється, були ужиті при навертанні бідних Лемків на „руське православ'є“.

Так, так! Ми були, на жаль, безсильними свідками того великого успіху!

І православна Церква, що далася тоді ужити до нерелігійної акції, після стільки пережитого пізніше, ще тим нині чваниться!

Незадоволення діячів Унії такими малими успіхами унійної акції приневолило групу польсько-католицьких діячів — продовжує далше автор —

„уложити зовсім нові пляни, пляни — перетягнути православних безпосередно на Католицизм. Ця акція ведеться в приграничній полосі, де розміщений КОР, себто відділи Корпусу Охорони Пограничча, де діють обмеження руху і спеціальні закони при продажі й купні

тих високовартісних праць теперішніх наукових світочів, а рівночасно бути йому вдячним, що він уміє вибрати такі перли з найновішої наукової літератури і нетільки не жалує свого емеритального гроша, щоби придбати до своєї бібліотеки такі добірні книжки, але — як правдивий учений — радо посвячує ще й час і гріш, щоби з Українцями поділитися своїми гадками, куди правдиві велитні науки, — на основі своєї муравельної праці і своїх феноменальних дослідів — доходять в пізнанні макро- і мікрокосму та його доцільности. Хоч ми переживаємо тепер дивний час — загального „фізичного перевиховування“ молоді, — хоч теперішні соціяльні условини життя запрягають дійсно умово працюючих до тяжкого ярма звичайних зідачів хліба, — то правдиві учені глядять на великий і малий світ дуже вдумчиво і — коли збільшевізована і змарксована наука (навіть математика) і її адепти кричать про цілковите зматеріалізування цілої вселенної, — ці правдиві вчені дошукуються у цілій природі одного великого непонятного чуда, у цілій макро- і мікрокосмосі великої доцільности, у всій вселенній Мудрости Божої, Божого Розуму й Волі.

Цю характеристичну загальну течію у нинішніх найбільших учених астрономів, фізиків, біологів, — тих учених, які мають безпосередно до діла з реальним світом, — можна між іншими вчитати в праці В. Bafinka: „Die Naturwissenschaft auf dem Wege zur Religion“, про що саме др. В. Левицький у своїй книжечці говорить.

Булоб дуже побажаним, щоби наша духовна братія, а особливо духовні професори, катихити і проповідники познайомилися з працями д-ра В. Левицького, а особливо з цею останньою, а матеріяли, зібрані в тих працях, придалися б для них більше, чим з неодної апольогії, написаної дуже учено, але якої аргументи можуть хиба тільки віруючих утверджувати. Жаль тільки, що д-р В. Левицький у своїх студіях і популярно — наукових працях — стоїть між світськими — одинцем.

В. Д. С.

„Тим знаком переможеш“. Ювілейні проповіді на торжества, звязані з 950-літтям Хрещення Руси-України. Львів 1938.

Діловий комітет свята Християнської України, видав під отсим наголовком цикл проповідей, які можуть бути виголошені на церковних богослуженнях, звязаних з цим ювілеєм. На цей цикл складаються дві проповіді *о Омеляна Квіта* — на день св. Ольги, на тему: „Маєте таких місіонарів?“ і на день св. Володимира на тему: „Св. Володимир — Апостол України“, дальше йде проповідь *о. дра Андрія Іщака*, у день посвячення води 14. VIII, про наслідки введення християнства. Тепер слідує три проповіді *о. Йоси-*

фа Осташевського; 1) Про віру і Церкву Христову; 2) Про наш українсько-грецький обряд; 3) Про чесноти доброго Українця-Християнина. — які мають бути виголошені в осені перед Воздвиженням Чесного Хреста; і врешті остання проповідь *о Т. Ковалюка* в день вкопання хреста (27. IX. 1938).

Всі згадані проповіді будуть добрими підручниками до голошення проповідей на згаданих святах, хоч нерівномірно трактують завдану собі тему. Проповіді *о. Квіта* і *о. Ковалюка* наскрізь популярні і без зестережень з великим пожитком будуть виголошені особливо з сільської проповідниці. Проповіді *о. Осташевського* вимагають вже інтелігентніших, національно і богословськи підготованих слухачів, і надавались би або для інтелігентної публіки або до виголошення на академіях як реферати.

Найменше популярною є проповідь *о. дра Іщака*, професора Богословської Академії, яка носить на собі знамя академічного викладу, але й ця проповідь, відповідно перетравлена популярним способом, дасть дуже багато матеріалу до проповіді.

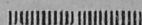
Ювілейний Комітет зробив добру прислугу нам, священикам, видаючи отсі проповіді наших під хвилю кращих проповідників.
о. Ю. Дз.

Чувайте! Про сектанство. Написав *о. Віктор Цебровський*, молодший. Накладом комітету будови церкви в Брахівці (парохії Кути). Львів 1938, ст. 48.

Маленька, безпретенціональна протисектанська брошурка молодого, ідейного священика, видана в цілі побільшення фондів на будову церкви в Брахівці, дочерної церкви Кутів, де *о. Віктор* є сотрудником.

Є це поширені, для друку пристосовані проповіді, які свого часу (1935) автор голосив на деканальному соборчику в Білому Камені до парохіян тої ж парохії, отже тим самим живі, безпосередні, переплітані густо й часто цікавими прикладами. Очевидно, у малій сороксторінковій книжечці годі було перейти всі злобні закиди ложних наук сектантів, які з великою нахабністю, плачені своїми американськими покровителями, увихаються по золочівському і сумежних повітах. Пишу: „з великою нахабністю“ зовсім свідомо й обосновано, бо-ж причиною написання цієї брошурки була така пригода, що якийсь сектант, осмілювся „навертати і переконувати“ навіть автора-священика!... Автор популярним стилем, простою мовою, переконливими аргументами опрокидує найбільш поширені сектанські закиди проти католицької науки віри й моралі, і для лекшої орієнтації дає підзаголовки поодиноким закидам.

Брошурка гідна поширення, тимбільше, що чистий дохід призначений на таку гарну ціль, як будова церкви, в убогім присілку.
о. Юл. Дзерович.

Всячина.

Свято Евхаристії у Львові. Прегарний, теплий, сонячний день, що його ми мали в неділю, 26. VI. ц. р. був вимріяний на таке свято, як празник Прсв. Евхаристії. Не диво, що це свято притягнуло великі маси народу на львівський Ринок, на якому приготовано традиційні чотири вівтарі, прикрашені килимами та зеленю: біля Народньої Торговлі, під ратушем, біля Книгарні НТШ та біля крамниці Вінклера.

Того дня в год. 8.30 рано в Преображенській церкві о. мітрат Сліпий відправив торжественну Службу Богу в асисті о. д-ра Лаби, о. д-ра Костельника, о. П. Табінського та о. П. Хомина. Діяконував о. Козицький. Співав мішаний хор Преображенської церкви. Коло 10-ої години з Преображенської церкви вийшла процесія на Ринок. Взяли в ній участь церковні брацтва з хоругвами та образами, Міщанське Брацтво, Товариства „Воля“ і „Зоря“ з оркестрами, Марійські Товариства та численне вище духовенство. За о. мітратором Сліпим, що ішов з Найсвятішими Тайнами під традиційним бальдахимом, ішли представники Українських організацій, товариств і установ з президентом д-ром Костем Левицьким на чолі.

За той час на Ринку зійшлися процесії з усіх львівських церков, що окружали походом ринковий чотирокутник. В часі походу співали напереміну хори різних церков та грали охрестри. Оркестра Т-ва „Зоря“ виявила великий поступ і не потребує стидатися найкращих музик у Львові. У процесіях видно було перевагу нашого міщанства, інтелігенції було, на жаль, небагато, і та, що була, стояла здебільша збоку, на хідниках.

Процесія з Преображенської церкви обійшла Ринок, причому при всіх чотирьох вівтарах відчитано евангелії та підправлено суплікації. Ці відправи при вівтарах кінчилися — як звичайно — розхапуванням зелені, що нею були прикрашені вівтарі. В святі взяли участь тисячні маси народу.

Не вважаючи на те, що не було спеціальних впорядчиків, свято відбулося в порядку.

VI. Науковий Збір Богословського Наукового Товариства у Львові. Шестий Науковий Збір БНТ у Львові відбувся 29. травня ц. р. Мав він на цілі здати звіт з дволітньої діяльності Товариства (1936-7). Відкрив його голова товариства, о. мітрат д-р Йосиф Сліпий, згадуючи померлих членів БНТ, о. кан. Войнаровського зі Львова і о. кан. д-ра Василя Гаджегу з Ужгороду. По виборі президії і відчитанні протоколу з попереднього Наукового Збору зложив голова звіт з дволітньої діяльності товариства. Зі звіту виходить, що видавнича діяльність товариства за два останні роки обіймає, крім двох річників „Богословії“ і „Ниви“, три томи праць БНТ (т. 9—10: „У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича“ — М.

Возняка, т. 12: Унійний Зїзд у Львові 1936) і два числа в серії „Видань Богословія“ (В. Січинського, „Замкова церква св. Миколая“, ч. 22 і д-ра І. Шпитковського: „Рід і герб Шептицьких“, ч. 23). Академічні Вечорі мали в 1936-7 р. — 17, а в 1937-8 р. — 12 викладів у Львові, не враховуючи провінції. Представники БНТ брали участь в наукових зїздах, що відбулися в р. 1937 в Римі і Зальцбургу та в Унійній конференції в Пинську. Врешті БНТ уладило в грудні 1936 р. Унійний Зїзд у Львої з нагоди 300-ліття смерти митрополита Велимина Рутського при численній участі духовенства і світських.

В дальшій черзі вислухали привяні рефератів о. д-ра А. Іщака п. з. „Процесове і карне право в новій кодифікації Східної Церкви“ і о. д-ра Л. Глинки п. з. „Про кодифікацію східного церковного права“. Оба референти обговорювали проєкт кодифікації східного церковного права, над яким від 1929 р. почала працювати спеціальна кодифікаційна комісія.

Після цього розвинулася жива дискусія на науково-організаційні теми та наукова дискусія над виголошеними рефератами. Вкінці відбувся вибір нових дійсних членів БНТ, якими стали у філософічно-догматичній секції о. Степан Сампара і в практично-богословській секції о. П. Табінський і о. С. Рудь.

Як бачимо, наша богословська наука, під опікунчими крилами Богосл. Наук. Товариства, йде певним кроком вперед, та розвиває, мимо важкої матеріальної скрути, велику видавничу діяльність.

Реколекції для духовенства. В днях від 21—25. VI. 1938 р. відбулися реколекції для духовенства під проводом самого Високопреосвященого Митрополита Андрея. Відбувалися вони в будинку Духовної Семінарії у Львові. Взяло в них участь велике число священників (172) з цілого краю. У своїх реколекційних науках вказував Високопреосв. Митрополит на обовязок душпастиря в нинішніх часах — приносити свою евхаристію для повіреного собі стада по прикладу Евхаристії Христа Спасителя, що приніс себе в жертву за людей, за їх спасення. Вказував на духовну лектуру, розважання і молитву — як необхідні засоби до досягнення ступня досконалого душпастирства. Спеціальні конференції були присвячені проблемі й істоті гріха та Господній Молитві „Отче наш“. Глибоко-догматичною й аскетичною аналізою тієї найкращої молитви Достойний Провідник викликав у привяних нечувано зворушливу душевну реакцію, яка межувала просто з екстазою. Привяні слухали глибоких і золотих думок Провідника з правдивою духовною насолодою.

В п'ятницю (24. VI.) вечором подякував голова Товариства св. Андрея, о. крил. Юліян Дзєрович Високопреосв. Архипастирєви за цінні духовні вправи промовою, яку містимо — з огляду на те, що вона подає обширніше так зміст реко-

лекційних наук, як також і ті наслідки, які вони зродили в душах слухачів — повнотою:

Ваше Високопреосвященство! Найдорожчий Наш Архипастирю! Високий Покровителю нашого Товариства!

Мої слова зачну від просьби о вибачення! Вибачення, що хоч і місце святе, і час святий, і огляд на Вашу Високодостоїнну Особу, а зачну мою промову від, на позір, з овсім світською речі, від... фейлетону з нашого одного щоденника!

Один з професорів нашої Богословської Академії помістив під неділю Зелених Свят в „Ділі“ фейлетон п. з. „Коперника 3“⁶¹⁾.

Цей фейлетон, це один великий, похвальний гимн для отього затишного місця, в якому ми впродовж чотирьох днів відокремились від цілого світа, щоби в них під проводом Нашого Архипастиря спасати свою душу.

З отсими мурами вязали нашого професора ще спомини з його юних днів гімназійного учня, бо семинарська церква була шкільною церквою IV. львівської гімназії, якої нинішній професор Богословської Академії був учнем. Сходились тут також крім учнів IV. гімназії під проводом свого ученого катихита о. дра Крипякевича, ще учні реальної школи зі своїм катихитом, золотоустим о. Теодосієм Лежогубським і вчительський семинар під проводом о. пралата Евгена Гузара. Тут учились всі співати церковний пісні, служити до Служби Божої, тут сповідались, тут знакомились молоді гімназисти, реалісти і семинаристи з нашими питомцями.

Літа минали. Шановний професор споминає опісля про сецесію, якто наші питомці за благословенням Вашим Високопреосвящений Архипастирю, вилітали зі свого гнізда на чужину, бо тут знехтували їх права до науки. Споминає він і про памятні листопадові бої, де отсі мури стали фортецею для чужих...

Наш фейлетоніст переходить опісля до теперішнього стану Духовної Семинарії, яка у своїх мурах мусіла гостинно приймати Духовну Академію, що вже десятий рік прегарно розвивається під світлим проводом Магніфіценції о. ректора дра Йосифа Сліпого.

Опісля йде прегарний опис празника Сошествія Св. Духа, празника семинарської церкви. Автор говорить про проповідь Митрополита, і подивляє „ясність викладу, тонку дистинкцію та його гранітні основи“...

Та не договорив шановний професор цілого свого слова, не доспівав до кінця своєї пісні. Йому треба було скритися в отсій каплиці під шапкою-невидимкою підчас отсих наших реколекцій, а пізнав би був, скільки духової роскоші несуть вони нам учасникам, яку насолоду несуть отсі мури втомлений, спрагнений слова Божого душі, як вони її обновляють!

¹⁾ Др Олександр Надрага „Коперника 36“ (спогади з нагоди Зелених Свят) — „Діло“ ч. 127 з неділі 12. VI. 1938.

Одна проповідь Владики, вислухана в семинарській церкві, робить на шановного професора, вражіння, а що він сказав би про цілий їх цикл, обдуманих, перетравлених розважань нинішніх духовних прав. Сам Ти, Високопреосвященний Владико, сказав, що окремішня ласка Божа ділає все при місіях, реколекціях успішніше, як при одиначно виголошеній науці, і подих тої ласки Божої ми наглядно на собі відчуваємо.

З покорою розумного чоловіка і величезним одушевленням споминає наш професор, що йому припала та велика честь на вказках, індексах викладів класи свій підпис фреквентації під іменем найбільшого з митрополитів, як рівний член професорської колегії¹⁾. А якже ми повинні чванитись, ми Його діти, що ідемо в світ з Його великого духа печатю!...

Семинарський город. Знимка під пам'ятником Митрополита. „Серед сотень лиць вибиваються ті самі: одно живе між нами і там вище під аркадами друге в камені“...

І те живе серце, воно для нас живе, для нас бється, воно нас своєю любовю обіймає!..

Чи ж може неправду говорю? Чи ж може перебільшую? Ах ні! Та велитенська праця, яку Ти, Найдорожчий Владико і Батьку, для нас підняв, мимо Твої фізичної немочі, проречистим доказом для моїх слів.

Ми навіть не мріяли, навіть думати не сміли, щоб Ти, Дорогий Наш Владико, піднявся такого труду для нас священників, для нашого Товариства св. Андрея! А Ти сам цього труду піднявся!

Правда! Наше Товариство має честь називати Тебе, Найдорожчий Архіерею, нашим почесним членом. Та не лише саму почесність Ти від нас приймив, але й важкі обов'язки. Не такі, як ми звичайні члени, що маємо по золотому місячно вкладку складати! Ні! Твоя праця куди більша! Матеріально підпоміг Ти нам набути собі хату-домівку для нашого Товариства, позичаючи нам половину ціни купна; уділив нам щедрою рукою безпроцентову підмогу на поміч нашим найбіднішим сиротам! А вже цілу ідеологічну роботу Ти взяв виключно на Себе, Найдорожчий Наш Архіерею, уділяючи нам отсі реколекції, які мають з нас виробити ідейних, ревних священників-душпастирів.

І як схарактеризувати нам отсі реколекції? Що сказати про те зерно, що його засіваєш у наших серцях? Скажу одним словом. Розважання Твої, Владико, оригінальні, небуденні, які нам, — навіть старшим священникам — відкрили невідомі, скриті досі перед нами скарби Христової науки.

Вкажу на два приклади. Кілько то разів ми, як душпастирі-катихити, вчили нашу паству, наших дітей про гріх! А про те не звертали ми ніколи уваги на те степенювання

¹⁾ Ексцеленція Митрополит викладав питомцям „Аскетичку“, а проф. Олександр Надрага викладав „Основи горожанського права“.

гріха від Адама, через Каїна і Ламеха до найогиднішого з гріхів — „хамського“ гріха Хама, які Ти, Найдорожчий Провіднику наших душ, яскравими красками Твоєї думки, вимовними словами розважання нам представив!..

А „Отче Наш“! Щодня ми цю Господню Молитву кілька разів повторяємо, других про неї вчимо, а тепер переконалися, що ми її мало знаємо! Цілком не знаємо! Аж Твоя прегарна наука про цю „Божу устанovu“ нам відкрила очі! Ми її зрозуміли... Але що я буду своїм діточим лепетанням, — що так назву мої слова — переповідати ті науки, які мило слухається, але повторити ізза глибини думки, питомого способу представлення, дуже важко!

Не могу поминути однак одної хвилі з Твоїх дорогих нам наук. В четвер рано, розважаючи гріх братів Йосифа, Ти Архієрею наш... заплакав! — заплакав гіркими сльозами. Чи це було психічне заломання? Чи справді велике душевне переживання над проголошеними щойно словами? Ти, добрий наш Батьку, просив прощення у нас за отсю тяжку для нас хвилю..

Але скажу, бодай сам про себе, як ми її зрозуміли. Нам привидівся в ту хвилю Христос, що дивиться на Єрусалим, який не розумів днів „посіщення“ і тому заплакав над нерозумними дітьми його. Архієрею, може то візія?! — але нам здавалось, що Ти заплакав на вид наших великих гріхів!..

І ми збентежились, ми схвилювались, нам самим стали сльози в очах, і знов друга сцена з життя Христа нам пригадалась! Христос бачить, як невісти над ним плачуть, бачучи його, як Він хрест важкий несе. І Христос каже: „Не плачте наді мною, а плачте над вашими гріхами“. І знов може візія.. Наш Архієрей подібно до нас промовляє: „Плачте не над мною, а плачте над вашими гріхами“, а успіх реколекцій запевнений!

* * *

А тепер до Вас, мої дорогі Отці Співбраття, я звертаюсь і прошу Вас о вибачення. Мені припав цей важкий обов'язок Вашим речником бути, і в імені всіх Вас подякувати х Високопреосвященству за їх великий, ласкавий труд для нас! Боюсь, що недоладно, неточно виявлю я всі почування вдячних Ваших сердець! Боюсь, щоб Ви на мене не нарікали!..

Але й тут мені сам наш Архипастир прийде з допомогою. Ось пригадаю один епізод з його світлих промов до нас. Був конгрес релігій в Шікаго. Позїзджались християни різних конфесій, а крім них і буддисти і брамани та інші погани. Якою б спільною молитвою начати конгрес? І найшли всі релігії спільну мову, спільну молитву, а нею була Господня Молитва „Отче Наш“.

Найдімо і ми з ріжнородних наших бажань одно спільне бажання в подяку за понесений для нас труд. І думаю, що

я вгадав, що я добре вичитав у ваших серцях наше спільне бажання, а саме: жертвуймо завтрішнє святе Причастя Господу Богу в наміренні х Ексцеленції! Правда, що добре!?

Ексцеленція згадували в останній своїй науці, що св. Петрові вдалося зловити 153 риби, коли на приказ Христа закинув сіти. Нас, Ваше Високопреосвященство, є нині 172, що брали участь в реколекціях. Ось імена їх всіх списані на отсих малих скрижалах¹⁾, які осміляємося з довгу вдячності Вашій Ексцеленції передати з бажанням, щоб всі вони найшлися в сіти Ваших світлих замірів, а ми отсю памятку понесемо з собою, у своїх молитвословах, як спомин чи не найкращих хвиль нашого життя.

В суботу (25. VI.) рано, на Службі Божій, що її відспівав сам Високопреосв. Митрополит з діяконами, Митрополит запричащав усіх учасників реколекцій.

Загальні збори Тов. св. Андрея. Дня 25. червня ц. р. по закінченні реколекцій відбулися в авлі Богосл. Академії Загальні Збори станового священничого Товариства Львівської Архиепархії св. Андрея — при участі 127 членів. Збори відкрив голова Т-ва, о. крил. Ю. Дзерович, вітаючи Високопреосв. Митрополита Андрея, що як почесний член Т-ва, довгий час прислухувався нарадам і по звітах в дискусії сказав свої цінні завваги щодо розвитку Т-ва, признаючи правильність його діяльності та обіцяючи свою поміч у матеріяльнім піддвиженні духовенства, якщо воно само також возьметься за працю над покращанням своєї долі.

По скінченій дискусії Заг. збори дали абсолюторію управі Т-ва, а знайшовши все діловодство в порядку, прийняли звіт і на місце вильосованих членів Надз. Ради вибрали нових членів: оо. Щербанюка Івана з Вербиловець, Ліщинського Миколу зі Стрия, Горчинського Омеляна зі Львова, Боднара Юрія з Яйковець і д-ра Глинку Льва зі Львова. Крім них вибрано п'ятьох заступників і Контрольну Комісію.

Смерть ген. Мирона Тарнавського. Дня 29. червня ц. р. помер у Львові в Українськім Шпиталі б. Начальний Вожд УГА ген. Мирон Тарнавський. З Покійним зійшов у могилу Великий Лицар наших визвольних змагань і Людина сильного характеру. Тіло Покійного лежало в катедрі св. Юра, у склянній домовині, біля якої через три дні пересунулось багато тисяч людей, що приходили помолитися за душу Начального Вождя та просити Бога за кращу долю Батьківщини. Похорон Покійного перемінився у таку могутню й величаву українську маніфестацію, якої Львів вже давно не видів, а зразковий порядок велитенського похоронного походу викликавав

¹⁾ Тов. св. Андрея видало з нагоди цих духовних вправ образець Патрона Товариства wraz з позабучним списком всіх учасників реколекцій не милу памятку своїм членам.

подив у чужинців. Похороном зайнялося Т-во „Молода Громада“, що гуртує в собі здебільша учасників наших визвольних воєн. Зіхалися делегати з цілого краю з вінцями (біля 200 вінців), наспіла маса кондоленційних телеграм і письм. Цілий край покритися жалобою, яка триватиме до 12. липня ц. р. а для вояцтва до 29. липня ц. р. Похорон зачався в суботу 2. липня в год. 4 по пол. Домовину перенесли б. старшини УГА на подвіря св. Юра та устали її, прикриту жовто-блакитним прапором і червоною китайкою, на високім катафальку, за яким у віддалі висів великий жовто-блакитний прапор з відзнакою УГА по середині і два чорні прапори, опоясані генеральською зубчаткою по боках. По обох боках домовини палахкотіли два смолоскипи. З бальконів церкви св. Юра звисали теж великі національні й жалібні прапори. Коли домовина з тілом Небіжчика появилися на подвірі, гуцульські трембітарі заграли Йому на трембітах останній „Поздоров“. Панахиду відспівав сам Високопреосв. Митрополит Андрій в сослуженні обох львівських Владик, Преосв. Івана й Преосв. Никити, та вищого й нижчого духовенства (понад сто духовних разом з діяконами й асистюю). Крім духовенства в ризах, багато священників взяло участь в поході, як бувші учасники визвольної війни чи делегати з краю. По панахиді виголосив жалібне слово о. прал. Куницький, а по нім дир. Андрій Паліїв, який на закінчення зложив, як б. старшина, останній звіт Генералови: „Пане Генерале, — говорив він серед великого зворушення приявних — голошу слухняно, що до звіту явилося кільканадцять тисяч Твоєї старшини й козацтва. Пане Генерале, вибач, що вони не в одностроях і не в струнких воєцьких лавах, але все те тому, що Ти вже не видав такого приказу. Пане Генерале, прошу слухняно, прости, що ми не справляємо належних Тобі гетьманських похоронів. Не воркочуть жалібні верблі бубнів, не стогнуть срібні літаври. Не вздають Тобі яси димом боїв закопчені дула гармат. А зате — чуєш, Пане Генерале? Гуде жалібний вербель сердець тисячних мас тут і мільонів у цілому світі. А замість срібних літаврів заплаче ви, тужливі трембіти з зеленої Верховини! Продай, Пане Генерале, у Твою безконечну путь! — Ти відходиш, але одночасно лишаєшся між нами на віки — як світляна постать нашої історії“. — Після того домовину пок. Вожда винесли б. старшини і стрільці УГА на майдан перед св. Юром, оточений тисячними масами, устали її знов на підвищенні, і перед своїм Начальним Вождом востаннє передефілювали бувші старшини і стрільці Української Галицької Армії, що під Його проводом принесли стільки чести і слави Українському Народові.

А потім пішов довжелезний похід: на переді хрест, за ним командант походу отаман Шухевич, відділ комбатантів, а за ним безконечний хоровід вінців. Хоровід вінців замикала

оркестра Т-ва „Зоря“. За тим ішли відділи комбатантів: старшини булави УГА, старшини армії УНР, старшини й підстаршини I, II і III корпусу УГА, між якими було кільканадцять жінок і кільдесять священників, б. політичні в'язні. Збірний мужеський хор в силі 120 осіб під проводом п. І. Охримовича співав цілу дорогу похоронні цісні. За хором ішли гуцульські трембітарі з Річки к. Косова, за ними делегації несли в урнах землю з Барилова, родинного села пок. Генерала, з Черниці (де в останнє проживав), Річки, Галича, Маківки, Лисоні, Бережан, Яворівщини, Чорткова, Копичинців, Золочева і Белза. За церковними хоругвами йшли два довжезні ряди духовенства, а перед самою домовиною по середині о. ігумен Климентій Шептицький, о. мітр. Сліпий і оба Преосв. Владики з асистою. Перед караваном ішли три бувші адютанти Вожда, несучи на темно-малиновій подушці відзнаку пок. Генерала. Чотири вороні коні тягнули караван, обвішаний вінцями від родини. За караваном ішла родина (дружина, донька, син, зять та дальша родина). Опісля йшли члени б. Уряду ЗУНР., делегації УГА й Армії УНР, УПР, рада „Молодої Громади“, делегації військових частин, інвалідів, політичних в'язнів, політ. емігрантів, організацій, товариств і т. п. Похід замикав великий відділ Луговиків (около 500) з старшиною Великого Лугу. Вулиці, куди переходив похід, були виповнені густо глядачами, своїми й чужими, які подивляля його величню повагу й зразковий лад, та для яких він був просто якоюсь ревелюцією.

Довжезний похід ішов вулицями: Міцкевича, Ягайлонською, Легіонів, Казимирівською і Янівською. Зачались похоронні відправи в год. 4 по пол., а похоронний похід прийшов на цвинтар коло год пів до 9 веч.

Поховали Нач. Вожда на стрілецькому цвинтарі, серед Його хлопців, яких Він колись вів до славних боїв за кращу долю Батьківщини. По відправі похорону промовив б. голова Уряду ЗУНР през. Кость Левицький, який попрощав Вожда від імени Народу, о. крил. др. Лаба, що прощав Його від імени Митрополита Шептицького, а на кінці полк. Бізанц, що здав своєму Генералови останній звіт.

Після того делегати з землею виголошували коротенькі промови і висипали землю з урн на домовину Генерала, яка лежала в темному гробі. Серед вечірніх сумерків понеслася по цвинтарі остання прощальна пісня Пок. Генералови, — пісня незаспокоєних туг і нездійснених змагань — „Видиш брате мій“, що її співали на похоронах кожного стрільця й кожного старшини, що впав у бою за Рідний Край.

В поході взяло участь майже 40 тисяч учасників.

Жидівська католицька парохія в Варшаві? „Mer-kuriusz Polski“ (5. VI.) подає, що в Варшаві організується парохія для жидів-католиків, яких під цю пору є в Варшаві около

300 душ. Релігійні потреби жидів-католиків має сповняти костел св. Яцка, один із старших костелів Варшави (1605 р.). Настоятелем костела призначено кс. Тадеуша Пудра. На цього то кс. Пудра напав в неділю 3. липня ц. р. в костелі, в часі, як він ішов на проповідницю, щоби виголосити проповідь, якийсь — як говорять — ендек Міхальський та зачав його бити, кричучи: „Це жид!“ Приявні в костелі вірні станули в обороні нападеного пароха, вивели напасника з костела і важко його побили. Напасника поліція забрала на комісаріят і ствердила, що Рафал Міхальський мешкає в Варшаві і є шевським челядником. По нападі кс. Пудер пішов на проповідницю, виголосив проповідь і докінчив Сл. Божу. КАП подає, що кс. Тадеуш Пудер є дійсно з походження Жидом, але завжди вважав і вважає себе Поляком. Напад Міхальського, як пише преса, був заздальгідь зорганізований і його попередила гостра кампанія ОНР і Фалянги проти кс. Пудра.

Щось не все в порядку з ославленим польським католицизмом, коли в костелах доходить до таких жалюгідних подій. Та не дивота. Вірні, виховувані в погорді й ненависти до визнавців чужих вір, мусять колись виладувати нагромажену енергію злости й ненависти на своїх таки виховників.

Виселяють монахів-Білорусинів. Адміністраційна влада виселила з монастиря ОО. Маріянів в Друї (над латвійською границею) всіх монахів — Білорусів, а як причину подала те, що Друя лежить у прикордонній смузі. Виселення монахів попередила завзята нагінка польської патріотичної преси і польських організацій, що закидували монахам, що вони „намагалися викликати серед населення свідомість білоруської національної окремішности, що в своїм ювенаті виховували бідних сільських хлопців на свідомих Білорусинів, навчаючи що білоруський діалект є мовою окремого народу“ — і інші подібні „злочини“. У своїй ненависти польські часописи закинули, що ОО. Маріяни мали підтримку... комуністів. — КАП подала спростування зверхности Чина, з якого виходить, що всі закиди преси виссані з пальця, що навіть настоятелем монастиря не був Білорусин, а Поляк, що більшість питомців ювенату це Поляки, що ОО. Маріяни виголошували проповіді у двох мовах.

Нема то, як любов до правди й безсторонности у польській пресі! Та її до цього байдуже, — а головне: осягнення ціли, до якої прямується.

Новий договір між Ап. Престолом і Польщею. Дня 20. червня ц. р. заключено додатковий договір до Конкордату з 1925 р. між Ватиканом і Польщею. Договір обнімає справи церковних земель, церков і каплиць, загарбаних колись Росією. Ватикан — як подають часописи — відступає за 2 чи 2¹/₂ мільона золотих польському урядови своє право до земель і маєтків, що були колись, перед знесенням Унії,

I. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

- Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджуючі установи, ст. 243, 8^о.
- Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].
- Т. IV—V Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел.—Пер. з грецького митр. Андрей Шептицький, ст. XIV + 490, 8^о.
- Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8^о.
- Т. VII. о. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8^о.
- Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8^о.
- Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. I. Початкова, донікейська доба, ст. 164, 8^о.
- Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8^о.
- Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8^о.
- Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8^о.
- Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старохристиянського мистецтва, ст. 122+XLII, 8^о.
- Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської епархії, ст. 257, 8^о.
- Т. XV—XVI. о. Др. Андрій Ішак: Догматика незєдinenого Сходу, ст. 280, 8^о.
- Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8^о.
- Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд історії української церковної музики, ст. 144, 8^о.

II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

- Т. I. Св. свцм. Йосафат Кунцевич: Матеріали і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261. 8^о.
- Т. II. Dr. Jos. Slipuj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII+120, 8^о.
- Т. III. о. Др. Спирідон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови. Ст. XIX+284, 8^о.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катедрі Св. Юра у Львові. Ст. 97+XXX, 8^о.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василіянок. Ст. 256, 8^о.
- Т. IX. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8^о.
- Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8.

А ТАКИ
СВИЧКИ

„КЕРОС-С“

НАЙЛІПШІ

23.911

НИВА

**ЦЕРКОВНО-СУСПІЛЬНИЙ
ЧАСОПИС**

ВЕРЕСЕНЬ

1938

З М І С Т:

стор.

Редакція:

Ювілейний гомін 306—311

Мґр. Р. Дурбак:

Митрополит Лев Кишка, як Церковний письменник 311—318

о. В. Рабій:

Зарадьмо лихові 319—320

о. М. Мосора:

На могилу бл. п. о. Ігнатія Юхновича 320—326

Observer:

Нерукотворений образ Матери Божої в Чайковичах 326—332

о. Остап Гайдукевич:

Доля нашої Церкви в рр. 1809-1815 333—338

Нові книжки 338—340

Всячина 341—344

Чекове конто „Нива“ ч. 151.129 Варшава

вже не існує!

Є НОВЕ КОНТО „Нива“ ч. 511.701 Львів.

Позір!

Інж. арх. Євген Нагірний, Львів, змінив адресу і тепер мешкає **вулиця Смульковського ч. 4.** (давня Окружна) напроти фабрики свічок „Керос.“
Доїзд трамваем ч. 4. — останній перестанок на вул. Листопада.

НИВА

Часопис присвячений церковним і суспільним справам

Виходить раз у місяць в 2½ арк.
з проповідничим додатком
— в 1 арк. до кожного числа —

Передплата вносить 12 зл. річно,
півріч. 6— зл., чвертьрічно 3— зл.
для Америка 2·50 долари річно.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, вул. Коперника Ч. 36
Конто чекових переказів ч: 79.

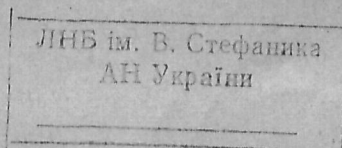
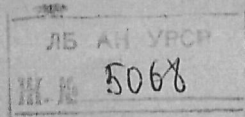
Ювілейний гомін

Дня 13. серпня ц. р. заграли радісно дзвони по всіх церквах галицької церковної провінції, звіщаючи Українському Народови радісну вістку, що славний ювілей хрещення Руси-України зачався. Цей славний і рідкий ювілей викликав живий і радісний відгомін в цілому народі, без огляду на партійно-ідеологічні переконання чи релігійну приналежність. Поза рямцями офіційних ювілейних свят осталась тільки та частина народу, що знаходиться у большевицькій неволі.

Святкування ювілею поставлено широко, на справді всенародній основі. Ініціативу до святочних обходів дали — як ми це передбачували („Нива“, ч. 1. за цей рік) — українські Архипастирі й духовенство. Організацією ювілею занявся окремий Комітет „Свята Християнської України“ під протекторатом українських католицьких Владик цілого світу, що покликав „Діловий Комітет“ для технічного переведення ювілейної праграми.

І хоч „Діловий Комітет“ не вспів ще досі — з різних причин — зробити все так, як цього вимагає велике діло, хоч немає ще всего необхідного для належного оформлення ювілейних торжеств, то ювілейні святкування зачались, згідно з наміченим пляном, 14. серпня ц. р. і треватимуть до 14. серпня 1939, себто цілий рік. Впродовж цілого року намічена різноманітна програма буде уповні вичерпана.

З нагоди Ювілею і на його інавгурацію видали Архипастирі галицької церковної провінції спільний пастирський лист до вірних Української Католицької Церкви, що його поміщуємо ось тут повнотою:

АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ, Митрополит Галицький, Архієпископ Львівський, Єпископ Кам'янецький.

ГРИГОРІЙ ХОМИШИН, Єпископ Станіславівський.

ЙОСАФАТ КОЦИЛОВСЬКИЙ. Єпископ Перемиський, Самбірський і Сяницький.

НИКИТА БУДКА, Тит. Єпископ Патарський.

ГРИГОРІЙ ЛАКОТА. Тит. Єпископ Данійський і Помічник Перемиський.

ЙОАН БУЧКО, Тит. Єпископ Кадоєнський і Помічник Львівський.

ЙОАН ЛЯТИШЕВСЬКИЙ, Тит. Єпископ Ададейський і Помічник Станіславівський.

ДУХОВЕНСТВУ Й ВІРНИМ МИР О ГОСПОДІ І АРХІЄРЕЙСЬКЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ.

Всевишній Бог, Сотворитель всесвітньої, що в безконечному Свому милосерді дав нашим предкам перейти з темряви поганства у Світло Своєї Євангелії, нехай буде благословений во віки, а Пресвяте Імя Його, Всемогучого, Всемилосердного і Вседоброго, нехай буде благословене во віки.

Св. Письмо, що містить у собі правди Богом обявлені і Богом подавані людству слова молитви, містить у собі слова благодарення, що ввійшли в текст богослужень і на нашій землі та іменем нашого народу від 950 літ не перестають висказувати Всевишньому вдячність за ласку хрещення. Покоління, що з св. Рівноапостольним Володимиром Великим прийняло хрещення і просвітилося світлом Євангелії, перше повторяло на хвалу Богові і благодарні пісні св. Письма і нашого обряду. А за ним 27 поколінь повторяло гимн благодарення, гимн похвали на честь і славу Бога, в Трійці єдиного.

А ми, 28-ме й 29-те покоління по тих предках, дивимось на ту найбільшу історичну подію нашої минувшини з віддалі століть, але й досвідом століть та з тою самою вдячністю, що й усі наші предки, величаємо Всевишнього за дар християнства. Цей дар зробив наш нарід народом Божим, народом святим, народом християнським і культурним та в довгому ряді століть давав нам усе силу поборювати всі труднощі життя і зберігати спадщину дідів та прадідів, передаючи її будучим поколінням. Церква Ісуса Христа виховала наш нарід і зберегла його в численних сумних добах татарських наїздів, руїни й неволі. А виховала нарід тому, бо є „стовпом і утвердженням правди“ (І Тим. 3,

15), а зберігала нарі́д у часах руїни, бо її завдання „замість Христа“ (II Кор. 5, 20) учити, роздавати людям у Таїнствах Божу благодать. А тими двома речами — правдою і благодаттю — кормиться людина; на правді і благодаті спирається усякий поступ, усяка сила в людстві, бо „правда і благодать Ісусом Христом сталася“ (Йо. 1, 17).

Коли цього року торжественно обходимо пам'ятку тієї великої події, то передовсім тому, щоб тебе, Дорогий Наш Народ, заохотити до вдячності і до оцінювання, чим було й чим є для нас християнство та лучність з Вселенською, Соборною, Кателицькою Церквою, в якій св. Володимир і наші предки прийняли хрещення. Бо Русь стала християнська в хвилині, коли ще не існувало нещасне роз'єднання. Ми стали тоді християнами католиками, себто злученими з цілим тодішнім християнським світом, що його найвищим зверхником Римський Папа.

В цю радісну хвилину 950-літнього Ювілею не хочемо пригадувати сумних і болючих подій історії нашого народу. З тих подій найсумніші та найбільш болючі ті нещасні обставини, які розбивали нарі́д на частини, що між собою завзято боролися, ставляючи в боротьбі брата проти брата. Від міжусобиць у княжих родах аж до теперішнього розбиття на партії і розділу між ріжні держави, уся наша історія назначена тим сумним знаком браку єдності. Як уже в родині Великого Володимира перше покоління оплакувало боротьби братів проти братів, так чи не кожне покоління боліло над внутрішніми боротьбами. Боже Провидіння поставило нас поміж Сходом і Заходом, що в великій частині причинилося до тієї домашньої незгоди, що як чорна нитка тягнеться зі століття в століття. Можна б цю обставину оплакувати кровавими сльозами, якщо б у світлі християнської віри хрест і терпіння не були ознакою і завдатком Божої благодати. Спадщина св. Володимира назначена була від самого початку тяжким, великим хрестом — хрестом браку згоди й єдності. Той брак єдності сам собою спричиняв уже великі терпіння, які в кожному поколінні спливали передовсім на бідних людей. Той брак єдності може був також причиною, що вороги, які окружали наш нарі́д, не знаходили в ньому такої відпорної сили, що робить народи могутніми й великими державами. Тому мали вони й спромогу завдати нашому народові люті удари, які довели нас до стану розбиття, упадку й пониження, в якому наш нарі́д тепер знайшовся. Та якщо над тією руїною, що від століть триває, сяє знак хреста, то та недуга не на смерть, але на те, щоб явилася Божя слава в ній або через неї. Тому мимо жадливого положення, в якому наш нарі́д знаходиться, розбитий і розсіяний по всіх сторонах світа, запро-

пуючи його сьогодні до торжественного обходження 950-літнього Ювілею хрещення наших предків за св. Володимира — робимо це не в сумній безнадійності на завтрішню днину, а навпаки, у сильному переконанні, що наш нарід може власне через ті обставини, у яких його Боже Провидіння поставило, може, і певно відповість Божому покликанию в історії людства.

До вдячності за минуле, до покірного признавання себе до тяжких гріхів, помилок та блудів нашого народу в історії, треба нам долучити знеслу, сильну надію, що Бог, у якого руках життя і розвій народів, дасть і нашому народові достаточний розвій усіх своїх, Богом даних, сил та достаточну єдність і силу, що з єдності виходить, щоб не тільки тішитися моральним і матеріальним добробутом, етичною силою та культурним розвитком у християнській вірі, але й сповнити серед народів світа християнське завдання, яке Боже Провидіння у християнській вірі йому вказує.

Ми, всі Єпископи Галицької Церковної Провінції, запрошуємо передовсім Преосвящених Єпископів нашого обряду й наш нарід Закарпатської Русі, Югославії, Сполучених Держав Північної Америки й Канади, Румунії й Бразилії, щоби з нами злучилися, якщо на те дозволять обставини, в обходженні цього празника.

Разом усі запрошуємо весь наш нарід, передовсім вірних наших Епархій, а відтак і розпорошених по цілому майже світі емігрантів. Лучімся в цьому році в ювілейних торжествах та обходах там, де вони тільки можуть відбутися, а в тих торжествах уникаймо всего того, що ділить і розєднює, а шукаймо всюди того, що лучить і єднає. Даймо нашому Батькові у вірі, Великому Рівноапостольському Князеві св. Володимирові ту потіху, щоб бачив свій переслідуваний і терплячий нарід сильний бодай тою силою, що її дає моральна і духовна єдність. Нехай будуть вони одним, бодай у цих ювілейних обходах і в торжественному споминанні тієї великої події нашої історії, що й сама була стягом єдності і народові давала напрям єдності.

Діло св. Володимира й історія того діла впродовж близько десяткох століть ще не достаточо перестудіовані в самій науці історії. Тому й на першому місці звертаємося до всіх наших істориків з закликом і запрошенням піддати як найвсестороннішим історичним дослідам не тільки початок християнства за часів св. Володимира, але й історію нашої Церкви від того часу аж до наших. До того самого запрошуємо й нашу студіюючу богословську і світську молодь. Нехай невпинно працюють над розясненням багатьох, досі ще невияснених питань нашої історії. А в історичних студіях усі шукаймо передовсім історичної правди та

оминаймо, по зм'озі, духа партійної боротьби, що й при наукових студіях шукає противника понизити або побороти.

А що наше положення між Сходом і Заходом уже в минулих століттях змушувало наш нарід неначе в собі самім перетравлювати, переживати й переборювати всі точки церковного, загально-світового розеднання і зединення Церков, нехай наша праця в тому напрямку йде до помирення й примирення поміж нами самими, щоб тим способом довести до замирення і примирення розділення Церкви. А до того помирення може науспішнішою дорогою є дорога історичних дослідів, що веде до вислідження цілої правди.

Крім учених істориків прийдеться нам історію нашої Церкви, історію св. Зединення від початку аж до наших часів, так всесторонньо представляти для наших вірних, щоб вони цілком свідомо здавали собі справу з того, що св. Зединення нам принесло. Наше завдання буде наш нарід довести до такої релігійної свідомости щоб кожний умів здавати справу, як каже св. Петро (І. Пет. 3, 15), з нашої віри і з кожної правди, яка входить у визнання нашої віри.

Нашим незединеним братам виявляймо передовсім любов. Вона є тією силою, що еднає, тією дорогою, що веде до єдности, до єдности церковної, суспільної і єдности народної і до єдности християнської, яка була метою життя Христа, Його св. науки та Його страждань на хресті. Уникаймо всего того, що могло б наших незединених братів зразити або відіпхнути, уникаймо й кожного поступовання, що могло б побільшувати все те, що нас розеднує.

Отців місіонарів, проповідників, провідників духовних вправ і отців катихитів не менше від всіх отців душпастирів: парохів, завідателів і сотрудників гаряче звиваємо, щоб їхня праця у цьому році була звернена до того, щоб утвердити наших вірних у вірі й скріпити в них християнське почування любови ближніх. Та любов, хоч з приказу Христа і з природи діла Відкуплення мусить обнимати всіх людей цілого світа, повинна бути теж з природи теплішою, щирішою, глибшою для наших братів по крові, себто для нашого народу. Більше цього року, ніж досі, мусимо нашому народові пригадувати, скільки наші брати мусять терпіти в Радянській Україні від комунізму й безбожництва. Коли не можемо нічим помогти їм, то стараймося бодай нашими молитвами і жертвами випрошувати для них витривання в ласці Божій серед терпінь та увільнення від тих терпінь, що часом переходять усяку міру.

Обнимаючи широким серцем і широкою любовію Бать-

ківщини всіх тих, що над Дніпром терплять, Ми далекі від того, щоб забувати на ті страждання й на ті небезпеки, що спадають з тої самої причини, комунізму й безбожництва, на інші народи і на всі народи світа.

Так в історичних студіях, як і в практичному душпастирстві витягнім із забуттясні й світлі постаті наших Архієреїв: такого Митрополита Ісидора, св. Йосафата, Митрополита Йосифа Рутського та тих багатьох мучеників, що за віру життя своє віддали на Білій Русі, Поліссі, Підляшші й Холмщині.

За Божою благодаттю та за молитвами всіх нас священників й усіх Вас, дорогі Брати й Сестри, 950-літній Ювілей принесе без сумніву великий хосен так цілій нашій Церкві, як і поодиноким парохіям та поодиноким душам і відповість потребі скріплення засад віри і життя з віри нашого народу на всіх ділянках його культурного розвою. А в тому успіху нехай нам Бог дасть передовсім усе те, що наближає нас до єдності, себто до єдності духа, до єдності мира, до єдності любови, до тієї єдності, що її усі, хочби й до різних віроісповідань та до різних Церков належали, мусять передовсім уважати за найбільше добро християнської віри, спадщини св. Володимира. Щоб дійсно так сталося, щоб Ювілей був справді торжеством радості й торжеством любови, випрошуємо у Всевишнього Дателя всіх дїбр якнайбільшого благословення на Вас усіх.

Благодать Господа нашого Ісуса Христа і любов Бога і Отця і причастя Святого Духа хай буде з усіми Вами. Амінь.

Дано в день Св. Верховних Апостолів Петра і Павла року Божого тисяча дев'яťсот тридцять восьмого.

† АНДРЕЙ, Митрополит

† ГРИГОРІЙ, Єпископ Станіславівський

† ЙОСАФАТ, Єпископ Перемиський

† НИКИТА, Єпископ Патарський

† ГРИГОРІЙ, Єпископ Данійський, Помічник Перемиський

† ЙОАН, Єпископ Кадоєнський, Помічник Львівський

† ЙОАН, Єпископ Ададейський, Помічник Станіславівський.

—о—

Крім цього пастирського послання Комітет „Свята Християнської України“ видав від себе гарну відозву до „Христового Українського Народу“. Незалежно від ювілейних свят, що їх уряджує Українська Католицька Церква, єрархи українсько-білоруської Православної Церкви в Польщі видали теж пастирський лист з нагоди великого Ювілею. Ювілей хрещен-

Першим твором, що розголосив його ім'я, був: „Nów różnych przypadków z pełni doktorów theologii moralney zjawiony, to jest: Kazusy ruskiemu duchowieństwu przez o. Leona Kizkę Bazyliańina spisane y do druku podane“, друкований в Люблині, 1693 року. Твір цей написав Л. Кишка, повернувши з Риму, як молодий доктор теології¹⁾. Цей перший твір присвячує він Інокентієві Винницькому, тодішньому перемиському єпископові, якого називає своїм добродієм. На початку книжки міститься передмова, в якій висказує єпископові Винницькому велику пошану, і вкінці присвята йому свого твору. Передмову часто переплітає зворотами й сентенціями латинськими, тут і там навіть класичними (н. пр. цитує оду Горация). Свою панегіричну передмову кінчить підписом: „najniegodnieyszy sługa y Bogomódlca Leo Kizka Z.S.V.M.“ В апробаті цього твору архимандрит Чина Св. В. В. Симеон Огурцевич називає Льва Кишку римським доктором святої теології. „Nów różnych przypadków“ — це наче короткий витяг цілої теологічної дисципліни: догматики, права й моральної. Книжка ця, що обнімає 324 сторінок, складається із трьох частей. Перша часть — це — „o sakramentach“, друга „o censurach albo karach duchownych“, а третя часть „o dziesięciu przykazaniach boskich“. Книжка писана займаючо й приступно. Автор — людина здібна й начитана. Це можна добачити хочби з великої кількості цитатів св. Письма і вчених теологів, які містяться в „Nowiu“. Між іншими цитує він Бонавентуру, св. Тому з Аквіну, Гугона de s. Victoria, Суареца, Толета й ін. Тут і там, викладаючи поодинокі наукові kwestії, збиває єретичні блуди й застосовує свої аргументи, місцями добрі й стійні, а місцями занадто поверховні, а то й наївні. Цікаве, що на стор. 45 збиває автор, як неузасаднену, а навіть єретичну (!) форму хрещення через трикратне погруження в воду, поміщену в Требнику Варлаама Шептицького, тодішнього унівського архимандрита, хоч він був уже в тім часі унятом²⁾, — аргументуючи сильно наївно, хоча цікаво: „Jeżeliby bowiem to Prawidło było prawdziwe, cała Ruś nie byłaby ważnie ochrzczona, kto bowiem nie wie, że tak wielkie mnóstwo cisnące się do chrztu za Włodzimierza Monarchy panowania trzykrotnie pograżać się nie mogło...“ (?!). Насувається думка, чи часом не від тієї вже пори Лев Кишка, не знати з яких причин, настроюється неприхильно й підзорливо до свого будучого суперника, контр-кандидата на митрополію, Варлаама Шептицького, по смерті

¹⁾ Ibidem; примірник знаходиться в бібліотеці ім. Оссолінських у Львові.

²⁾ Варлаам Шептицький разом із еп. Йосифом Шумлянським й Інокентієм Винницьким прийняв унію в Варшаві 1681 р. Гляди „Архивъ Юго-западной Россіи, издаваемый временною коммиссією для разбора древныхъ актовъ“, ч. I., т. IV., Київ, 1864, стор. 20—24.

митроп. Юрія Винницького? ¹⁾ Тут і там цитує автор постанови Собору в Триденті. Крім описуваного ритуалу грецького обряду подає автор теж і ритуал латинський; поміщує таїнственні форми після обох обрядів і робить порівняння. Поодинокі трактати складаються з вступного пояснення, по яким ставить автор питання і зараз же дає відповідь у довший науковий формі. „Nów“... — це наче розширений катихизм, а радше виклад скороченої теологічної „суми“ для уніятів.

В п'ять літ по „Nowiu“ друкує Кишка скорочений витяг із цього твору, п. заг. „О сакраментях“, в Полоцьку 1697 р. в мові українській, будучи проповідником („concionator“) і сотрудником Свято-Троїцького василіянського монастиря в Вильні ²⁾.

В році 1712 видає Л. Кишка, вже як володимирсько-берестейський єпископ, протоархимандрит Чина Св.В.В. і архимандрит Супрасля, книжку під заг. „Mogze łask — o cudach Nauświetszey Panny Woguńskiej“ в Супраслі ³⁾. Як протоархимандрит Чина Св.В.В. обїжджав Кишка литовські монастирі і їх візитував. В р. 1707 пожежа ушкодила була сильно монастирську церкву в Борунах. Л. Кишка візитував теж і той монастир, а при тій нагоді оглядав чудотворний образ Пречистої Діви, до якого зіїжджалися з дальших сторін побожні прочани, що розповідали про різні чуда, що діялися на чудеснім місці. За радою і на просьбу борунських Василіян списав Л. Кишка ці оповідання прочан і видав їх друком, під знаним уже заголовком: „Mogze łask...“ Російський історик Недельскій закидає цій книжці наївність і тенденційність. Деякотрі описані в книжці чуда вважає Недельскій за натягнені. Як доказ на наївність в описуванні чуд вибирає Недельскій одно з них, описане в „Morzu łask“, що його дізнав сам автор (Кишка): „...Anno 1712, d. 27 Argyła doznałem sam za powrotem z seymu Uniowskiego do Supraśla takiego cudu z łaski Bożej Matki, w dolegliwościach moich publicznych ściągających się do zguby... który przewyższać może wszystkie cuda na ciele w chorobach uczynione, ponieważ z tych dolegliwości mogłaby y sama śmierć mię spotkać, gdyby z łaski Woguńskiego obrazu odwrócona nie była, na co się podpisuię. Leo Kiszka etc.“ ⁴⁾. Критика Недельського посувається далеко. Бо ж чи не могло би то бути на правду чудо? Недельскій є тої думки, що Василіяни нарочно розповсюджували фалшиві вісти про чудотворний образ борунський, щоб таким чином побільшити свої доходи (?). Це очевидна брехня, —

¹⁾ Про це гляди: Копія рукопису Л. Кишки, сигн. DCIX—447, стор. 77, з архіву історії Унії митроп. Андрея Шептицького у Львові.

²⁾ Encyklopedia powsz., t. XIV., стор. 715.

³⁾ Stebelski Ignacy: Chronologia z roku 1732, т. I., Львів, 1866, ст. XXIX.

⁴⁾ Недельскій Стефанъ: Уніатскій Митрополитъ Левъ Кишка и его значеніе въ исторіи унії, Вильно, 1894, стор. 289.

зрештою дуже добру відправу дав Недельському професор-др. К. Студинський, який радить Недельському бути уважним, щоб його, наукові зрештою конклюдії, не сталися і для незединених „обоюдним мечем“¹⁾.

Два роки пізніше друкує Л. Кишка переклад проповідей митрополита Іпатія Потія з української мови на польську, в Супраслі (1714 р.), будучи вже якраз митрополитом, під загол.: „Kazania i Homilie Męza Bożego nieśmiertelney sławy u pamięci Hipacyusza Pocięja Metropolity Kijowskiego, Halickiego u caley Rusi, Biskupa Włodzimierskiego u Brzeskiego. z listem Melecyusza Patryarchy Aleksandryjskiego a responsem Hipacyusza... z ruskiego języka na polski przetłumaczone u Świata ogłoszone“²⁾. На першій стороні бачимо нарисований герб роду Потіїв і віршований панегірик на честь цього роду, а на другій стороні поміщена дедикація перекладчика для Людвика Константина Потія, виленьського каштеляна і гетьмана великого кн. Литовського, після чого читаємо введення, у яким автор вихвалює svojого „добродія“ — каштеляна, підносить його чесноти і заслуги, називає його протектором Унії, а поетичну цю промову переплітає густо цитатами з св. Письма, Плютарха і Люкана. Nota bene — каштелян Потій не в нотований в історії Унії, як її великий протектор. Він був радше великим протектором самого Л. Кишки, до чого й сам Кишка признається³⁾. Потій (каштелян, з роду митроп. Іпатія) причинився у великій мірі до іменування Л. Кишки митрополитом в р. 1714, отже й не дивно, що Кишка присвячує йому свій свіжий твір — переклад, а в передмові називає його добродієм і шляхотною людиною. На стороні четвертій поміщений портрет митрополита Потія, після чого читаємо уложені Кишкою „Żywot Męza Bożego pamięci nieśmiertelney Hipacyusza Pocięja“. Автор поміщує докладний життєпис Іп. Потія; довше задержується над його ролю в часі заключення Унії в Бересті. Відчуваючи очевидно особливий афект до особи Іпатія Потія, як до svojого попередника на володимирській⁴⁾ прототронії, представляє Л. Кишка його життя і смерть у найяскравіших словах подиву, описує святість його життя й різні, наче чудесні випадки в його житті, а передовсім у хвилях смерті (його передсмертні видіння, пробудження Потія по двох годинах „смерти“ і т. п.). При кінці життєпису називає митрополита Потія опікуном святої Унії, що молиться

1) Записки Наукового Товариства ім. Шевченка, т. X., бібліографія, Львів, 1896, стор. 39.

2) Енциклопедяа powsz., 715; примірник міститься в бібліотеці ім. Оссолінських у Львові.

3) Копія рукопису Л. Кишки, джерело цитоване, стор. 77.

4) Митроп. Іп. Потій був першим, а Л. Кишка шестим в ряду єпископом у Володимирі Вол. Гляди: Вольнскія Єпархіальныя Вѣдомости, №. 9, часть неофіціальна, Кремянець, 1868, стор. 170. У тому часі Володимир Вол. був теж осідком уніятеських митрополитів.

в небі за її справи і помагає їй своїм безсмертним духом. По цім вступі читаємо переклад Л. Кишки на мову польську проповіді і гомілій Іп. Потія (від стор. 1 до 484; передмова і життєпис непагіновані), уложених майже на цілий літургичний рік. По проповідях помістив Л. Кишка переклад листа патріярха Мелетія до Іпатія Потія, в яким патріярх (Мелетій Пігас) просить, а навіть часом грозить Потієві, щоби він „навернувся“, т. зн. щоб покинув Унію (стор. 484—528). Від стор. 528 до кінця, т. зн. до стор. 612, тягнеться „Responz Hirsycusza Roscēja...“, гостра відповідь Потія на патріярший лист¹⁾. Л. Кишка дуже поважає свого попередника і вихвалює часи його митрополитування, підносячи його заслуги коло розвитку молоденкої на тодішній час уніятської Церкви. Кишка називає Потія — колюмною святої Унії, окрасою й апостолом України, східньої Церкви світилом, а володимирську катедру (яку щойно недавно обняв був Л. Кишка) називає чистою дівицею, яка задля заслуг Потія додержала досі віри Небесному Вітцеві й Наслідникам св. Петра²⁾. „Kazania i Homilie“ вийшли вдруге друком в р. 1768 в Супраслі, однак вже під зміненим заголовком: „Obrońca wiary świętej katolickiej, Hirsycusza Roscēja... na usilne prośby wielu osób powtórnie z pod cieniów drukarskich światu okazany“³⁾, — отже були дуже почитні.

В році 1719. вдні 19. вересня відбувалися наради василіянської конгрегації в Новгородку, якими проводив митрополит Кишка. В числі різних важних справ (н. пр. справа зложення з уряду протиархимандрита Вітринського) найшовся теж внесок о. Олешевського, щоби конгрегація звернула пильну увагу на непорядки, що закралися тут і там в монастирське життя. Тоді то Отці Василіяни попрохали митрополита Кишку, щоб він власне зібрав і видав друком збірку актів усіх василіянських конгрегацій що їх монахи мали на будуче совісно придержуватися. Митроп. Кишка згодився на те і видав друком т. зв. „Сборникъ актовъ XXVI василіянскихъ конгрегацій“ в р. 1719 в Супраслі, обіймаючий збір конгрегаційних постанов від р. 1617 (конгр. новгород.) до 1719 р. (конгр. теж новгород.)⁴⁾. „Сборникъ“ мав характер канонічного твору і був зразком для устрою зовнішнього й внутрішнього монашого життя. Зі „Сборника“ митр. Кишки користали багато Василіяни, а теж пізніші редактори подібних збірників брали його під увагу⁵⁾.

¹⁾ Ось зразок цього респонзу: „Bluźni Luter, beszta Kalwin, laje Melcesysz, Cóż z tego? są te wieści y mowy podobne szczekaniu na pelny xiežyc, w biegu swoim dla szczekania nie zahamowany...“. „Kazania y Homilie...“, стор. 581.

²⁾ „Kazania i Homilie, „Żywot...“, без пагін.

³⁾ Вѣстникъ югозападной и западной Россіи, т. VI., відд. II., Київ, 1870, стор. 38.

⁴⁾ Петровъ Н.: Очеркъ базилянскаго ордена въ бывшей Польшѣ. (Труды Кіевской Духовной Академіи, т. V.), Київ, 1870, стор. 493.

⁵⁾ ibidem.

В слідуючому — 1720 році — відбувся, як уже знаємо, Собор в Замості. Лев Кишка уважав за конечну річ так важні соборові постанови видати друком. Тому то й уложив і видав їх друком у Римі в р. 1724 п. загол.: „Synodus provincialis Ruthenorum in civitate Zamosciae habita an. 1720“, де-дикуючи їх папі Бенедиктові XIII. Примірник цього друкованого твору можна найти в кожній науковій бібліотеці у Львові. Ці постанови дочекалися другого видання в р. 1785 у Вильні, де їх переложив на польську мову о. Полікарп Филипович ЧСВВ. Замойський Собор (1720 р.) скріпив Унію і зреформував нашу Церкву й духовенство після давніх католицьких засад, усунув багато непорядків і надужить, що вкралися були в ще неупорядковану і будь-що-будь молоду ще (1596—1720) уніятську Церкву. Собор у Замості скликано власне „ad restaurandam collapsam disciplinam redintegrandosque ad pristinam orbitam mores“.¹⁾ Головним моторм Замойського Собору, як теж і автором його друкованих постанов, унятих у 16 розділів („титулів“), був митрополит Л. Кишка. Цей твір митрополита треба вважати за один із найважливіших, бо він до сьогодні має свою окрему й велику історичну вартість, передовсім для кожного історика, який займається ширше справою цього ж Собору і його часів. Ширше займатися постановами Замойського Собору — було б уже іншою темою статті.

По Замойським Соборі друкує митроп. Кишка „Собрание припадковъ краткое и духовнымъ особамъ потребное“ в Супраслі 1722 р., дуже практичний катихизм із душпастирськими поученнями, призначений передовсім для світського, тоді ще мало освіченого духовенства. Також і в тім катихизмі виложив і пояснив автор в дуже популярний спосіб постанови Замойського Собору, із припорученням точно їх заховувати.²⁾ „Собрание припадковъ“ вийшло друком вдруге за митрополита Атанасія Шептицького в р. 1745 в Уневі, а третє видання цієї книжки вийшло в р. 1756 в Почаєві, за старанням єпископа Теодосія Рудницького³⁾. Так то праця митрополита Кишки найшла в пізнішій уніятській єрархії належне зрозуміння й признання.

Полишається нам додати ще кілька рядків і про ті твори Л. Кишки, які не дочекалися друку, а саме про його рукописи. Отсе маємо захований великий (759 сторін) рукопис (in folio) митроп. Л. Кишки, в перемиській капітульній бібліотеці, який представляє собою велику вартість. Цей рукопис носить заголовок: „Kiszka Leonis Manuscriptum continens varias historicas notitias et quidem a) Annales Nestoris eiusque continu-

¹⁾ Synodus provincialis Ruthenorum... стор. 33.

²⁾ о. Луб Ізидор: Значіння Замойського Собору в історії Унії („Добрий Пастир“, II), Станиславів — Перемишль, 1932, стор. 119.

³⁾ Недѣльскій Ст., op. cit., стор. 308, нотка 42.

atorum versione polonica; b) historica data ex documentis et actis officialibus excerpta, de Ecclesiastica Hierarchia totius Russiae meridionalis; c) vitas illustrium virorum Ordinis S. Basilii M.; d) historiam politicam Europae imprimis vero Poloniae saec. XVI, XVII et XVIII¹⁾ Друком виходить части третя рукопису під заголовком „Життєписи Василян“ в „Записках Чина Св. Василя Великого“ від тому I, Жовква, 1924 р., почавши. Інші частини досі ще полишаються в рукописі, а — шкода. Частина перша знаходиться в відписі в бібліотеці ім. Оссолінських у Львові під сигнатурою М S III, 2110 — під заголовком: „Nestora przekład polski“. Історик Садок Баронч хибно подав місце переховування цього рукопису. „Najważniejszym atoli dziełem Kiszki jest Rękopism — Akta manualia po łacinie pisany, zawierający w sobie zapiski historyczne sposobem kronikarskim ułożone podług aktów urzędowych odnoszących się do historii cerkwi ruskiej, a osobliwie Zakonu OO. Bazylianów... Znajduje się w bibliotece Ossolińskich we Lwowie“²⁾ Ця рукопис Кишки є твором одним з найважливіших — це правда, однак не знаходиться в бібліотеці Оссолінських. Там міститься, як уже знаємо, тільки відпис першої частини рукопису. Рукопис сам — писаний по-більшій часті по латині. Значна (кінцева) частина рукопису — знищена, згляду припалена. Про це пише А. Бельовскі, автор відпису „перекладу Нестора“, на його першій карті. За його часів (в р. 1853) рукопис Л. Кишки знаходився в руках о. Івана Лаврівського, перемиського каноніка. Сам Лаврівський називав цей рукопис „antiquissimum bibliothecae meae manuscriptum“, і теж хотів його видати друком. Тому то припоручив одному учневі переписувати манускрипт на чисто до друку. Той писав ввечері при свічці(?). Коли вийшов на хвилину з кімнати, вітер подув через відхилене вікно, перевернув свічку, свічка впала на рукопис і, заки вернувся переписувач і врятував рукопис від цілковитого спалення, — значна частина рукопису згоріла³⁾. Ось така, зовсім банальна, причина знищення частини такого цінного рукопису. Рукопис важний остільки, що в ньому автор подає хронологічно історію Церкви на Русі — Україні від найдавніших часів до його сучасних, спеціально ж задержується над справами уніятської Церкви. Крім цього містяться в ньому уложені автором життєписи визначніших Василян. Тут і там подає автор загальні історичні нотатки, що торка-

¹⁾ Рукопис цей я переглядав; в році 1937 кінчили його копіювати в Архіві історії Унії Митроп. Андр. Шептицького у Львові, а копія носить сигнатуру DCIX — 447.

²⁾ Katalog Bazylianów słynących nauką i spotą. — ułożył ks. Sadok Barącz, bez sign., стор. 104. Центральний Василянський Архів у Львові.

³⁾ Nestora przekład polski, sign. M S III. — 2110, стор. 1; Бібліотека ім. Оссолінських у Львові. Копію першої частини рукопису Л. Кишки написав А. Бельовскі при допомозі якогось Кульчицького, перемиського теолога, 15. V. 1853 р.

лися історії Сходу й Заходу Європи. Найбільше для нас цікавою була частина друга рукопису („historica data... de Ecclesiastica Hierarchia totius Russiae.“), у якій автор описує коротко теж і сучасні йому часи нашої Церкви, але, на жаль, це дуже скупі відомості, коли взяти під увагу, що про минулі часи розписується автор широко й докладно. Про самого себе пише Кишка дуже мало. „Historica data“ кінчається на році 1716. Кого лиш займають справи Унії до Замойського Собору, хай киче загляне й до рукопису Л. Кишки.¹⁾

Ще полишилися до обговорення твори, яких авторство приписують нашому митрополитові. Отсе історик Деруга дійшов до переконання, що автором анонімового твору, поміщеного А. Сапуновом у „Витебской Старинѣ“, т. V., 1888 р., на стор. 559 sqq., під заголовком: *Diarium excidii monasterii Polocensis Basilianorum... patrati a Serenissimo Moschoviae Duce anno praesenti 1705, die 11 et 12 Iulii*, є власне ніхто інший, як лиш Лев Кишка.²⁾ В подібний спосіб, як Іван Олешевський в „Abrysie niezczęśliwości... z r. 1721“ (Краків, 1899), автор „Діарія“ описує до подробиць сцени знущань салдатів Петра Великого над полоцькими монахами-Василіянами в р. 1705 (підчас війни шведсько-московської), а також загально представляє стан страшного переслідування Унії в тому часі на північно-східних землях Литви й України. За Діковським, російським істориком, той самий Деруга приписує Л. Кишці авторство дев'ятого томового(?) рукопису, т. зв. „Acta Kisciana“, який обіймає випадки від 1. II. 1714 р. до 31. XI. 1715 р., але ані Дерудзі, ані Діковському не вдалося досі усталити, де ці „Acta“ сьогодні знаходяться. Правдоподібно — в Росії.³⁾ Це тільки міркування-здогади двох істориків. Може колись, як будуть доступні російські архіви в Москві, чи Ленінграді, хтось буде міг оглядати ці рукописи і їх використати науково. Це — квестія будучности.

Ось і покінчили ми перечислювати та обговорювати літературну спадщину митрополита Льва Кишки і признати мусимо, що вона дуже багата й цікава. Хосенна і багата письменницька діяльність цього митрополита являється пропорціональною до його второпної й корисної митрополичої діяльності для добра рідної Церкви.

¹⁾ З рукопису Л. Кишки багато користав історик А. Петрушевич при писанні своєї „Сводной летописи“.

²⁾ Deruga A.: *Piotr Wielki a unicy i unia kościelna 1700—1711*, Вильно, 1936, стор. XV.

³⁾ Deruga A.: *Piotr Wielki a unicy...*, стор. XVI—XVII.

Зарадьмо лихови

Працюючи нині в душпастирстві серед невідрадних обставин та ворожих нам політично-ліберальних затій, бачимо, що до нашого суспільно-народнього життя закралися чи пак вкорінилися дивні, лихі, а то й грізні звичаї, що руйнують під духово-моральним і матеріяльним оглядом наш і так вже убогий нарід.

Наше село під теперішню хвилю, хоч у нужді, та економічно виснажене, залюбки тільки бавиться. Так молодь, як і подружка, навіть матері з діточками! Майже кожної неділі це товариство сходиться на забаву з музикою і танцями, ба й на пиятику! Всі бавляться та гуляють, викидаючи свою кривавидю на чарку і непотрібну музику. Густо-часто така забава-танці кінчиться поракунками, бійками, ножами, убивством та криміналом — або розпустою та гидкими прогріхами.

Дивимося на наш нарід і бачимо, як він закидує прадіду, своєрідну, прекрасну ношу, себто свій давній народній стрій, те, що створила вікова традиція й культура, — та питомі звичаї. Це природне богатство — мистецтво народу заступає нині у селах тандита, пуста мода! Нарід, покидаючи свою дорогоцінну ношу, купує за дорогий гріш жидівське лахміття, підупадає матеріяльно й убожіє, так що нині по наших селах майже кожда родина з цієї причини задовжена і ледви животіє. Чи це не великий гріх і провина нашого народу?

В останніх роках завважуємо в народі по наших парохіях поступенне, аномальне зменшування случаїв уродин дітей серед наших парохіян. Цей останній обяв так рішучо шкідливий і деморалізуючий, а при тому неприродний, що наносить чи не найбільшу руїну душам наших парохіян і віщує загибель нашому народові! Вистарчить взяти під увагу статистику уродин, або наші метрикальні книги, щоб переконатися про гріх, який зведе „зігнанням плоду“, та осудити його сумні наслідки. Підчас коли висококультурні народи: Французи, Німці, Італійці й інші стараються вплинути на новоженців, щоби як найбільше було діточок, серед нашого народу навпаки — брак молодого покоління й погані диявольські гріхи, а це ще більше кривавить рани бідного народу.

Так дальше байдужно не можемо і не сміємо дивитися на нарід і нам повірені душі!

Спасення наших парохіян і майбутнє добро нашого народу лежить нам на серці і совісти.

Останній час, щоби на те зареагувати і найти спосіб та поміч в нещасті! Спільно з нашими Архипастирями, нашими релігійно-церковними інституціями та нашою католицькою пресою мусимо станути до боротьби з цим лихом, що несе

сина, о. Леонтія. О. Ігнатій оженився 31. І. 1882 р. з вдовоцею Мальвіною, а ординований того ж року в Великім пості. По висвяченні поручив йому митрополит Йосиф Сембратович іти на завідательство до Гниличок, однак о. Ігнатій випросився від тої посади, бо там тоді ширилося в повітах Скалатським і Збаражським русофільство й православіє, яке ширив о. Іван Наумович. По кількох тижнях дістав декрет на завідателя в Полянї, Щирецького деканату, однак незалежно від нього декрет змінили і кинули його на завідательство маленької капеланії — Ілова, Миколаївського деканату. Відти пише о. Ігнатій лист до якогось свого друга Михайла, в яким широко описує свій духовий і матеріальний стан. Пише він так: „Так нараз став я священником, душпастирем і мужем. Зразу було мені маркотно, особливо, коли треба було вступити в якісь зносини з громадою, урядами, тощо, та тепер все якось іде. Моє село і парохія мала, чотириста душ. Люди бідні. В селі нема ані пана, ані двора, ані школи. Тільки лісничий і жид арендар. Люди не злі і не добрі, але тішуся, що нема ані неморальности, ані пияниць. Село положене межи лісами і горами, світ мов би забитий дошками, жадного виду, ні куда виїхати, бо дороги злі. (Лист писаний в падолисті 1882 р.). По середині села на горбочку стоїть моя церква, мала, деревляна і вже стара. Перша моя праця була зробити порядок в церкві на свій лад. Казав повичишувати, постирати порохи, позамітати і повимивати. Деякі старі річі і малюнки повиносив і все собі так уладив, як я люблю. Днесь мені мило, коли прийду до своєї церкви і стану на Хвалу Богу. Люди тішаться, люблять мене, шанують і слухають. Я подобався їм і кажуть: „Ми ще такого священника не мали“. Величають мене всюди, бо кажуть, „що і наука добра і серце добре і гарна відправа“, так що на всіх богослуженнях все повно людей в церкві. Голос мій їм подобався, богослуження маю все точно і прикладно. Одного разу сказав мені лісничий: „Ludzie mają księdza na coś wielkiego, formalnie księdza ubóstwiają“. Таке мають люди до мене довіря, що з сусідніх сіл навіть приїзджають до мене хорі і просять то о сповідь, то о водосвяття і часто подужують. Що неділі говорю проповідь на Службі Божій, а на Вечірні катихизую і вчу молитов“.

Така була душпастирська праця о. Ігнатія в Ілові. Однак з самої парохії не був задоволений. Вправді поля і сіножатей було до 40 моргів, однак все запушене і неврожайне. Сама глинка. Доходи дуже слабкі, а додаток конгруальний 93 ринських річно, так що на прожиток мусів вибирати потрохи з ошадностей своєї дружини.

Пише дальше до свого друга: „Весна і літо зійшли мені на господарстві. Настала осінь, а з нею і сумно. Нікого не видаю, не маю з ким розіrvatися, побалакати. Якби не дру-

жина, то можна тут здичити, або стати відлюдком. Часами просять сусіди на празники, головню з проповіддю“.

„В осені в Ілові темні мраки понад лісами, а я довгі вечорі читаю різні книжки і пренумерую „Діло“ та „Neu = Welt“ Свого часу обходили мене наші руські справи та події в нашій архієпархії. Жаль мені було нашого Митрополита (Йосифа Сембратовича, якого покликали до Риму — моя завв.), але може то на краще вийде. Правду сказати: Русини винні самі, що так ними покидують; вже то у нас всюди „запустініє“ і в Консисторії і в Сіменищі і по монастирях, то й не диво, що мусимо мати інтрузів. Наших спосібніших людей від всего усувають; що кращі сили то або без місця, або десь в кутику сидять, зне-терпеливістю чекають нашого ректора, та коби він чого добився, то можеб інакше стало, бо гадаю, що він пізнає добре той хоробливий стан і яка цьому причина. Зпочатку жаль мені було, а тепер ні, бо наш Митрополит запізно взявся до діла, а крім цього, він більше дбав про дрібні, обрядові справи (переносення євангелія), як про те, що діється в самім св. Юрі. Пишеш, Михайле, що ти змінився. Не диво, бо і я змінився, — бо зі всіх наших молодечих ідеалів треба резигнувати, а дивитися на світ реально. Так от я не можу погодити стану священничого з рільною господаркою — але щож, — життя приневолює“.

По однорічнім побуті в Ілові переноситься о. Ігнатій на парохію Помонята, Ходорівського деканату. Парохія краща від Ілова, однакож не йшло йому про поліпшення матеріального боку (як саме про те пише до свого друга Михайла), лиш щоби дістатися на „світ“ межі люди.

В Помонятах таксамо (як і на всіх парохіях) дбав передовсім про хвалу Божу і про чистоту і порядок в церкві, про точність і ревність в богослуженнях, про моральне і матеріальне добро своїх парохіян.

В Помонятах перебув 12 літ, а потім перенісся на гірську парохію Корчин, Скільського деканату. Ця парохія дуже трудна до ведення, через ворожнечу шляхти з рустикальними. Прикро, що ця ворожнеча переноситься і до церкви, — йде в ній про те, по котрім боці з хоругвами, чи з світлом мають стояти рустикальні, а по котрім шляхта? Ніюдин парох чи декан не всилі їх погодити і хоч і одні і другі свідомі Українці та привязані до Церкви і до обряду — на цім пункті вперті і завзяті. Се справляє для парохів багато турбот і навіть такий енергійний і тактовний, як був о. Ігнатій, не потрафив їх погодити.

В Корчині (чи може вже і в Помонятах) зайшла зміна в о. Ігнатія в політичних поглядах. В Ілові пренумерував „Діло“, а тут уже був москвофілом і пренумерував „Галичанина“. В цій справі заходили малі непорозуміння між батьками і синами, які були свідомі Українці. Однак в товариському житті о. Ігнатій не висупав ніколи агресивно, — шанував всі погляди.

„Галичанина“ читав так ревно, що всі маркантніші місця були попідкреслювані червоним олівцем, так що всі статті червоніли — і все те складав старанно на одну купу.

Будучи в Корчині, зістав іменованій заступником декана, однак гідности деканства не прийняв, хоч його по смерті Скільського декана, о. Мартинкова (в 1904 р.) пропонувала йому Консисторія. За почеснями ніколи не гнав — коли опорожнилася парохія Сколе, а колятор і Митрополит пропонували йому ту посаду, відмовився. Не любив міського гамору.

Мимо того подався на парохію Успення Прев. Богородиці у Львові і будучи на першій місци в терні, одержав презенту, та по довгій надумі зрезигнував у користь о. Давидяка, а сам в році 1907 переноситься на його місце до Тухлі. І щойно тут зачинається прикра трагедія цього праведника. Тухлі відразу незлюбив. Місце маляричне. Коли о. декан Лучаківський пропонував йому 1908 року, щоби забрав до Тухлі деканальну бібліотеку з Гребенова, відмовився і пише (по році побуту в Тухлі), що задумує сам перенестися до Гребенова (далеко гіршої парохії).

Попадає в нервовий розстрій і хоч сам ще всилі віку (52 літ) зачинає приготовлятися на смерть. Приготовляє себе і свою дружину. Справляє дві трумни на смерть, одну для себе, а другу для дружини, і уміщує їх під дзвіницею. — Домовини прості, дерев'яні, ледви вигибльовані, але коли умре який бідака, відступає йому свою трумну, а собі справляє нову. Часто сам кладеться до трумни. Коли надходить хмарна осінь, прочуває, що зими не переживе, — просить сусідного священика і сповідається на смерть. Так трвало до кінця його життя, однак нервовий розстрій зчасом уступив і тоді о. Ігнатій занявся широ працею не лише в церкві, але і громадянською і просвітною в парохії. Характеристичне, що в Тухлі знов навернувся до українства. Пізнав, що москвофіли патріоти лише на словах, до праці їх нема. Головно пізнав працю народовців в 1911 році, коли були вибори з V. робітничої курії до австрійського парламенту. Народовці повели широку агітацію за своїм кандидатом, бл. п. Львом Левицьким, начальником суду в Сколім, який і вийшов послом, а москвофіли ані пальцем не кивнули, сподіючися, що села, які в Скільщині до того часу були переважно москвофільські, будуть голосувати на їх кандидата. Та дуже завелися, — бо якраз в тім часі всі села (крім Орявчика) перейшли до норвецького табору.

За його перехід до „народовців“ оклеветав його хтось немилосерно, в січні 1908 р. в „Галичанині“ і те його так зразило, що в письмі до мене з 27. I. 1908 р. жалується і каже, що до ніякої партії не буде належати, ніде публично не ангажуватися, тільки працювати ме в парохії.

Тяжкий хрест перетерпів підчас світової війни. Остав на

становищі і мусів перенести всі знуцання, так на своїй особі, як і на парохіянах. І свої війська і чужі обрабували його і його парохіян до того ступня, що формально голодували. Став попросту бідаком. Читати його скарги, які писав до мене в листі 30. XI. 1918 р., жаль стискає за серце. Мимо того по перебутій кризі — береться до праці. Духовенство Скільського повіту береться до своєї організації на підставі статутів Товариства св. Павла. Священики сходяться, укладають регулямін і плян праці, вибирають комітет, а на чолі його стає найстарший віком і найбільше заслужений та досвідчений о. Ігнатій. Він викладає плян нашої праці і оповіщує її друком в „Ниві“ ч. ч. 8—9 за 1923 рік. Духовенство ухвалило внести меморіал до Ради Міністрів в справі увязнення Високопреосвященого Митрополита Андрея в 1923 р. в Познані, в місяці серпні, коли повертав до краю з подорожі по Америці. Цей меморіал не був висланий, а автором його був о. Ігнатій. Та ця організація не тревала довго, бо ледви пів року (від 15. V—15. XI 1923 р.). Староство довідалося про те і розпочало слідство проти цілої президії. Переслухувало мене, о. Юхновича, о. Качмарського, о. Левинського, о. Дубицького, о. Галянта і цього останнього покарало двотижневим арештом. Старости закидував нам, що ми творимо państwo w państwie і ореченням з 7. II. 1924 р. ч. 1746/5 заказало організацію. Вправді о. Ігнатій вніс 25. II. 1924 р. проти того рішення староства рекурсе до воевідства, однак ані актів слідства ані того рекурсу староство не відіслало до воевідства.

В липні 1926 р. візитував Високопреосвящ. Митрополит Тухлянський деканат. Візитація зачалася від першої парохії по дорозі, себто від Тухлі. Пригадую собі, як старенький о. Ігнатій радо, з слезями в очах витав Архiereя. Митрополит мав добру нагоду перекопатися про ревну працю о. Ігнатія в церкві і в парохії. Про ту візитацію написав о. Ігнатій цікаву розвідку в „Ниві“ ч. ч. 10—12 з 1926 року і в ч. 1 з 1927 р. В тій розвідці описує образ життя — буття Скільської Верховини за 50 літ, то є від візитації бл. п. Митрополита Йосифа Сембратовича (в 1872 році) аж по теперішні часи.

За його ревну душпастирську працю іменував його Високопреосвящений Митрополит Андрей почетним крилошанином Митрополічної Капітули, а коли з тої нагоди духовенство Скільського деканату післало йому гратуляцію, він відписує: „Дякую ОО. Кондеканальним і заявляю, що я моєю душею і моїм серцем все лину до Скільського деканату, де я пережив мій найкращий вік, де я зазнав моїх найщасливіших хвиль життя та де я найбільше натрудився через 15 літ і згадую все про те, нераз з великою тугою, та остаю і все оставати буду до моєї смерті душею і серцем при Вас“.

Роки 1927 і 1928 були прикрі в житті о. Ігнатія. В 1927 році були громадські вибори і хоч усі парохіяни згодилися,

щоби він сотворив виборчий компромісовий комітет і сам став головою того комітету, — то коли він поставив лісту кандидатів (на 24 радних 18 Українців, 3 Поляків і 3 Жидів — пропорціонально до населення), то кліка жидівсько-скарбова піднесла крик, розбила комітет і перевела вибори в нелегальний спосіб. О. Ігнатій зробив рекурс до вовідства — який воно узгляднило і розписало нові вибори. — При других виборах сталося те саме — і о. Ігнатій, зражений, усунувся. Ті вибори тревали цілий рік.

В р. 1928 були вибори до сойму і сенату. О. Ігнатій так приготував вибори, що при виборах до сойму дістала найбільше голосів ліста П (ундівська). Це так занепокоїло противників, що при виборах до сенату пустили в рух всякі можливі і все практиковані виборчі штучки, що ліста І (урядова) дістала 226 голосів, а П лиш 178. Крім того підчас громадських виборів стали ще і в брудний спосіб його противники очернювати, так що він зразився до всего, попав з гризоти в хорубу і боявся, що воно буде причиною його смерти.

Дня 3. І. 1931 пише до мене: „Ледви підношуся з ліжка з моєї хоруби, та життя моє вже не довге“, а 22. VI. 1931 р. пише знов: Я дуже слабкий і не можу (4. І. 1932 р.) заложити комітету голодуючим, але тим займається мій сотрудник, о. Червінський“.

Дня 5. І. 1934 пише: „Я почав 77 рік мого многострадального життя.“ До його страждань причинилася ще в великім ступні смерть його дружини, яка померла 24. XI. 1933 р. Від того часу о. Ігнатій стався майже відлюдком — ніде не бував, нікого в себе не приймав, десь-колись заглянув лиш до церкви, чи є порядок, чи всюди чисто.

В останніх днях липня 1938 упав так на силах, що не міг ходити власними силами, але двох слуг водили його. Мимо того удався ще на тиждень перед своєю смертю на гріб своєї дружини, там помолвився, але сам вже не міг вернутись. Привели його.

Дня 2. VIII. ц. р. прочував свою смерть, бо від самого ранку до 12 години молився на вколішках перед Розпяттям Спасителя. В 12. годині трошки покріпився, положився на ліжку, заборонив слугі писати до сина Леонтія, заснув і вже більше не пробудився.

Ціле життя мав тяжкі терпіння, але зате легку смерть праведника.

На похорон прибуло все духовенство Тухлянського деканату (кромі двох стареньких — о. Реваковича і о. Йосифовича) та двох з Скільського деканату. Заупокійну Службу Божу відправив о. Дубицький з Лавчного, в церкві попрошав Покійного о. Леміщук зі Славська, а над гробом о. Мосора і о. декан Чайківський.

Дуже красно попрощали його громадяни: Михайло Ярема від просвітних установ, а Микола Коружак від кооперативи.

кою, але вже доволі підсохлою стежкою, понад висохлий майже ставок і потік, приходимо до місця появи. Минаємо криницю близько хати і опинюємось на подвірі, заповненім сотнями людей. Зворушені й схвильовані, перетискаємось крізь людську масу і стаємо перед старенькою, похиленою хатою з двома вікнами.

У цій то хаті, що є власністю Якова Городиського, сталась у грудні минулого року незвичайна подія. Коморував тоді у ній Михайло Солонинка Чайківський з жінкою Теклею. Дня 15. XII, коли задзвонили до церкви на молебен до Преч. Діви, Текля, серед роботи, глянула на вікно та побачила на шибі Матір Божу з Дитятком на руках, осяяну незвичайно чарівним блеском, з короною на голові. Жінка, перелякана, спитала чоловіка: Чи ти що бачиш? А він поглянув на вікно і крикнув: Мати Божа! Збентежились і розбіглись по катах, щоби прикликати сусідів поглянути на яву. Сусіди збіглися і всі бачили найвиразніше Матір Божу з Дитятком, з короною на голові. Ця зява тревала до півночі. Пізніше було їй видно менше виразно. Вістка про те розійшлась блискавицею по селі й околиці. Як день, так ніч збирались люди в хаті, молилися й співали. Пробували стерти образ з шиби, і то кілька разів, але він після того ще виразніше являвся. Вневдовзі зачались уздоровлення і слава про образ розійшлась далеко й широко.

Така коротенька історія незвичайної появи образу Матері Божої на вікні в Чайковичах.

Звертаємо очі на вікна старенької хати.

На одній шибі правого вікна (що від вулиці) бачу виразно образ Матері Божої з Дитятком Ісусом на руках. Підходимо, зглядно протискаємось ближче, аж до поручча, що перед вікном, для здержання натиску людей на хату, і приглядаємось докладніше незвичайній зяві. На маленькій шибі, яка в своїм долішнім куті ще й збита і наштукована — виразнісна силуетка Матері Божої з Дитятком Ісусом на лівій руці. Лице Преч. Діви темне (одна темна пляма), зате лице Ісуса виразніше зарисоване; коли докладніше йому приглянутись, видно ніс і трошечки очі. На голові в Марії корона, висока, округла, наче архиерейська мітра. Понад її праве рамя вистає рукоять меча, вбитого у її груди. Виразно зарисовані ризи Матері з Сином, з лівого боку дуже гарна колюмна, в горі лук, а все багато вкращене різноманітною орнаментикою. Образ прозорий, не барвний, так немовби хтось його зобразив на шклі, перепалюючи шибу. Бож образу ні змити, ні стерти, ні зішкробати не можна. Це не якесь осуга на шклі, це не щось додане до шиби, але щось, що творить з шибою нероздільну, органічну цілість. Рисунок у шклі, а не на шклі.

Краще виходить образ і релефніше, коли глядіти на нього трошки з права, тобто станувши ближче вулиці. Образ тоді та

кий ніжний, так чітко накреслений, якийсь наче одуховлений, хоч це тільки контури чи радше скелет, рисунок, а не малюнок.

Колиж стати трошки більше на ліво, образ менше виразний (може це ділання сонця, яке з різних боків різно освітлює шибу з образом), зате шиба наче жива: блестять на ній і переливаються ніби живі якісь опалеві квіти — розетки, правильно скомпоновані, що грають ніжними переливами.

Довкола шиби з іконою віночок штучних паперових квіток, а ціла майже стіна докруги шиби обвішана вишиваними рушниками з усіх боків.

По огляненні образу з зовні пішли ми до хати. В хаті під другим вікном продають рел. літературу, світлини образу, свічки, тощо. Стіни хати обвішані образами, образками й вишиваними рушниками. В хаті страшенна горяч і задуха. Як ті люди, що мусять там годинами стояти, таку духоту видержують? Перед вікном, на яким зображений образ, — стіл, вкритий обрусом, а на ньому горючі свічки й ляпдачки перед іконою. З хати ікону видно менше виразно, що зовсім зрозуміле, бож на дворі багато світла й сонця, а шкло мусить мати темне тло, щоби всякі зміни на ньому були видні. Але не є відтам образ аж такий невиразний, щоби його не було розпізнати, тільки треба більше напружувати зір, щоби схопити виразно усі нюанси ніжного рисунку.

Під самим вікном, на якому зображена ікона Богородиці, бетонова керниця, а радше джерело, уняте в кілька бетонів, відкрите також в дивний, нечуваний спосіб ще 18 червня ц. р., після даремної пошуканки за ним коло хати і в самій хаті. Вода цього джерела має цілющу силу і це друге, по нерукотворені образі, дивне явище, що притягає до себе тисячі паломників. На жаль, годі всьому докладніше приглянутися, розпитати, передумати на місці, бо товпи народу йдуть і йдуть: одні приходять, другі відходять, набирають воду, світять світло перед образом, моляться, плачуть, зітхають.

Виходимо з хати й перетискаємося щераз перед нерукотворений образ. Збоків і за нами сотні паломників, спрагнені Божої ласки і помочі. Несеться шепіт молитов, вириваються глибокі зітхання з зболілих грудей, лунають зворушливі, пронизані сильною вірою благання. Якесь інтелігентна жінка благає ласки у Пречистої таким сердечним і зворушливим тоном, таким побожно екзальтованим голосом, що витискає слези з очей усіх, що ближче неї стоять.

Знов якась жінка впала на коліна і зливає слізки землю та просить і благає зворушливим проханням Пречисту.

„Панно найкраща, Матінко Небесна, Пречиста Діво, зми-лосердяся наді мною, вислухай моєї просьби, не відкинь мене від себе“ — несеться з глибин зболілої душі бідної жінки, що клячучи, впялила зір свій в Нерукотворений образ.

Та більше всего чути шепіт молитов, перериваний глибокими зітханнями, скроплюваний обильно людськими слізми, а все те зливається в один глибокий молитовний настрій, повний сильної віри у поміч і заступництво Марії.

До серця підходить щось тепле, радісне, клякаємо й ми перед образом на коліна і зачинаємо співати стихирі „За всіх молишися, Благая“, слова і мелодії яких підхоплює увесь зібраний нарід.

Та спів не йде так складно, якби хотілось. Ломляться голоси, здавлювані плачем усіх тих „скорблящих і больних і немощних“, тих, що „в бідах і скорбях“ та „обременені гріхи многими“ прийшли сюди до своєї Небесної Матінки шукати потіхи, розради, помочі і рятунку.

А Чайковицька Матір Божа така добра, така ласкава, така щедра у своїх добродійствах, душевних і тілесних! Вона їх досі вже стільки роздала усім тим, що до неї з вірою прибігають!

Ідемо в другий кінець подвіря, щоби трохи прохолодитися під тінистими деревами. Підходять до нас ті, що зазнали вже від Прч. Діви багато ласк і добродійств. Розповідають про свої уздоровлення словами простими, щирими, зворушливими.

Перший інформує нас про своє видужання залізничник з Дрогобича, Михайло Сас, невеличкий, худощавий чоловік, з чорною бородою, на лиці якого ще видно сліди перебутої недуги. Пять літ був спаралізований, прикований до ліжка, на ноги не міг стати. Зі шпиталю, куди приїхав лікуватися, відіслано його додів, як невилічимого. Ведений дивними снами, поїхав до Чайкович і не доїхавши ще до них, відзискав силу в ногах, так що з Рудок прийшов до Чайкович своїми силами. В Дрогобичі, по повороті, знайомі збіглися до нього, де тільки явився, бо не вірили, щоби то він був.

Став він тепер наче апостолом Чайковицької Богоматері. Не забуває на неї, а що неділі й свята приїздить до Чайкович.

Друга, що приходить до нас, це Кася Семенко з Топільниці, що була цілий рік спаралізована, головню права рука її була викручена назад, так що й рушити нею не могла. Привезли її до Чайкович, вона молилася перед нерукотвореним образом, пила воду і третього дня видужала.

По ній привели перед нас Мирона Зельмана, 16—17 літнього хлопця з Рокитна к. Янова, що був тяжко захорував на голову, через 4 дні нічого не їв і з причини великого болю не спав. Його мама принесла йому воду зпід Нерукотвореного образу, дала йому напитися, обмила його і він на другий день став здоровий. З вдячності приїхав він нині до Чайкович поклонитися Матері Божій.

Остання прийшла до нас Каролина Урбан, селянка з Дублян к. Самбора, латинничка і Полька, яка з слезами

розповідає, як то вона, ведена сном, прийшла до Чайкович і тут, помолившись перед образом Матері Божої, видужала з дволітньої недуги голови.

Це — крім Саса — найновіші уздоровлення перед чайковицьким образом Богородиці.

Коли ми звідтам пішли на приходство, парох Чайкович, о. Юрій Кміт, що веде дбайливо реєстр усіх уздоровлень в Чайковичах, диктує ним із списку ще кілька свіжих фактів.

Юстина Лозинська з Кобильниці руської в Любачівщині, 35-літня, була від 7 року життя покрита струпами, наче проказою, а ті струпи були такі вонючі, що годі було до неї приступити. В червні ц. р. приїхала вона до Чайкович, молилася горячо перед образом і змивалася водою з джерела, що під образом, і струпи пощезали, а на тілі залишилися тільки близи.

А трілітня Соня Войтович з Тершакова була хора на око так, що нічого не виділа, бо було кровю закипіло, а лице було обсіпане поганими прищами. Батько її обтер три рази хустинкою образ Матері Божої (води тоді в джерелі під вікном ще не було) і дома три рази пообтирав лице й очі дитині. Дитина положилася спати і на другий день рано встала зовсім здорова.

Також Марія Зайшла з Рімна, Марія Калитовська з Ясник і багато інших.

А таких уздоровлень, душевних і тілесних, досі вже багато-багато!

Уздоровлення дійсно незвичайні, несподівані, наглі, потвержені многими свідками, деколи під присягою.

Не моє діло наводити повний їх список, бо про те повинні подбати інші, не буду теж торкатися причини тих явищ, а скажу тільки те, що завдяки тим уздоровленням слава Чайковицького образу і джерела, що згід нього впливає, набрала ще більшого розголосу по всіх закутинах нашої землі, викликаючи у всіх віруючих подив та притягаючи з усіх усюдів тисячі паломників до Чайковицької Богоматері.

Від часу появи Нерукотвореного образу, себто від грудня м. р. дотепер, відвідало його — як нас інформує о. парох — кілька соток тисяч (300—400 тисяч) паломників. Вони приходять без перерви; в будні, неділі і свята; пішки, підводами, роверами, автами, чи автобусами; приходять селяни, робітники, інтелігенти, священники; жінки і чоловіки, старші і молодь; не тільки греко-католики й Українці, але й римо-католики і Поляки, ба навіть православні Українці — з Кременця, Почаєва та інших місцевостей Волині, віддалених сотні кілометрів, і то здебільша пішки.

Приходять, ведені сильною вірою, щоби у стіп Матінки Божої зложити свої турботи, добитись вислухання своїх просьб та відчути на собі ділання сили Божої.

А цю сильну віру, що горить в очах паломників перед

образом Матері Божої, варта на правду побачити! Побачити і збудуватися нею! Усі маловіри, слабодухи, й зарозумілі скептики повинні йти до Чайкович, щоби там вчитися тієї чесноти, якою і „гори переставляти можна“! Головно в нинішніх часах, часах релігійного холоду й байдужності, в часах зневіри у власні сили та національного розбиття.

Є між паломниками й такі, що приходять сюди з самої тільки цікавості, чи навіть з недовірям. Та одні і другі, глянувши на Нерукотворений образ і на неменше дивні а просто саометні акцесорії тієї незвичайної появи, і побачивши глибоку віру приявних та її чудесні наслідки, — мусять бодай призадуматись глибше над усім. До дому вертаються вони певно інакшими, як прийшли.

І в цім саме велика вага і значіння Чайкович для нас. Навіть колиб ми гляділи на них з чисто природного боку, абстрагуючи все чудесне і надзвичайне, то вже й тоді Чайковичі булиб для нас явищем чисто позитивним і для релігійно-церковного життя уповні корисним. Бо ж вони причиняються у великій мірі до росту й підему релігійних настроїв мас, до поглиблення віри і моралі, а це ж в часах нагальних наступів комуністичного чи радикально-соціалістичного безбожництва на душу народу, явище — не тільки з боку релігійного, але й з національного, дуже побажане.

Тому дуже дивним видається, що найбільше недовіря і скептицизму в відношенні до незвичайних подій в Чайковичах, ба навіть, на превеликий жаль, і кпин, звернених на адресу тих появ, є чи не між нашим духовенством. Видно, що ліберальний і раціоналістичний дух нинішніх часів такий все-сильний, що зумів кинути свій рефлекс і на спосіб думання декого з духовенства. Певно, що обережність у таких справах потрібна, не зашкодить і деяка здержливість у перших початках, але завеликий скептицизм і вперте недовіря, — не говорячи вже про якісь кпини, — справа щонайменше жалюгідна. Ми ж не можемо до таких надзвичайних явищ підходити виключно тільки з природного становища, як це роблять раціоналісти, що не визнають загалом нічого надприродного, — чи приписувати все діланню діавола — бо хіба ж більша є сила Божа, ніж діавола!, — але треба підходити до цього також з боку надприродного, з більшою вірою у силу і ласку Божу, і в заступництво Прч. Діви Марії. Бо яке ми можемо жадати віри у надприроду від наших вірних, коли в нас самих тієї віри не буде?!

Інші чудотворні місцевості, у нас, чи за границею (Гошів, Почаїв, Зарваниця, чи хочби і славний Люрд), певно не мали кращого початку — і їх народини не були певно осяяні більшою славою і більшою силою та ласками Божими, як Чайковичі! А однак відносимося до цих чудотворних місць з великим пієтизмом і з глибокою набожністю.

А вже зовсім незрозуміле для мене відношення до чайковицьких подій Перемиського Єпископського Ординаріату. За цілих дев'ять місяців не було з Перемишля нікого, хто поцікавився би тією справою. Чайковичі стали голосними на цілий край, тисячі паломників відвідують місце надзвичайних подій, місцевий парох просто з ніг валиться, сповідаючи не раз по кількасот прочан денно, а місцева духовна власть мовчить. Тут треба конечно щось зробити! Ординаріатська Комісія повинна негайно виїхати до Чайкович і справу прослідити та видати якесь рішення: або чайковицькі події — 1) обман, або — 2) наслідок природних сил, або... — 3) наглядне ділання надприродної сили Божої.

Зволікаги дальше не можна, бо інакше світська власть усуне образ, замкне хату і заборонить відвідувати Чайковичі, покликуючись на те, що духовна влада, видно, ставиться до справи негативно. Тай тих тисячів вірних, що приходять до Чайкович, не можна лишати без належної духовної опіки, і то у хвилі їх найбільшого релігійного підему, їх найглибших душевних переживань.

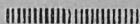
Інший нарід був би вже досі такі Чайковичі зробив своїми гордощами і славою. Був би усі надзвичайні події авторитетно прослідив, місце подій упорядкував, дорогий скарб забезпечив та вбрав у величню оправу, а ми або глядимо байдужно, або легковажимо собі, або навіть кпимо собі із надзвичайних явищ, та лишаємо своїх вірних самих, без проводу, без вказівок, без належної опіки.

Місцеві громадяни-шляхтичі, під проводом свого о. пароха, відносяться до Нерукотвореного образу Матері Божої з великим піетизмом і оберігають його як найбільший скарб, вартуючи коло нього день і ніч. Це теж не може тривати в безконечність і образ мусить бути у якийсь спосіб забезпечений — на всякий випадок.

* * *

Коли ми в год. 4 по пол. прийшли ще раз перед образ помолитися, подвіря було забите людьми, так само, як і в полудне, і так, як тоді — нісся перед Небесною Царицею тихий шепіт щирих молитов, з грудей виривались благальні зітхання, а з очей котились по осмалених сонцем і вітром лицях працюючого народу гарячі слези. Такого щирого і глибоко зворушливого відношення до Пречистої Діви нема мабуть в ніякого іншого народу. І також мабуть ніякий інший нарід на світі не міг би нині з таким правом заспівати: „Не імами інія помощи, не імами інія надежди, разві Тебе, Пречистая Діво“, що наш український нарід, у це „люте время“. І це теж одна з причин, що нарід так масово горнеться до Чайковицької Матері Божої.

Observer.

о. Остан Гайдукевич

Доля нашої Церкви в рр. 1809—1815

Четвертий раз, від вибуху великої французької революції, виступила Австрія до війни з Наполеоном в р. 1809, надіючися на поміч Прус, Баварії і Саксонії. Допомога не прийшла, а полишену надійними союзниками Австрію побив Наполеон в кількох менших битвах і заняв Відень. Головна боєва акція велася над Дунаєм. Другорядним тереном війни була Варшава й Галичина, де оперували війська кн. Йосифа Понятовського. По низці побідних сутичок займають польські війська Люблинщину, кріпости Замость і Сандомир, вкінці Львів і Перемишль. Передні сторожі підходять під Тернопіль, займають Станиславів і опираються аж на Підкарпатті.

Кн. Йосиф Понятовський займає Галичину в імені Наполеона й установає: *Rząd wojskowy tymczasowy centralny pod proteksją cesarza i króla Napoleona*“. Головою уряду стає Станислав Замойський.

Розгін польської армії здержує активний виступ російської армії під проводом кн. Голіцина, який, не воюючи з Австрією, почав витискати польські війська, заняв Львів і почав битву за Краків.

По битві під Ваграм наступило перемир'я, а по трьохмісячнім ваганню Наполеона приходить до заключення Віденського миру, на основі якого чортківська і тернопільська округа приходить під володіння Росії, як нагорода цареві за союзничу акцію.

Обіжники й розпорядки влад: австрійської, польської та російської, які чергувалися у тому часі на східній і полуднево-східній полові Галичини, подають ближчі дані про переживання тієї полові, зокрема ж виявляють, до якої ролі зіпхнено Церкву, як її трактовано, та які вимоги ставлено до неї.

В протоколі парохіяльного уряду Соснова (зарваницького деканату) п. н. „*Protokol Monarchicznych i Konsystorskich Rozządzen dla Cerkwi Matrykalney Sosnowskiej i filialney Siemikowskiej służący*“, з якого беру ці матеріали, знаходяться отсі обіжники:

Предсідник бережанського циркулу, Северин Каліновський обіжником, датованим в Бережанах дня 3. червня 1809, „*Do wszystkich Obywatelów, Dominijów, Dekanatów utriusque ritus i Żydowskich Gminów*“ подає до відома, що „*Rząd Military Woysek Polskich*“ звіщає, — „*iz od dnia dzisiejszego Rząd Austriacki zupełnie ustawać, a Polski powstawać ma i zupełnie, urzędowanie swoje rozpocząć*“... od J. Wiel. Ignacego Kamińskiego Generała Brygady komenderującego awangarda Woysek Polskich i Kawalera Krzyża Woykowego nakazano zostało, by Cyrkuł wystawił 100 ludzi konno i zbrojno — a 200 ludzi

pieszą i zbroyn — których Panowie Obywatelowie i Dominia za nastąpić mającym rozkazem niezwłocznie do Miasta Urzędowego Brzeżńskiego iuż wyekwipowanych dostawić mają". В першому тому обіжнику „Rządu Militarynego W. P.“ подається ще вибір осіб на відповідальні пости циркулу, про те, що податки такі, як за Австрії, мають бути вплачувані до скарбової каси, — та про барву і форму однострою циркулярної гвардії. Обіжник кінчиться відозвою до доміній, щоби казали сейчас оголосити його „przez Pogo hów, Xięży miejscowych z ambon“.

Обіжником бережанського циркулу з 5. VI. 1809 взиває заступник предсідника циркулу Томаш, Янішевський дезертирів австр. війська, щоби вони без страху перед карою вертались до дому. І цей обіжник кінчиться вівзванням: „Ten okólnik ma bydź we wszystkich Dominiach poblikowany, tudzież przez Proboszczów na Ambonach“.

Обіжник бережанського циркулу з дня 11. VI. 1809, під писаний предсідником Северином Каліновським, звучить дослівно так:

„Okólnik. Do wszystkich Imci Xięży Dziekanów tuteyszego Cyrkułu oboyga Obrz. pod Rządem Woyskowym tymczasowym. — Wszystkie Inni Xięża Dziekani Cyrkułu tuteyszego Oboyga Obrzdków stosownie do wydanych poprzedniczą obwieszczeń (któreimi Rząd dawniejszy zniesiony, a nowy ogłoszonym został) zaleca się, ażeby tak przy Mszy Sw. iako też i w innych Modlitwach Cesarza dawniejszego Rządu Franciszka nie wspomniano, lecz odtąd wszystkie modlitwy za dobro i powodzenie Najiasniejszego Cesarza Francuzów oswobodziciela i Protektora Narodu Polskiego Wielkiego Napoleona mają być ofiarowane. Wszyscy zatem Imc. Xięża Dziekani łacinskiego i greckiego Obrzdku te wspomniane Formuła-Proboszczom w swych Diecezyach znajdującym się ogłoszą, oprócz tego zalecą, by Proboszcze w czasie zgromadzonego ludu po Cerkwiach i Kościołach zachęcali Pospolstwo do służby woyskowej. — Co przynależney Ojczyźnie gorliwości powierza się, a gdyby niedopełnienie akuratne okazać się mogło, kaźden do osobistey odpowiedzialności pociągnionym by został“.

Обіжником ч. 184 з 16. VI. 1809 наказує Каліновський священникам проголосити з амбон що: „Potężny Cesarz Francuzów Wielki Napoleon zaiąwszy całe Niemcy, opanowawszy Wiedeń, przybywszy Dunaj, głęboko wkroczywszy w Czechy i Morawy zbliża się do granic waszych. Jeżeli Woysko Jego niezwyciężone wkroczy w Granice wasze, wspomniecie, że Wodzonych jest Mściciel Narodów obrażonych i że on iest ten sam co swą Prawicą dobył Imię Polaka z Grobu“.

(Видано в Жовкві 28. травня 1809 і того дня на ринку у Львові проголошено).

Розпорядження „Wysokich Rządów Centralnych, pod protekcją Najjasniejszego Cesarza Imci i Króla Napoleona Wielkiego z dnia 8-go czerwca r. b. Nr. 32, wzywaе всіх „pod utratą czci i godnem praw Woyskowych“ zareєструвати до трьох днів своє майно: „J.J.WW. i WW.JJ. Panów właścicieli Dóbr, Dzierzawców Dóbr prywatnych, Kameralnych Miast, mających lub municypalne dochody lub swoje własności, Przewielebnych i Welebnych J.WWxx. Biskupów, Kapituły, Plebanów, Zgromadzenia duchownych, tudzież Przełożonych nad Dobrami Narodowemi, zgoła wszystkich, którzy dobra posiadają (wyiowszy Duchowieństwo Ruskiego Obrządku będące tylko właścicielami Gruntów, bez zadney Osiadłości)“.

Що саме означає „będące tylko właścicielami gruntów, bez zadney osiadłości“, не знаю і в записках значіння цього не можна дошукатися. Натомість „wyiowszy Duchowieństwo Ruskiego Obrządku“ нам, з повсякчасної теорії і практики, зовсім зрозуміле.

Характеристичне і багатомовне оповіщення, видане в Замості 7. липня 1809, наводжу дослівно в цілості: Nr. 361. Do Duchowieństwa obydwóch Obrządkow Rit. lat. et Rit. Graec

Obwieszczenie.

Porządek Nabożeństwa — które odprawiać się ma w każdym katedralnym kollegiatach, parochialnych Kościołach Obrządk. łacinsk. i greck. na podziękowanie Panu Bogu, że nas wyswobodził z niewoli Domu Austryackiego, oddał w opiekę najpotężniejszego Napoleona Wielkiego.

1. Zaczynając nayprzod od katedralnych i kollegiaty kościołów Biskup Diecezjalny w swojej katedrze a posniey z porządku Prałat kollegiaty odprawi nakazane Nabożeństwo.

2. W każdej Diecezyi wyznaczы Biskup po odebraniu ninieyszego Rozporządzenia naybliższą Niedzielę lub Święto Uroczyste: jako przyznaczony dzień dla dopełnienia Nabożeństwa tak w katedrach kollegiackich, iako i Parafialnych Kościołach.

3. To Nabożeństwo w katedrach i kollegiatach obydwu Obrządkow ma być odprawiane w porządku. —

Бędzie Msza spiewana wielka, podczas której kazanie słосownie do Uroczystości w treści iako nizey dla kościołów parafialnych wskazaney. Zakonczy te Uroczystość Te Deum salvum fac Napoleonem Imperatorem Nostrum et Populum tuum Domine — po 3 razy — a na koniec ma bydz odprawiony psalm 116 Laudate Dominum omnes gentes, laudate Eum omnes Populi, quoniam confirmata super nos Misericordia Eius manet in aeternum, a nakoniec modlitwa za Cesarza i Króla.

4. W miastach i miasteczkach porządek następujący.

a) O godz. 9-tey Msza wielka spiewana po której ma bydz kazanie.

b) Przysięga od Woysk na rynku, od Władz Cywilnych na Ratuszach, to jest — Stan Duchowny także świecki jako i Urząd Cyrkularny, Administracyjny, Powiatowy nazwany wykonają Przysięgę, najpierw na Ratuszu, dalej Urząd miejski, pocztowy i inne jakie się znajdują, wtedy władze Cywilne wydad na Rynek, Woysko w obliczu Komendanta Przysięgę złoży, po nim zaraz Cechy, a potem przybicie Orłów nastapi.

5. Co zaś do Parafialnych Kosciółow Lud na nabożenstwo w naznaczonym dniu zebrany ma być pierwey nauczony od swojego Plebana iż za pomocą Boską, a dzielną opieką Napoleona Wielkiego oswobodzeni od jarzma tak ciężkiego Austryackiego Rządu winien złożyć hołd powinny Bogu Zastępu za Jego Miłosierdzie nad n.m! Tento sam Bóg, który przed lat 30-tu kilku rościągnął nad Narodem Polskim Rozgę zelazną kary swey sprawiedliwej, dzisiaj jak Bóg — Miłosierdzia podae nam przez Posłanca swego Napoleona Wielkiego przymerze zgody i łaski swojej świętej, gdy nas oddae w opiekę nayspotężniejszego z krolow tego swiata. — Dziełem to jest Boskim, ze Nasze Rycerstwo wstąpiło na Zeme Nadzidiaw naszych i nam podało rękę wybawienia. Bóg to użycza siły i potęgi Napoleonowi Wielkiemu na zwalczenie nieprzyjaciół naszych! Bóg to zrzadził, iż Rycerstwo nas smych zasłania i ozdabia Orłami niezwyctięzonego Narodu Francuzow! — a iako wszystko od Boga pochodzi, jak Lud cały zachęcać należy do zanoszenia gorących modłów, aby te Rękę, w ktorey Bóg złożył losy tysiąca narodow i nas samych błogosławił, zachowywał i utwierdzał — Temu to Wskrzescielowi Narodu naszego należy złożyć w Obliczy Boga Przysięgi Wierności i Posłuszenstwa — Przysięgi z poczciwym sumieniem i rzetelnym uczuciem serca zgadzającą się — do ktorey każdy z XX. Plebanow lud zgromadrzony przygotuje. — Zachęcić należy do zgody do iedności braterskiej do cierpliwości, do poświęcenia się całkowicie dobru Ojczyźnie swieicy do wytrwania aż do konca w wszelkich wypadkach, które są nieoddz elne od rozprawy wojenney a pamiętając nato iż nie na tey ziemi jest trwała Ojczyzna nasza, to zawsze przed oczyma mieć powinniśmy, że tylko użycie poczciwie darow Boskich i wypelnienie obowiązkow nam wskazanych gotuje nam w wieczności korony chwały!

Po takowey nauce x. Pleban nayprzod udawszy się do Ołtarza położy na Ewangelii dwa palce wykona następującą Przysięgę, którą głośno i wyraznie sam mowić będzie! Ja N. N. przysięgam Panu Bogu w Troycy świętej iedynemu, iż gdy z Miłosierdzia Boskiego z pod jarzma Austryackiego Rządu przez Ramię Napoleona Wielkiego oswobodzeni iestesmy, tak tu przysięgam Nayiaśniejszemu Napoleonowi wierność i posłuszeństwo nieograniczone, przyrzekam posłuszeństwo Władzy Krajowej w Jego Imieniu działającej gorliwość w skutecz-

nieniu nakazow Rządowych, wyrzekając się wszelkich iakich kolwiek związkow z nieprzyjacielem naszym, przyrzekam w Lud mi powierzony wpaiać — przywiązanie i wdzięczność nieograniczoną kò Wskrzesicielowi naszemu Napoleonowi Wielkiemu. — Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Męka Chrystusa Pana! — apotym — Xiąd Pleban czytać będzie dla ludu, który za nim powtarzać ma podniosszy do góry dwa palce prawey ręki —

— Ja N. N. przysięgam Panu Bogu w Troycy S. jedy-nemu iż gdy przez lat 30 przeszło trzymani przez Rząd Austryacki w naysrozszey niewoli, który niepamiętny na pokrewięstwo z królami naszymi, niepamiętny na dobrodzieystwa odebrane od narodu naszego, odebrał nam ieszcze Prawa Swobody i uciemierzał nas przez osoby obce wydzierał nam z łona naszego to co naydroższego mieć mogliśmy na świecie — Synow Braci i pokrewnych i kazał im krew przelewać nie za naszą sprawę — dzisiaj — gdy Bóg litościwy wspomiawszy na świętobliwość i zasługi oycow naszych — zwrócił Twarz świętą do nas i położył koniec płaczu i cierpieniom naszym przez potężne Ramię Napoleona Wielkiego — Cesarza i Króla — przysięgam w Obliczu Boga wszechmocnego Nayiasniejszemu Napoleonowi wierność i posłuszenstwo nieograniczone, wyrzekam się wszelkich iakich kolwiek bądź związkow z nieprzyjacielem naszym, przysięgam iż gdybym postrzegł iako kolwiek nieżyczliwość kó porządkowi rzeczy terazniejszemu tym przeskadzać wszelkiemi siłami, te donosić Rządowi nie omieszkam, aże to wszystko sumnięnie dopełnić przyrzekam, tak mi Panie Boże dopomoz i niewinna Męka Chrystusa Pana.

7. Po ukązioney Przysiędze x. Pleban z całym Ludem spiewać będzie Święty Boże a na koniec zachoway Boże Napoleona Wielkiego w sile i dzielności: a to wszystko na większą Chwałę twoją Świętą!

Błogosław Boże orężowi Napoleona Wielkiego: a to wszystko na większą Chwałę twoją Świętą. — Po odspiewanych Suplikacyach zakonczy się Nabożenstwo.

Te Deum, Salvum fac Napoleonem Imperatorem nostrum et Populum Tuum Domine, — Psalm 116. iako wyzey pod Punktem 3-cim — nakoniec modlitwa za Cesarza i Króla w Polskim Języku tłumaczoną przez x. Wuyka.

8. W każdą Niedzielę i w każdą Świętą Uroczystę Nabożenstwo, Suplikacye i modlitwa za Napoleona Wielkiego odspiewane być mają.

9. Te rozporządzenie, iako do Obydwoch stosujące się Obrządkow, tak Biskupi Obydwoch Obrządkow do tego stosować są mają i podległemu Duchowienstwu zalecić są obowiązani.

Dan w Zamosciu 7. Lipca 1809. Підпис.

Tu załączone naywyzsze Uwiadomienie nie inną myślą

Олександр Мох: Книжки і люди. Видавничий Інститут „Добра Книжка“ ч. 125. Львів Р. Б. 1938. ст. 131, 16°.

Олександр Мох: Смерть у газеті. Видавничий Інститут „Добра Книжка“ ч. 128. Львів Р. Б. 1938. ст. 40, 16°.

Еронім Анонім: Шибеничний Верх. Історична повість з лемківського життя. Переробив Юліян Тарнович. Накладом „Нашого Лемка“. Львів 1938. ст. 112, 16°.

Валерія Дудкевич: Голубий Хрест. Львів 1938. ст. 87, 16°.

Ярослав Дзиндра: Як здобути щастя і багатство? або Історія одного села. Львів 1938. Накладом Т-ва „Відродження“, ст. 24, 16°. Ціна 10 сот.

М. Чернець: Злочинна іскра. Про лиху книжку і пресу. Жовква 1938. Друкарня і Видавництво ОО. Василян. ст. 47, 16°.

о. Михайло Дороцький: Садочок українських католицьких Святих. Жовква 1938. Видавництво й друкарня ОО. Василян, ст. 164, 16°.

о. Станислав Демко: Якова жертва. Повість з часів побуту Бого-чоловіка на землі. Видавництво „Криниця“. Перемишль 1938. ст. 63, 16°.

о. Ісидор Луб ЧСВВ.: Про святе Письмо. Бібліотека Релігійної Освіти ч. 21. Жовква 1938. Видавництво й друкарня ОО. Василян. ст. 32, 16°.

о. Маркіян Марисюк ЧСВВ.: Клерикали й клерикалізм. Бібліотека Релігійної Освіти ч. 22. Жовква 1938. ст. 32, 16°.

Левада Пречистої. Марійські легенди. Переповів: *Антін Лотоцький* Жовква 1938. Друкарня й Видавництво ОО. Василян. ст. 117, 16°.

Протоієрей Михайл Тучемський: Життя й діяльність Святого Рівноапостольного Князя Володимира та охрещення при ньому Русі-України (988—1938). З малюнками. Накладом видавництва „Церква і Нарід“. Кремянець. Р. Б. 1938. ст. 31, м. 8°.

Церква Ваша Мама. Накладом видавництва „Церква і Нарід“. Кремянець. Р. Б. 1938. ст. 11, 16°.

Чому Київ не святкує 950-ліття свого охрещення? Накладом видавництва „Церква і Нарід“. Кремянець. Р. Б. 1938. ст. 16, 16°.

Що дав Володимир Великий Українському Народові Накладом видавництва „Церква і Нарід“. Кремянець. Р. Б. 1938. ст. 16, 16°.

Др. Остап Грицай: Нерозгадана Сфінкс. Львів 1938. ст. 39, 16°.

Богдан Кравців: Дон Кіхот в Альказарі. Обрії. Львів, 1938. ст. 94, 8°.

о. М. Каровець ЧСВВ.: Велика реформа Чина св.

Василія В. 1882 р. Частина четверта. Видавництво ЧСВВ. в Жовкві. Друкарня ОО. Василян у Жовкві 1938. ст. 499, м. 8°.

Унійний Зїзд у Львові. Матеріяли зібрав і упорядкував *о. Володимир Кучабський*. Праці Богословського Наукового Товариства у Львові, том XI—XII. Львів 1938. ст. 268, вел. 8°.

М-р Петро Ісай: **На перекрою двох епох** Найновіші світоглядові напрямки. Бібліотека „Дзвонів“ ч. 26. Львів 1938. ст. 42, вел. 8°.

о. Іриней Назарко ЧСВВ.: **Католицька виховна ідея.** Виклад, виголошений у першій серії виховних конференцій, уладжуваних Ген. Інститутом Кат. Акції. Львів 1938. Накладом Генерального Інституту Католицької Акції. ст. 11, вел. 8°.

о. В. Лициняк: **Про спільне навчання хлопців і дівчат у середній школі.** Реферат, виголошений на прилюдній конференції на виховні теми у Львові дня 15. лютого 1938. Львів 1938. Накладом Генерального Інституту Католицької Акції. Ст. 10, вел. 8°.

Генеральний Інститут Кат. Акції у Львові: **Основи католицького виховання.** Ст. 12, 16°.

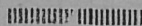
Шематизм Духовенства Львівської Архієпархії. 1938. Накладом Митрополичої Консистоії. Львів 1938. Ст. 114, 8°.

Служба Божа Б-дур на мішаний хор. Музика *М. О. Гайворонського*. Друкарня і Видавництво Чина св. Василя Вел. у Жовкві 1938. Ст. 55, 4°.

Inż. Cz. Zakaszewski, inż. St. Wawrzkowicz, St. Rychłowski i St. Sienkowski: **Zagadnienie meliozacyj rolniczych w Polsce.** Zeszyt specjalny cz sopsma „Rolnictwo“. Z 202. Nakładem Towarzystwa Oświaty Rolniczej. Warszawa 1938. Ст. 102, мал. 8°.

Inż. K. Dąbrowski, W. Radziejowska, inż. Z. Kobyliński: **Prace zespołowe wsi.** I Organizacja wsi i gospodarstw II Koła gospodyń wiejskich. III. Przystosowanie rolnicze Zeszyt specjalny czasopisma „Rolnictwo“. Z. 204. Nakładem Towarzystwa Oświaty Rolniczej. Warszawa 1938. Ст. 80, мал. 8°.

Zagadnienia wytwórczości zwierzęcej w Polsce. I. Polityka organizacja wytwórczości zwierzęcej. *Inż. St. Skwarczyński.* II. Zagadnienia owczarstwa. — *Inż. St. Czerny.* — Zeszyt specjalny czasopisma „Rolnictwo“. Z. 205. Nakładem Towarzystwa Oświaty Rolniczej. Warszawa 1938. Ст. 125, мал. 8°.

Всячина.

Конфіскація пастирського листа Митроп. Шептицького. „Мета“ в ч. 34, з дня 4. вересня ц. р. подає: „Пастирський лист Митрополита Шептицького в справі подій на Холмщині адміністраційна влада сконфіскувала. Вся українська преса, що помістила цей лист, появилася з білими плямами. Українські і деякі польські часописи, що обговорювали цю справу, теж підпали конфіскації“. — Офіційний комунікат ПАТ-а подає отсю причину конфіскації: Пастирський лист „на світлі тенденційно і незгідно з фактичним станом справу ліквідації зайвих православних об'єктів на просторі деяких повітів люблинського воевідства“.

Поміщуємо отсю вістку, не даючи до неї — із зрозумілих причин — ніяких коментарів від себе.

„Goniec Warszawski“ в числі з 24. VIII. ц. р., згадуючи про конфіскацію листа митр. Шептицького, пише м. ін. ось що: „В дійсності справа торкається збурення православних церков, що їх признано зайвими, чи пак переходу давніх уніятів з православ'я на католицизм. Ця справа тягнеться кілька місяців. Справа була устійнена між польським урядом, польським Єпископатом і папським нунцієм в Варшаві, який був про все повідомлений. Річ ясна, що про намічену акцію, устійнену між адміністративними і костельними властями повинен був знати і Митрополит Шептицький..... Шептицький, добачуючи в цілій тій справі масонську загію, змагає до спараліжовання релігійної акції, переводженої за згодою польського Єпископату і за відомом нунція Кортезі, та виступає в обороні українського руху“... Вся польська шовіністична преса счинила великий крик з приводу цього пастирського листа. Посипалися на Митрополита вигуки, повні злоби й ненависти, поміщено цілу масу інсинуацій, що не мають з правдою чи об'єктивністю нічого спільного. Це зрештою стала засада польської шовіністичної преси у відношенні до українських церковних чи національних справ: брехнею, злобою й ненавистю „знищити ворога“ і нацькувати на нього прилюдну опінію. — Одна тільки польська консервативна преса („Czas“ і виленське „Słowo“) зайняли до листа Митрополита і до цілої — заторкненої у ній справи, інакше і більш річеве становище.

Сема станиця Чина ОО. Студитів. Посвячення Скиту св. Андрея в Карпатах на Бойківщині. Дня 10. VIII. ц. р. відбулося посвячення церкви і скиту св. Андрея Первозваного на Лужках коло Осмолоди. Цей студитський скит побудований на гарній поляні, праворуч лісової вузькоторової залізнички, що біжить в сторону Чорної Ріки на 5 кілометрів від Осмолоди, серед гущі чарівного смерекового ліса, у стіп гірського пасма Аршиці (1516 м.), карпат-

ського ланцюга Горганів. Біля церкви є гарний монастир і господарські будинки обителі, в якій живе 8 монахів. Це з черги сема обитель ОО. Студитів (Львів дві; Унів, Зарваниця, Дора на Гуцульщині і Фльоринка на Лемківщині).

Чину посвячення довершив Високопреосвящений Митрополит Кир Андрей у сослуженні Преосв. д-ра Нярадія з Югославії, протоігумена о. Климентія Шептицького, о. пралата Ковальського, о. дек. Патрила, о. д-ра Кладочного, о. проф. Рудя, о. Стернюка з Перегінська, настоятеля скиту в Лужках еромонаха Тимотея Процюка і ін. та в прияві гостей з живця Підлюте й Осмолода. Церкву побудовано ще у XVIII. ст. в Ріпному коло Рожнітова і перенесено в 1936 р. на Лужки з огляду на її замітний бойківський стиль.

Завданням монахів нової станиці є душпастирство серед великого числа лісових робітників, що тижнями перебувають у лісах на роботах. В неділі і свята ідуть монахи до колиб на верхи гір, щоб тут вести душпастирську працю. Це незвичайно велика, відповідальна, але зате дуже вдячна праця.

З тієї нагоди треба пригадати, що Чин ОО. Студитів після 40-літньої праці закінчує саме тепер свою організацію на верхах. У Львові при вул. Петра Скарги звертає на себе увагу нова велика будівля, що притикає до новозбудованого шпиталу „Народньої Лічниці“. Це велика, модерно улажена бібліотека, архів та наукові робітні „Студіону“ ОО. Студитів, що існує тут уже кільканадцять літ. Бібліотека, завдяки великим матеріальним вкладам Митрополита Андрея, начислює понад 25.000 томів, між ін. рідких і дуже цінних „византиніка“ яких не має ні одна бібліотека в Європі, за винятком може Ватикану. В цьому самому будинку приладжене також приміщення для курсантів богословії та тих кандидатів — своїх і чужих — на спеціалістів, що схочуть віддатися окремим студіям Східньої Церкви. Цей будинок полученний коридором на першому поверсі з обителью ОО. Студитів (давніше дяківська школа), в якій знаходиться каплиця з прегарним іконостасом византійського стилю, що його придбав, разом з іншими предметами літургійного вжитку, Митрополит Андрей в Москві, за допомогою б. гр.-катол. екзарха, о. Фйодорова. Саму каплицю розмалював проф. Художнього Інституту в Києві, творець нововизантійської школи, артист маляр Михайло Бойчук.

В цих будинках крім Студіону буде відкрита також іконописна школа. Ця нова наукова інституція ОО. Студитів причиниться до поглиблення унійних студій, не тільки серед наших, але й чужих учених. Вартість цієї інституції сягає до чверть мільона золотих, не враховуючи сюди вартости бібліотеки й архіву.

„Хрестити, хрещення“, а не „христити, хрищення“. Від якогось часу стали в нас писати „христити, хрищення“,

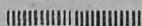
замість „хрестити, хрещення“, начеб ці слова походили від „Христос“. Лінгвісти, що ввели ту інновацію, дуже добре знають, що „хрестити“ походить від „хрест“, а не від „Христос“, але вони собі думають, що тут конче треба піти за — морфологічною тенденцією, яка каже нам писати: збирати, збирання, вмирати - вмирання, стидати - стидання (а не зберати - зберання...), отже ніби треба писати: хрестити — хрищиння. Та це непродумана інновація. Наведена морфологічна тенденція не всюди вдається і нпр. мусимо писати: вертати — вертання, держати — держання, а не можемо писати: виртати, диржати, диржава, бо в тих випадках така вимова занадто затирала би корінь і ми не були би певні, про що мова. Та сама логічна рація, і то посилена, виступає при словах „хрестити — хрещення“. Як писати „хрестити — хрищення“, коли всі знаємо, що ці слова походять від „хрест“, а писані „хрестити — хрищення“, вони самочинно насувають думку, що ніби походять від „Христос“?! Невже тут штучно мали би ми втворити плуганину, якої граматична логіка всюди уникає? Священики рішуче не повинні допустити до загального прийняття тої непродуманої інновації.

Східні Слов'яни мають слово крст — хрест, західні криж — k r z u ž; хорвати мають обі форми. Обидві походять від латинського стх (гр. σταυρός), але посередньо: криж від Німців (Kreuz); крст — крест — хрест від східних Готів, що вже під кінець IV віку осіли були на Балканському півострові. Від Готів східні Слов'яни прийняли також слово церква — церква (гр. *κρηκί*). Західні Слов'яни, прийнявши християнську віру від Німців, прийняли також чимало грецьких та латинських слів у їх вимові, як нпр. biskup (Bischof), proboszcz (Probst — praepositus), kelich (Kelch — calix), bierzmowanie (firmatio, Firmung, діалект. Birme, хорват. birna, маляр. bérna), žegnać (німецьке segnen).

о. Г. Костелник.

З життя російської православної Церкви. У свій час подавали ми в „Ниві“ доволі точні вістки про те, що тепер діється в російській православної Церкві „на еміграції“, м. ін. і про те, що під проводом російського еміграційного церковного центру в Сремських Карлівцях в Югославії наступає, вправді почасти, консолідація розбитого церковного життя православних поза межами б. Росії. В Північній Америці вдалося перед двома роками створити одну „митрополичу округу“ т. зв. антонівську (від імени помершого митрополита Антонія Храповицького), яка начисляла 11 єпископів під проводом митрополита Теофіла Пашковського. Однак створена митрополича округа не обєднала всіх американських Росіян, бо поза нею залишилися ще кілька дрібніших церковних одиниць, м. ін. й „екзархат“ московського патріархату. Але згодом, як про це пише „Oriens“ у своїм найновішій числі, наступив роз-

лам і в цій митрополитальній окрузі, спричинений правдоподібно особистими амбіціями поодиноких єрархів, а може також і дещо інакшими політичними концепціями. В цій митрополічій окрузі першу скрипку грав архієп. Віталій Максименко, давній намісник Почаївської Лаври і діяльний член „Союзу рускаго народа“, м ін. запеклий ворог всего, що українське. В пововенних роках ширив він „своїми“ методами „руское православіє“ між нашими братами на Закарпатті, в Пряшівщині. Деяке відхилення від його ідеології репрезентував інший архієпископ, Адам Филиповський, що має титул „Філядельфійського і Карпаторуського“. Як видно з титулу, то під його юрисдикцію віддано усіх тих наших земляків-Українців з Галичини і Закарпаття, що їх агітацією відтягнуто від католицької Церкви. Филиповський не вдоволявся своєю „єпархією“, але зачав діяти і на області інших своїх товаришів єпископів, диспензуючи н. пр. і розрішаючи священників, що їх суспендував сам митрополит Теофіль. Таке його поступовання довело до непорозумінь між єрархами, а коли прийшли упінення й догани, арх. Филиповський підчас одної судової розправи за церкву, зізнав під присягою, що він ніколи не належав до складу єрархії митроп. Теофіля і що самого себе вважає „управителем російської Церкви“. Видно, що його хитрий малорос, архієп. Віталій втягнув до митрополічної округи без його відома і також без його відома визначив йому дієцезію. Але до тої пори Филиповський проти цього не протестував, а навіть брав участь у синоді рос. правосл. Церкви в Америці в 1936 році. На цього річнім синоді тієї Церкви справа фронди єп. Филиповського була головною темою нарад. На синод явився і Филиповський, але коли його оборони не прийнято до відома, він синод покинув. По його відході митр. Теофіль проголосив, що Адама належить уважати за відпавшого від єдності з Церквою, яка є єдиною легальною російською Церквою в Америці. Однак синод визначив покищо „слідчу комісію“ з 4 духовних і 4 світських, під проводом єп. Леонтія, для прослідження усіх неканонічних „сделок“ архієп. Адама та для винесення остаточного рішення.

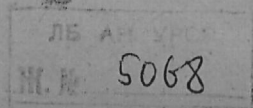

Печатається за дозволом Митрополічного Ординаріату у Львові

Видає Бог. Наук. Товариство

Редагує Колегія. За редакцію відповідає о. П. Козіцький.

З друкарні „Бібльос“, Львів, Японська 7. Тел. 214-78.

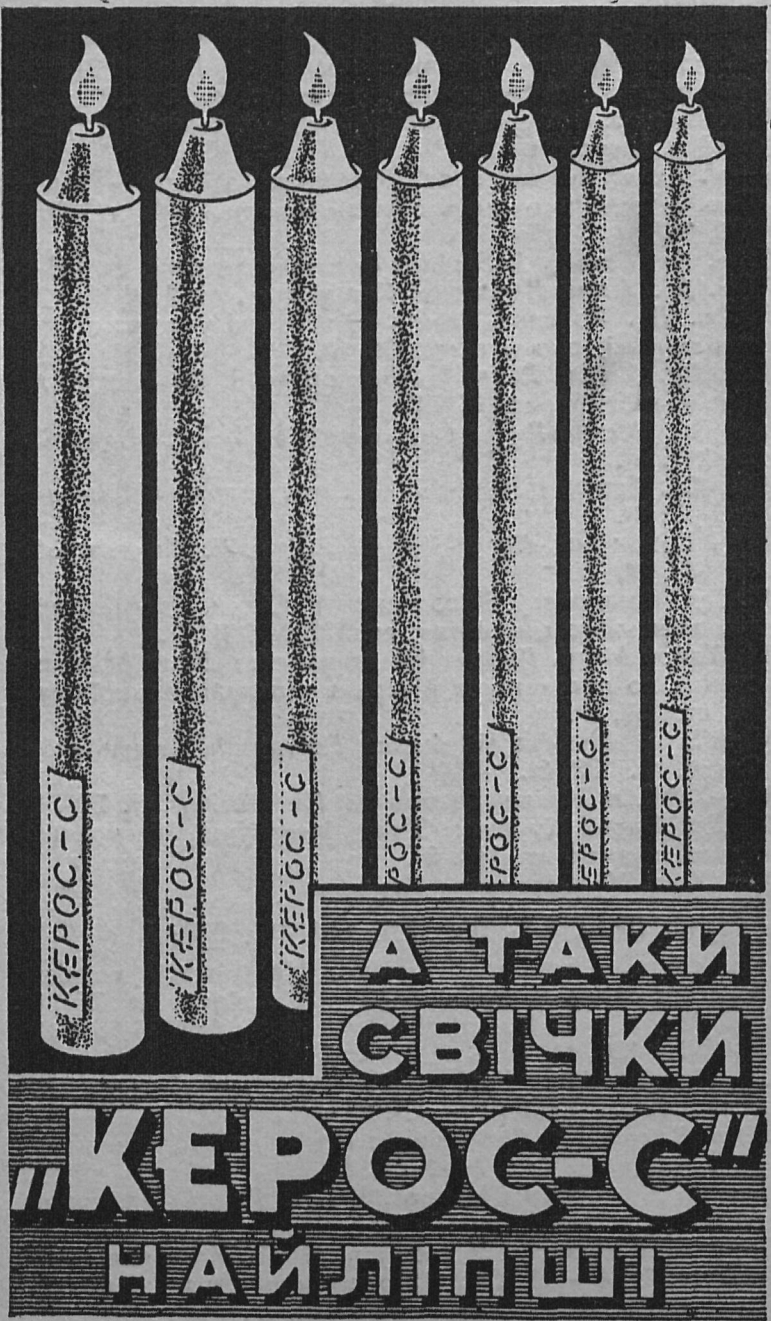
I. ПРАЦІ ГР.-КАТ. БОГОСЛОВСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

- Т. I—II. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові. Загальний погляд і попереджуючі установи, ст. 243, 8°.
- Т. III. Історія гр.-кат. Духовної Семинарії у Львові від 1783—1810 р. [друкується].
- Т. IV—V. Аскетичні твори св. Отця нашого Василя Вел. — Пер. з грецького митр. Андрей Шептицький, ст. XIV + 490, 8°.
- Т. VI. о. Др. Василь Лаба: Біблійна герменевтика, ст. 148, 8°
- Т. VII. о. Др. Юліян Дзерович: Катихитика, ст. 178, 8°.
- Т. VIII. о. Др. Ярослав Левицький: Перші українські проповідники і їх твори, ст. 196, 8°.
- Т. IX. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. I. Початкова, до-нікейська доба, ст. 164, 8°.
- Т. X. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. II. Розцвітна доба, ст. 217, 8°.
- Т. XI. о. Др. Ярослав Левицький: Теорія церковної вимови, ст. 137, 8°.
- Т. XII. о. Др. Василь Лаба: Патрольоґія ч. III. Кінцева доба, ст. 147, 8°.
- Т. XIII. Др. Володимир Залозецький: Огляд історії старохристиянського мистецтва, ст. 122 + XLII, 8°.
- Т. XIV. Твори Митр. Андрея Шептицького: Пастирські послання до духовенства й вірних станиславівської епархії, ст. 257, 8°.
- Т. XV—VI. о. Др. Андрій Ішак: Догматика незєдиненого Сходу, ст. 280, 8°.
- Т. XVII—XVIII. о. Юліян Дзерович: Педагогіка, ст. 247, 8°.
- Т. XIX. Др. Борис Кудрик: Огляд історії української церковної музики, ст. 144, 8°.
- Т. XX—XXI. о. Ю. Дзерович: Катихизм.

II. ПРАЦІ БОГОСЛ. НАУК. Т-ВА

- Т. I. Св. свцм. Йосафат Кунцевич: Матеріяли і розвідки з нагоди ювілею. Зібрав о. Др. Й. Сліпий. Ст. 261, 8°.
- Т. II. Dr Jos. Slipyj: De principio spirationis in SS. Trinitate. P. VIII + 120, 8°.
- Т. III. о. Др. Спирідіон Кархут: Граматика української церковно-словянської мови. Ст. XIX + 284, 8°.
- Т. VI. Др. Володимир Січинський: Архітектура Катедрі Св. Юра у Львові. Ст. 97 + XXX, 8°.
- Т. VII—VIII. Др. Саломія Цьорох, ЧСВВ: Погляд на історію та виховну діяльність СС. Василіянок. Ст. 256, 8°.
- Т. IX Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина перша. Ст. 1—146, 8°.
- Т. X. Михайло Возняк: У століття „Зорі“ Маркіяна Шашкевича (1834—1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка. Частина друга. Ст. 147—324, 8°.

ЛНБ им. В. Стефанука
ПРОВЕРЕНО-1.67

А ТАКИ
СВИЧКИ

„КЕРОС-С“

НАЙЛІПШІ